

DOSJE : *

NASILJE NAD ŽENSKAMI

---

* dosje - sveženj uradnih spisov, ki se nanašajo na določeno zadevo ali osebo: sporna vprašanja je dal v poseben dosje (SSKJ, str. 473)

Uredili: Vera Kozmik, Mojca Dobnikar

Izdajatelji:

Urad vlade Republike Slovenije za žensko politiko
Društvo SOS telefon
Feministično informacijsko kulturno središče
Društvo za nenasilno komunikacijo

Tisk: Biro m

Naslovnica: Faktor

Publikacija je nastala kot del projekta »Kaj ti je, deklica?«

Publikacija je dostopna tudi na spletnih straneh
<http://www.gov.si/uzp>

Ljubljana, oktober 1999

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

343.62-055.2(082)
316.485.26-055.2(082)

Dosje: Nasilje nad ženskami / [uredili Vera Kozmik, Mojca Dobnikar]. - Ljubljana : Urad vlade Republike Slovenije za žensko politiko [etc.], 1999

ISBN 961-6298-05-4
Kozmik, Vera
103914752

VSEBINA

I.	Predgovor	5
II.	Ko je najnevarnejši prostor dom...	9
	Lorena Božac Deležan: Ko je najnevarnejša institucija zakon, najnevarnejši prostor dom, najnevarnejša oseba pa partner	11
	Klavdija Aničič: Razvoj in dejavnost telefonskega in individualnega svetovanja, skupin za samopomoč, zatočišč, zagovorništva in izobraževanja za delo z žrtvami nasilja	16
	Katja Zabukovec: Roka, ki včasih udari in včasih boža	24
	Zoran Kanduč: Nasilje nad ženskami in kazensko pravo - zgrešeno srečanje?	33
III.	Evropske institucije proti nasilju nad ženskami	39
	Resolucija evropskega parlamenta (prevod)	41
	Vijolica Neubauer: Priporočila Ekspertne skupine Evropskega sveta za boj proti nasilju nad ženskami	49
IV.	Država proti nasilju nad ženskami	58
	Lidija Apohal Vučkovič: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve	59
	Tatjana Bobnar: Ministrstvo za notranje zadeve	63
	Nives Marinšek: Ministrstvo za pravosodje	67
	Vera Kozmik: Urad za žensko politiko	72
	Cveta Zalokar Oražem: občina Domžale	76
	Nada Bratina: Analiza ankete na centrih za socialno delo	80

V. Nevladne organizacije proti nasilju nad ženskami	91
Mojca Dobnikar: O krpicah	93
Ponudba izobraževalnih seminarjev	
Pregled nevladnih organizacij	
VI. Literatura (v slovenskem jeziku)	
Pregled knjižnih izdaj	
Pregled člankov v strokovnih revijah in zbornikih	
Pregled raziskovalnih, diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog	
Izbor časopisnih in revijalnih člankov	
VII. Projektni dokument	
VIII. Zahvale za podporo	

PREDGOVOR

Marca letos je Društvo SOS telefon na neki razpis prijavilo finančno še kar zahteven projekt, katerega "najtežji" del je bilo 50 velikih (jumbo) plakatov proti nasilju nad ženskami. Ko sva se avtorici tega predgovora nekaj kasneje pogovarjali s kolegico, ki je o takšni akciji začela sanjati dve leti pred tem, smo jumbo plakatom mimogrede dodale tudi plakate manjšega formata, nekaj predvidenim okroglim mizam strokovne posvete, organizatorju - Društvu SOS telefon - pa še Feministično informacijsko kulturno središče in Urad Vlade RS za žensko politiko. Tako je koncept akcije začel rasti in naslednjih nekaj mesecev je rasel nenehno in na trenutke kar strašljivo hitro. V juniju je dobil dokončno podobo, v kakršni je predstavljen na koncu *Dosjeja*. Pripravljalnemu odboru sta se v tem času pridružila še Društvo za nenasilno komunikacijo in Komisija Državnega zbora za politiko enakih možnosti.

Način, kako se je razvijala naša akcija, zelo spominja na to, kako se v Sloveniji v zadnjih letih razvijajo projekti proti nasilju nad ženskami - vse več jih je, vedno večji so in vse pestrejše programe imajo. Po letih mukotrpnega dela nekaj drobnih ženskih nevladnih organizacij zdaj na tem področju doživljamo pravi razcvet. Nevladnim projektom se pridružujejo vladni, nekoč v veliki večini prostovoljnemu delu plačano delo vse boljše usposobljenih strokovnjakov in strokovnjakinj, delu s podarjenimi sredstvi solidno financirani programi, za kar si vedno bolj prizadeva skrbeti država, in konec koncev - delo proti nasilju nad ženskami je po desetih letih, odkar se je pri nas o njem sploh začelo govoriti, našlo pot tudi v pomemben državni dokument - predlog Nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005.

Morda bi kdo na vse to brž rekel, da je tak razvoj logičen, kajti nasilja je vse več. Pa to samo deloma drži. Pravi razlog za rast projektov najbrž ni naraščanje nasilja, o katerem je tako ali tako težko kaj pametnega reči, ker o pogostosti nasilja nad ženskami ne v preteklosti ne danes v Sloveniji skoraj

nimamo raziskav. Vztrajno in zavzeto delo tistih majhnih ženskih nevladnih organizacij je že leta predtem, preden smo o nasilju začeli govoriti tako rekoč vsi, dajalo rezultate, ki jih ne bomo nikoli videli; poznajo jih samo te organizacije same in mnoge posameznice, ki so delale v njih ali pri njih iskale pomoč. Kar nekaj let je bilo potrebnih, da sta znanje in dejavnost na tem področju dosegla "kritično maso" in sprožila sedanji razcvet. Rezultate, v katere je vloženi deset let majhnih in velikih idej, akcij, projektov, izobraževanj, povezovanj itd. in ki so dolgo časa ostajali bolj ali manj neopaženi, je danes mogoče videti na prvi pogled. Eden od njih je tudi akcija, ki jo spremlja *Dosje: Nasilje nad ženskami*.

Kje smo torej danes? Poglejmo v *Dosje*, v katerega smo spravile to včasih še vedno "sporno vprašanje", vprašanje nasilja nad ženskami. Prebrali bomo lahko, kako se je delo proti nasilju nad ženskami razvijalo in kako smo se ob tem učile in usposablјale ne samo v vsebinskem pomenu, ampak tudi organizacijskem. Da danes ne govorimo več samo o delu z žrtvami, ampak razmišljamo in delamo tudi s storilci. In da se zelo zavedamo, da je zakonodaja in sploh praksa sodnih postopkov tista stopnica, na katero se bomo morale skupaj zavihetati. Tudi tako, da se bomo ozrli po rešitvah, ki jih imajo druge države. Vendar ne samo ena ali dve nevladni organizaciji (dosje prinaša tudi njihov seznam), ampak skupaj z nekaterimi državnimi institucijami, ki so v preteklem desetletju že veliko storile in imajo voljo, predvsem pa vizijo za delo tudi v prihodnje. In seveda tudi z veliko znanja, ki si ga je mogoče pridobiti iz različnih tekstov, ki so bili objavljeni v Sloveniji v zadnjih letih.

Ali bi lahko rekli, da projekt "Kaj ti je, deklica?" pomeni dokončanje nekega obdobja in začetek novega? Takšna ambicioznost ni bila v našem načrtu, res pa je, da akcija prekinja prakso "obdelovanja lastnega vrtilčka". S posrečeno sestavo pripravljalnega odbora iz treh nevladnih organizacij, vladnega urada in komisije državnega zbora nam je namreč očitno uspelo, kar morda sploh ne bi bilo mogoče, če bi se akcije lotile vsaka zase. Od sredine novembra do sredine

decembra letos bo Slovenija preplavljena z informacijami o nasilju nad ženskami; avtorici ne veva, da bi kdaj kakšna akcija podobnih razsežnosti tekla v kakšni evropski državi. Informacije bodo v skladu s sodobnimi komunikacijskimi zahtevami oblikovane in sporočene v najrazličnejših medijih (plakati, razstave, razglednice, vizitke, knjiga, okrogle mize, strokovni posveti, dokumentarni filmi, radijske oddaje, novinarski članki...). V akcijo so na tak ali drugačen način vključene malone vse vladne in nevladne organizacije, ki delujejo ali bi morale delovati proti nasilju nad ženskami, poleg njih pa tudi mnoge posameznice in posamezniki.

Dosje: nasilje nad ženskami, ki spremlja akcijo, smo pripravile predvsem zato, ker nam izkušnje pri delu kažejo, da o nasilju nad ženskami na splošno še vse premalo vemo. V vseh mogočih strokovnih in laičnih okoljih se vsak dan znova soočamo z bolečim pomanjkanjem znanj in usposobljenosti, pogosto pa tudi še vedno z minimaliziranjem problema. Namesto o nasilju nad ženskami govorimo o nasilju v družini, kot da se žrtev tega nasilja ne bi dalo identificirati; če že začnemo govoriti o nasilju nad ženskami, največkrat brž preskočimo na nasilje nad otroki, ki je čisto poseben problem, potreben ločene obravnave; in če se vendarle držimo teme, se zlahka začnemo spraševati, ali niso vendarle vse te ženske vsaj malo tudi same krive za to, kar doživljajo...

Recimo vendar končno: NE! Ali govorimo o krivdi, ko kdo dobi nalezljivo bolezen? Ne, govorimo o tem, kako se lahko pozdravi. Ali govorimo o krivdi, ko se kdo trajno poškoduje v prometni nesreči? Ne, govorimo o tem, kako se lahko rehabilitira. Ali govorimo o krivdi, ko kdo poskusi narediti samomor? Ne, govorimo o tem, kako mu lahko pomagamo ponovno zbuditi voljo do življenja. Ali govorimo o krivdi, ko kdo ostane brez službe? Ne, govorimo o aktivni politiki zaposlovanja... Kadar je kak pojav široko razširjen, celotna družba išče možnosti, kako pomagati prizadetim. V Sloveniji je pretepena vsaka peta ženska, posiljena vsaka sedma. Nehajmo torej govoriti o krivdi in se raje vprašajmo, kaj lahko naredimo, da bodo številke manjše in da bodo prizadete dobile

pomoč, kakršno potrebujejo. Kaj lahko naredimo skupaj in kaj lahko naredi vsak/a od nas.

Dokaze, da se da veliko storiti, prinaša zadnje desetletje, o njih vam lahko veliko povedo vse tiste prostovoljke, ki so delale v različnih nevladnih organizacijah, pa seveda tudi vsi/e tisti/e, ki v različnih institucijah pomagajo in iščejo izhode. In, nenazadnje, dokaz so mnoge ženske, ki so bile žrtve, danes pa živijo polno, človeka vredno in dostojno življenje.

Mojca Dobnikar, Vera Kozmik

Ljubljana, 30. september 1999

II. Ko je najnevarnejši prostor dom...

Pričujoče poglavje prinaša prispevke avtoric in avtorja, ki se s temo nasilje ukvarjajo že dalj časa. Prispevki dajejo vpogled v bistvena vprašanja, povezana z nasiljem nad ženskami - kaj nasilje nad ženskami sploh je in kako se pojavlja, kakšne oblike pomoči žrtvam so se razvile v Sloveniji, kakšna je ponudba izobraževanja na tem področju, na kaj se mora osredotočati delo z nasilneži in kakšno vlogo ima sankcioniranje nasilja.

V tem delu *Dosjeja* sva k sodelovanju namenoma povabili predvsem avtorice, ki delajo v nevladnih organizacijah; na ta način sva želeli vsaj malo načeti stereotipno delitev na tiste, ki delajo praktično (in aktivistično), in tiste, ki znajo o temi teoretizirati. Hkrati pa sva hoteli tudi izreči priznanje velikanskemu delu, ki so ga v boju proti nasilju nad ženskami v zadnjih desetih letih v Sloveniji opravile (ženske) nevladne organizacije.

Uradni zaznamek št. 131

Viri informacij o nasilju v družini

Le 4% Evropejcev in Evropejk še nikoli ni slišalo za nasilje nad ženskami v družini, vendar je ta delež v Nemčiji znašal kar 9% in v Belgiji 7%. Od tistih, ki so zanj že slišali, jih je 89% o tem izvedelo s televizije, 65% iz tiska, 44% pa je o tej vrsti nasilja slišalo na radiu. Le 19% jih je o tem izvedelo v družinskem krogu, 31% od prijateljev.

(Vir: *Evrobarometer*)*

---

* *Evrobarometer* je bil izpeljan v okviru Evropske kampanje proti nasilju nad ženskami in financiran iz proračuna te kampanje. Izveden je bil med 12. marcem in 4. majem 1999. Intervjuvanih je bilo skupno 16.179 oseb, starejših od 14 let. S tem je bil zagotovljen reprezentativni vzorec okoli 1000 oseb iz vsake države članice.

Lorena Božac Deležan*

**KO JE NAJNEVARNEJŠA INSTITUCIJA ZAKON,
NAJNEVARNEJŠI PROSTOR DOM,
NAJNEVARNEJŠA OSEBA PARTNER**

Položaj žensk in tudi otrok je bil v zgodovini tesno povezan z nasiljem, ki je bilo družbeno dovoljeno oz. sprejemljivo. V mnogih kulturah je očetovo pravo vključevalo popolno lastništvo nad telesom in dušo žene in otrok. Družinski poglavar je tako lahko ženo ali otroka mučil, prodal, daroval, ubil. Žena je bila torej v zgodovini lastnina moža, nad katero je gospodoval, si jo prilagajal in jo vzgajal, nenazadnje tudi z nasiljem. Pretepanje žena je bilo običajno, saj je mož imel pravico, da ravna z njo po svoji volji.

Kljub formalni enakosti spolov pred zakonom je nasilje nad ženskami tudi v današnji družbi še vedno velikokrat razumljeno in obravnavano kot zasebna zadeva. Ženske smo kljub zakonodaji še vedno v podrejenem položaju v odnosu do moških, in sicer tako v socialnem in gospodarskem kot telesnem in še kakšnem drugem smislu. Tako je denimo več kot 70% svetovne populacije, ki živi pod mejo revščine, ženskega spola.

Nasilje nad ženskami in otroki je vsebovano v kulturnih normah. Nasilnost je vpeta v sistem vzgoje, je bolj ali manj legitimna in splošno sprejeta. Pogosto vlada v družbi prepričanje, da je nasilje reakcija moškega v težavah, za katere so glavni krivci ženska in otroci.

---

* Lorena Božac Deležan, socialna delavka, je svetovalka za ženske v zatočišču Društva SOS telefon v Ljubljani.

Ženska je tako razumljena kot objekt, na katerem moški lahko sprošča svojo napetost. To je vloga, ki ji je predpisana v okviru tradicionalne vzgoje. Velik del družbe je žal še danes prepričan, da je pretepanje žensk in otrok upravičeno. K razumevanju t. i. moških in ženskih vlog v družbi veliko prispeva razumevanje procesa socializacije. V tem procesu se deklice in dečki od malega učijo svojih vlog in položaja v družbi. Tako ponavadi fantke vzgajamo v duhu odločnosti, agresivnosti, odgovornosti, deklice pa naj bi bile predvsem občutljive, čustvene, sposobne uživljanja v druge. Moški so torej aktivni (delujoči), ženske pa pasivni (sprejemajoči) del družbe.

Takšna socializacija seveda v veliki meri vpliva na to, da ženska, ki doživlja nasilje, ne zapusti svojega nasilnega partnerja, saj je sestavni del nasilnega odnosa prepričevanje žrtve, da je sama kriva za nasilje, ker je npr. slaba gospodinja, slaba mati, hoče biti preveč samostojna, zavrača spolne odnose, je preveč zaščitniška do otrok itd. "Razlogi", ki jih navajajo nasilneži v opravičilo svojim dejanjem, so velikokrat protislovni in povsem banalni. Toda v dolgo časa trajajočem nasilnem odnosu začne ženska nasilneževa opravičila doživljati kot dejstvo, njegovo razumevanje njunega odnosa pa kot stvarnost. Prav ta proces je eden izmed glavnih razlogov, da se ženske, ki doživljajo nasilje, težko izvijejo iz nasilne situacije, saj krivdo za doživeto pripisujejo sebi, ker ne izpolnjujejo partnerjevih zahtev in potreb.

Krivdo za doživeto nasilje pa žrtvi žal pogosto pripisuje tudi okolica (družina, prijatelji in prijateljice, znanci in znanke, različne institucije). Tako se tisti, ki se sprašujejo, "kako prekiniti začarani krog nasilja", ponavadi usmerijo na žrtev. Če ob tem še iščejo opravičila za nasilneževa dejanja, kar sploh ni redko, se zaščita, ki naj bi bila namenjena žrtvam, sprevrže v zaščito nasilnežev, saj so njihova dejanja tolerirana kot izraz moškosti.

V začaranem krogu vprašanja o nasilju nad ženskami se perspektiva institucij velikokrat ustavi na individualizaciji problema. Družbeni kontekst nasilja nad ženskami se "razvodeni", če ne popolnoma ignorira, in rezultati so

seveda vidni - slaba zaščita žrtve, neustrezna zakonodaja, neustrezni postopki, neustrezni načini svetovalnega dela, kar vse vpliva na to, da se pri žrtvi pogloblja občutek krivde za preživeto nasilje, zaradi česar še naprej vztraja v nasilni situaciji, včasih do nasilne smrti (uboja).

Feministični pristop k problemu nasilja nad ženskami upošteva družbeni kontekst nasilja nad ženskami in definira moško nasilje nad ženskami kot socialni fenomen, kot sredstvo za ohranjanje moške nadvlade nad ženskami. Ta pristop k nasilju so od feministk prevzele tudi različne organizacije, ki se ukvarjajo s problemom človekovih pravic. Tako npr. OZN v poročilu o četrti svetovni konferenci o ženskah v Pekingu pravi: "Nasilje nad ženskami je eden od odločilnih družbenih mehanizmov, s katerim se ženske prisiljuje v podrejen položaj v primerjavi z moškimi." Ekspertna skupina Evropske unije je sprejela priporočila za delo na tem področju, ki naj bi upoštevalo feministično perspektivo, tj. dojemanje nasilja kot družbenega fenomena, države članice pa naj bi prilagodile svojo zakonodajo in postopke v prid žrtvam (več o tem v nadaljevanju zbornika).

Slovenija tako kot mnoge druge države ne vodi posebne statistike, ki bi lahko natančno pokazala, kako razširjeno je nasilje nad ženskami. Tako se lahko še vedno pogovarjamo le o ocenah. Po ocenah Društva SOS telefon je nasilje prisotno v vsaki peti družini v Sloveniji, posiljena je vsaka sedma ženska. Te številke so prej prenizke kot previsoke, sploh če jih primerjamo z zahodnimi državami. Tako je npr. v Nemčiji posiljena vsaka četrta, v ZDA pa vsaka tretja ženska.

Psihično, fizično in spolno nasilje so skoraj vedno povezani. Večina žensk, ki so se zatekle v zatočišče Društva SOS telefon, je najprej spregovorila o fizičnem nasilju, šele kasneje, ko sta se okrepila njihova samozavest in samospoštovanje, pa so različna partnerjeva dejanja lahko interpretirale kot psihično nasilje. Spolno nasilje je tisto, o katerem spregovorijo

nazadnje, in to šele po določenem času bivanja v zatočišču, ko že globoko zaupajo svojim svetovalkam.

Ne glede na oblike nasilja, ki jih ženske doživljajo, je za njihovo odpravljanje izrednega pomena razumevanje nasilja kot družbenega pojava, razumevanje spolne delitve oz. spolnih vlog v družbi, da bi se lahko uvedli širši ukrepi za odpravljanje nasilja nad ženskami in za zmanjševanje posledic nasilja nad ženskami.

Fenomen nasilja je nekaj, kar nas osebno mogoče ne prizadeva, toda prizadeva ženske kot družbeno skupino in ima zato posledice za vse nas. Res je, da se nasilje velikokrat dogaja v prostoru "zasebnega", ima pa družbene razsežnosti, saj se dogaja ženskam ne glede na rasno, kulturno, nacionalno, versko, razredno ali katero drugo pripadnost. V naši družbi še vedno velja, da je za žensko najnevarnejša institucija zakon, najnevarnejši prostor dom in najnevarnejša oseba partner.

Nasilje nad ženskami je kršitev temeljnih človekovih pravic – pravice do varnosti, do življenja brez strahu in prisile, do telesne integritete. OZN poziva države, naj nasilja nad ženskami ne tolerirajo, dopuščajo ali celo podpirajo in naj uvedejo učinkovite pravne, socialne in preventivne ukrepe za ukinjanje nasilja nad ženskami na vseh ravneh. Vsi ukrepi in strategije za odpravljanje nasilja nad ženskami se morajo ravnati po potrebah prizadetih žensk, hkrati pa mora biti njihov cilj eliminacija nasilja nasploh.

Uradni zaznamek št. 56

Razširjenost in resnost problema nasilja v družini

Vsak drugi Evropejec/Evropeljka je menil, da je ta vrsta nasilja "precej pogosta", vsakemu četrtemu (24%) se je zdela "zelo pogosta", 18% jo je ocenilo za "ne zelo pogosto", 1% se je opredelil za "sploh ne pogosto".

Spolno nasilje je izredno resna zadeva za 90% anketiranih. To jasno kaže na množično obsojanje spolnega nasilja nad ženskami. Vendar je le 65% vprašanih kot zelo resno označilo psihološko nasilje. 58% se zdi grožnja z nasiljem resen problem. Zanimivo je, da se moškimi ta oblika nasilja zdi veliko manj resna. 53% moških in 62% žensk ima nasilje v družini za zelo resno.

Omejevanje svobode žensk se zdi resen problem 64% anketiranih. Kar 82% vprašanih na Švedskem ocenjuje omejevanje svobode kot zelo resno, v Nemčiji pa je tega mnenja le 45% vprašanih.

(Vir: *Evrobarometer*)

Klavdija Aničič*

**RAZVOJ IN DEJAVNOST TELEFONSKEGA IN
INDIVIDUALNEGA SVETOVANJA, SKUPIN ZA
SAMOPOMOČ, ZATOČIŠČ, ZAGOVORNIŠTVA IN
IZOBRAŽEVANJA ZA DELO Z ŽRTVAMI NASILJA**

Tudi v Sloveniji je žensko gibanje začelo z organizacijo pomoči ženskam, žrtvam nasilja, ko je bil problem nasilja nad ženskami in otroki v javnosti še tabu. V 80. letih se je mirovniškim pobudam, zahtevam po demokratizaciji družbe, demilitarizaciji in pravici do svobode govora pridružilo tudi žensko gibanje. V Ljubljani se je začelo s pogovori v skupinah, nadaljevalo z »only« ženskimi zabavami in organiziralo v telefonsko svetovalno pomoč SOS telefona za ženske in otroke - žrtve nasilja. V desetih letih so začele in nadaljevale z delom na področju nasilja nekatere nevladne organizacije, ki delajo iz skupnega izhodišča, da je nasilje moških nad ženskami posledica tega, da je moč v družbi neenakomerno porazdeljena med oba spola.

Kronologija predvsem ženskega delovanja proti nasilju je naslednja:

- ♦ Oktobra 1989 je začela s telefonskim svetovanjem Skupina SOS telefon, sedaj delujoča kot Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja, ki je dobila tristo odgovorov na anketo, objavljeno v medijih, in ti so potrdili njeno domnevo, da nasilje obstaja in da ženske potrebujejo pomoč.

- ♦ Večinoma so bile študentke te, ki so se priključile MODRI – Društvu za raziskovanje in uresničevanje psihosocialnih potreb žensk – ustanovljeni 1993. Članicam se je zdelo potrebno, da dobijo znanja o individualnem svetovalnem delu z ženskami, ki imajo izkušnjo nasilja.

* Klavdija Aničič je soustanoviteljica in sodelavka Društva za nenasilno komunikacijo v Ljubljani.

- ◆ Septembra 1994 ustanovijo Žensko svetovalnico, ki ženskam v stiski nudi ali pomaga najti psihosocialno pomoč.
- ◆ Na področju nasilja nad ženskami deluje tudi Združenje proti spolnemu zlorabljanju, katerega namen je seznaniti javnost s skritim, a prisotnim problemom spolnega zlorabljanja otrok in pomagati tistim, ki so se kot preživeli/e obrnili/e nanje.
- ◆ Avgusta 1996 začne delovati Društvo za nenasilno komunikacijo, ki razume, da je za ženske - žrtve nasilja potrebna dolgotrajna varnost, to pa se da doseči s preventivno dejavnostjo in svetovalnim delom z moškimi, povzročitelji nasilja.

OBLIKE POMOČI ŽENSKAM, KI IMAJO IZKUŠNJO NASILJA

Telefonsko svetovanje

Telefonsko svetovanje je prijazna prva socialna pomoč za žensko z izkušnjo nasilja, ki njene izkušnje ne zanika, ampak sogovornici absolutno verjame, ji omogoča anonimen in brezplačen pogovor in ji da informacije, ki jih potrebuje. Pogosto se žrtve sramujejo svoje izkušnje, zaradi posledic doživetega nasilja se počutijo krive, nesposobne in neprimerne, možnost telefonskega pogovora pa je dostikrat priložnost, da prvič spregovorijo, so razumljene in podprte v svoji bolečini in da se opomočijo za iskanje nadaljnjih rešitev. Namen telefonskega svetovanja ni nikoli, da bi dajali nasvete, pač pa je pomembno, da obstaja možnost pogovora, katerega cilj je, da si klicalka povrne zaupanje vase.

Individualno svetovanje

Večina žrtev nasilja poišče pomoč v obliki individualnega svetovanja, ko so njihovi poskusi, da bi nasilje ustavile, preprečile ali vsaj zmanjšale, že prevečkrat propadli. Mnoge še vedno ne morejo zapustiti nasilnega odnosa in razlogi za to so res številni. V svetovalnem procesu - vodi ga usposobljena in izkušena svetovalka - ki temelji na zaupanju med soudeleženi, ima uporabnica možnost povedati, kaj se ji je zgodilo, in kaj se ji dogaja, svetovalka pa ji z osredotočanjem na njena čustva

pomaga, da problem bolje razume in ga podoživi, da se sooči s prepričanji, ki so zanjo lahko škodljiva, pomaga ji, da si povečuje svojo samozavest in samozaupanje, in jo podpira pri njenih željah in ciljih. Svetovalka ostane z uporabnico tudi, če svetovanje ni »uspešno«; tako pogosto vidimo primere, ko ženska ne odide od nasilnega partnerja, ko umakne vlogo za ločitev ali se iz kakega varnega prostora ponovno vrne k njemu; svetovalka razume dinamiko nasilja in uporabnice ne obsoja. V dobrem svetovalnem odnosu se vzpostavi in ohranja odnos zaupanja in delitve moči, kar je pomembna življenjska izkušnja za obe udeleženi.

Skupine za samopomoč

Članice skupin za samopomoč in vodenih skupinah so ženske, ki so (bile) žrtve nasilja in bi rade tudi ob podpori drugih spregovorile o svojih izkušnji in čustvih. Skupina ustvarja varen prostor, v katerem se posameznice, ki govorijo svojo zgodbo in slišijo druge, zavejo, da se nasilje dogaja tudi drugim ženskam, da so vzroki za nasilje povezani z družbenimi vrednotami in stereotipnimi vlogami spolov in da so posledice nasilja uničujoče za njih osebno in tudi za odnose v družbi. Prednosti skupine so: ena ali dve svetovalki lahko delata z več ženskami hkrati; ženske, ki so ostale brez socialne mreže, kar je pogosta posledica izoliranja in kontroliranja s strani njihovih nasilnih partnerjev, ponovno vstopijo v socialne stike in postopoma prekinejo stanje izoliranosti; lahko govorijo in se ne bojijo, da bi jih kdo prekinjal, žalil ali bil drugače nasilen; v podpornem okolju izrazijo bolečino, jezo, čustva sramu, krivde in neustreznosti; ženske doživijo, da so sprejete, take kot so, imajo podporo v svoji asertivnosti in postanejo dovolj močne, da poskrbijo zase.

Zatočišča

Ženske skupine in drugi, ki so delali z žrtvami nasilja, so do leta 1996 poudarjali, da vsi najbolj potrebujejo varne prostore, kamor se bo lahko žrtev umaknila. Prvo, najmanjše zatočišče v Sloveniji je leta 1991 odprl Center za socialno delo v Krškem, drugo leta 1996 Center za socialno delo v Mariboru. SOS telefon je odprl prostore varne hiše konec leta 1997, Društvo za življenje brez

nasilja iz Novega mesta pa v letu 1999. Izkušnje zatočišč v svetu, ki delujejo že skoraj tri desetletja, kažejo, da so pomembna izhodišča dela z žensko, ki pride v zatočišče, naslednja: ženska sama definira in usmerja reševanje svojega problema; svetovalke delujejo po načelu enakovrednosti – nujnost stalnega dialoga; upoštevanje načela, da je vsaka ženska enkratna, zato so take tudi njene težave, in da bo prišla do rešitev, jo je potrebno spodbujati pri tem, da ukrepa sama in deluje samostojno.

Zagovorništvo in pravna pomoč

Potreba po zagovorništvu se večja glede na stopnjo moči, ki je bila posameznici odvzeta zaradi nasilja, in stopnjo tabuiziranosti kake teme v družbi. Večina žensk je socializiranih na način, da se težko zavzamejo zase in vztrajajo pri iskanju pomoči, pogosta posledica nasilja pa je tudi, da jih je preveč strah ali pa da izgubijo vse upanje in ne vidijo smisla v tem, da bi poskrbele zase. Prepogosto se dogaja, da so tudi ljudje, ki pa naj bi nudili pomoč, še v mnogo čem podvrženi predsodkom, ocenjevanjem in nimajo potrebnih znanj, tako da žrtev tudi sekundarno viktimizirajo.

Na Pravno-informacijski center, Zaupni telefon in Žensko svetovalnico se lahko obrnejo ženske, ki imajo izkušnjo nasilja in potrebujejo pravno pomoč (informacije o zakonodaji in postopkih). Eno je poznati pravna določila in zakonodajo, drugo je odločiti se, da jo boš uporabil, in spet tretje doseči, da se stvari s spodobno hitrostjo in na primeren način premikajo naprej v institucijah. Cilj zagovorništva je, da ženskam z izkušnjo nasilja pomagajo in jih spremljajo, ko so pred tem že same poskušale dobiti pomoč ustanov in posameznih strokovnjakinj in strokovnjakov, vendar niso uspele, ker jih niso poslušali, ker so problem nasilja minimalizirali, vsiljevali svoje nasvete, bili žaljivi, ali pa v primerih, ko se postopek kljub korektnosti ni premaknil naprej.

IZOBRAŽEVANJE ZA DELO Z ŽENSKAMI, KI IMAJO IZKUŠNJO NASILJA

Skupina SOS telefon je na začetku s samoizobraževanjem usposobila skupino prostovoljk, ki so začele delati na krizni liniji. Od takrat pripravlja usposabljanja vsako leto, svetovalke pa se za svetovalno delo z ženskami in otroki, ki živijo v zatočišču, še posebej usposabljujejo. Pred odprtjem zatočišča so se svetovalke usposabljevale v podobnih ženskih projektih v Londonu, Stockholmu in Zagrebu.

Članice društva Modra so vsako leto poskrbele za usposabljanje – najprej je več članic šlo v zatočišča londonskega Greenwich Aida, kjer so dobivale prve izkušnje svetovalnega dela in informacije o povezovanju zatočišča z zunanjimi strukturami. V Božičih je bilo prvo izobraževanje v Sloveniji o delu z žrtvami spolnih zlorab; angleška terapevtka Moira Walker je vodila trening za svetovalke, ki so že imele izkušnje pri delu s preživeli spolnih zlorab.

Založba Krt je izdala temeljno delo Susan Brownmiller o posilstvu *Proti naši volji*. Visoka šola za socialno delo je izdala tri knjige, namenjene izobraževanju vseh, ki se srečujejo z žrtvami nasilja – delo Darje *Zaviršek Ženske in duševno zdravje*, zbornik *Spolno nasilje* in dolgo pričakovani prevod knjige avtoric Ellen Bass in Laure Davis *Pogum za okrevanje*.

Večina nevladnih organizacij že od začetka svojega delovanja izvaja začetno usposabljanje za prostovoljke in prostovoljce, ki bi radi delali z žrtvami nasilja. Skozi delovanje pa se je vse bolj kazala potreba, da se znanja širijo tudi navzven. Tako je Društvo SOS telefon izvajalo več enodnevnih usposabljanj za policiste/ke ljubljanske policijske uprave, F-IKS izvaja dvodnevne seminarje na področju celotne Slovenije o delu z ženskami - žrtvami nasilja, Združenje proti spolnemu zlorabljanju je svoje programe ponudilo v katalog Ministrstva za šolstvo, da bi se lahko šolnice in šolniki izobraževali o preprečevanju in ukrepanju ob spolnih zlorabah.

SOCIALNO DELO IN NASILJE NAD ŽENSKAMI

Tudi socialna dejavnost, ki jo zagotavlja država, je v zadnjih petih letih prehodila dolgo pot. Še leta 1995 so centri za socialno delo na anketo SOS telefona odgovarjali, ob redkih izjemah, površno ali pa sploh ne. Bilo je kar nekaj odgovorov, češ da pri njih ni takih primerov, družin in/ali žensk. Poudarjali pa so, da najbolj pogrešajo zatočišča. Po avtorici znanih informacijah je v tem času v Sloveniji delovala le ena skupina za ženske, ki sta jo vodili socialni delavki in je bila namenjena tudi žrtvam nasilja.

Socialne službe imajo še vedno pomanjkljivo ponudbo pomoči na področju nasilja nad ženskami in so vpete v nasprotujoče si vloge, ki jih morajo izpolnjevati (ugotavljanje stanja, izrekanje ukrepov in svetovalno-terapevtska ali druga pomoč), nevladne organizacije pa s težavo razvijajo in dopolnjujejo svojo dejavnost, ker je njihovo delovanje pogosto ogroženo zaradi finančne negotovosti. Ženske in druge nevladne organizacije v Sloveniji ponujajo različne možnosti pomoči, kar je še posebno pomembno za ženske, ki se zaradi posledic nasilja ne morejo držati določenih pravil (npr. prevelika potreba po pozornosti lahko slabo vpliva na odnose v skupini za samopomoč, je pa dobra osnova za razvijanje zaupanja v svetovalno-terapevtskem odnosu).

Nacionalni program socialnega varstva do leta 2005 naj bi izboljšal stanje pri obojih. V predlogu Nacionalnega programa socialnega varstva do leta 2005 so zapisani cilji, ki jih program želi doseči – poleg tega, da bodo spodbujali razvoj strokovnih socialnih mrež pomoči, bo država prispevala svoj delež tudi k vzpostavitvi in razvoju pluralnosti dejavnosti in podpirala oblikovanje novih pristopov za obvladovanje socialnih stisk. Razkorak med napisanimi besedami in resničnostjo je mogoče eden največjih, ko ga merimo s stališča socialnih stisk. Ženske in otroci, ki imajo izkušnjo nasilja in ki doživljajo terorizem doma, kot nasilju v zasebnosti pravijo nekatere avtorice, imajo pravico do varnosti. Ker jim je ta odvzeta, imajo pravico do človeške in strokovne pomoči. Do česa imajo pravico, ko jim je odvzeta tudi ta?

* * *

Zadnja obeležitev dnevov boja proti nasilju nad ženskami pred letom 2000 je zaznamovana s pohodom v javnost. Ženske nevladne organizacije so že prej odpirale v javnosti teme iz zasebnosti in zahtevale politične in zakonodajne spremembe (ozaveščanje, delo z javnostmi, sprememba kazenske zakonodaje), sedaj pa skupaj z Uradom za žensko politiko sodelujejo pri akciji, ki zahteva in spodbuja reševanje nasilja nad ženskami.

Uradni zaznamek št. 389

Maja 1836 je pravda prišla zopet pred sodišče v La Chatru, ki je strogo sodilo mučne soprobove obtožbe. Po eni plati so bile resnične; po drugi obrekljive; vsekakor brezumne, ker se gospod Dudevant »ni želel odtegniti zakonskemu sobivanju, marveč ga je hotel vzdržati«. Obtožbe so bile take, da niso pripuščale nobenega upanja, da bi se zakonca zbližala; zato je sodišče izjavilo, da je gospa Dudevant (sicer bolj znana kot George Sand, op.ur) ločena po telesu in bivanju z njim, je prepovedalo soprogu, da bi jo zasledoval in obiskoval in je prepustilo materi varstvo otrok.

Vir: André Maurois, *Temno hrepenenje*, str. 221)

Katja Zabukovec*

ROKA, KI VČASIH UDARI IN VČASIH BOŽA

“Gotovo sem jo petkrat vprašal, kam je šel ves denar. Vem, koliko stane hrana, in vem, da sem ji pred enim tednom dal 30 jurjev. Morala bi jih imeti vsaj še 15. Točno ve, da imava premajhni plači, da bi razmetavala. Ampak ne, ona nima pojma, kje je denar. Prasica nima pojma. Jaz delam, prenašam pohoštvo 10 ur na dan, vsak dan vozim otroke v vrtec, ona pa ves dan tipka v tisti svoji ohlajeni pisarni in pije kavo. Cel dan nima nič pametnega početi, lahko bi samo o denarju razmišljala, pa pojma nima, kje je. Ne bo več delala norca iz mene, kurba prekleta. Potem pa stoka in vpije - na pomoč, zmešalo se mu je, ubil me bo. Komu se je zmešalo, pizda? Če bi bila pametna, ne bi izzivala in do tega ne bi prišlo. Še najin triletni Luka ve, do kod lahko gre.”

(Drugi pogovor z uporabnikom, ki opisuje, zakaj je partnerki zlomil nos.)

Večino nasilja povzročijo moški. Žrtve so večinoma ženske. Ko bomo prenehali opravičevati dejstvo, da kadar govorimo o nasilju, navadno govorimo o moških kot o povzročiteljih in ženskah kot žrtvah, bom verjela, da smo se vsi skupaj končno nekaj naučili.

Posledica nasilja nad nekaterimi ženskami je namreč, da se večina žensk vede drugače, kot bi se sicer. Zaradi občutka nemoči in strahu. Primeri, ko je ženska nasilna nad moškim, sicer obstajajo in imajo posledice za žrtev. A večina moških zaradi teh primerov nasilja ne bo uvedla posebnih samozaščitnih ukrepov, ker kake splošne ogroženosti s strani žensk ne čuti. Vsa ta leta, ko vemo,

---

* Katja Zabukovec je soustanoviteljica in sodelavka Društva za nenasilno komunikacijo v Ljubljani.

da nasilje nad moškimi obstaja, le-ti niso odprli posebne telefonske linije, izdali materialov, ki bi učili učinkovite samoobrambe pred ženskami, začeli skupine moških za samopomoč ali zlobirali odprtje varne hiše za moške. Ženske so, da bi se zavarovale pred nasilnimi moškimi, naredile vse to. Zato pravimo, da je nasilje nad ženskami družbeni in ne individualni in psihološki problem. Vpliva na celotno družbo. Moški z nasiljem ohranjajo, pridobivajo ali povečujejo moč nad vsemi ženskami, ne le nad svojo partnerko. Po ocenah je nasilje prisotno v vsaki peti družini v Sloveniji, posiljena bo v svojem življenju vsaka sedma ženska. Grožnje, ki se skriva za to številko, se zaveda večina žensk.

Res je, da se v Sloveniji resne, obsežne in podrobne raziskave, ki bi ugotavljala prisotnost nasilja v partnerskih zvezah, ni lotil še nihče. Tudi omenjena ocena je plod dela Društva SOS telefon, ki je nevladna organizacija. To me sicer čudi, saj je država različnim ekspertizam naklonjena, kadar misli, da lahko prihrani kaj denarja. Takšna raziskava bi se ji, vsaj finančno, nedvomno splačala. Bolniške, da se zacelijo telesne in duševne rane, manjša učinkovitost na delovnem mestu, policijske intervencije - vse to državo stane. Morda bi bil preišljen sistem preventivnih ukrepov cenejši. Do podobne ugotovitve prihaja večina tujih raziskovalcev in raziskovalcev. Bi lahko sklepali, da je nasilje nad ženskami tema, ki je naša država kljub nekaterim premikom v zadnjih letih ne obravnava dovolj resno in zavzeto? Bojim se, da je tako. Kako bi sicer lahko razložili skrb države, da bo z uvedbo obveznega socialnega učenja za povzročitelje nasilja kršila demokratične pravice le-teh, nima pa prav veliko pomislekov, ko financira psihoterapevtske programe za žrtve, ko brez tega več ne zmorejo? Zakaj le zdravi, preprečevati pa ne poskuša?

Kaj sploh pomeni preprečevati nasilje nad ženskami? Najprej moramo razumeti, kako nasilje nastane. Da smo tako moški kot ženske žrtve socializacije, ni treba več ponavljati. Doslej smo to uporabljali kot opravičilo, da proti nasilju na individualni ravni ne naredimo veliko. "Družba je pač že naredila svoje." Kot da sami nismo del te družbe.

Res je sicer, da se že na nasilje, ki ga pri igri uporabljajo otroci, družba odziva zelo različno. Kadar so nasilne deklice, odrasli pri njih spodbujamo občutek sramu in obžalovanja in poskušamo pri deklici izzvati empatijo do žrtve. Fantom vzgajamo borilne veščine pod krinko samoobrambnih - raje udari ti prvi in tako močno, da si te ne bodo upali udariti nazaj. Nasilja sploh ne obsojamo, kadar ga dečki uporabijo zato, da pred drugimi napadalci zaščitijo deklico ali skupino otrok. V velik ponos je staršem deček, ki premaga več fantkov hkrati. In iz malega raste veliko.

Samo predstavljamo si lahko, kako dolgotrajno bi moralo biti preventivno delo v prvih razredih osnovne šole, da bi se popravilo razlikovanje med spoloma, ki sta ga do takrat že uspela privzgojiti družina in vrtec. Pa učinkovite preventive v glavnem tudi tam ni, ker so bili tudi učiteljice in učitelji vzgajani tradicionalno. Pa profesorice in profesorji tudi...

Kot družba Janezku vsi pomagamo, da postane pravi Janez. Že zgodaj ga spodbujamo, da se vključi v tekmovalne timske športe, kjer je nasprotnik tisti, ki nosi majico druge barve, tim, ki mu pripadaš, pa je svetinja. Zmaga močnejši, drugi so poraženci. Vmesne kategorije ni. Janezek lahko opazi, da oče zasluži več kot mama in o denarju več razmišlja. Z zavistjo gleda sosedov boljši avto in obsoja "žensko" zapravljenost. Oče kontrolira denar in ga po lastnem občutku odmerja drugim družinskim članom. Janezek bere romantične zgodbe, gleda filme, kjer lepe ženske končajo z bogatimi moškimi, prepri se razrešijo v pol ure, spolni odnos traja celo uro in superjunaki v uri in pol mimogrede ubijejo vsaj ducat nasprotnikov in naključnih mimoidočih. Iz pornografskih revij in filmov se uči o odnosih med spoloma. Pri sosedih posluša prepire, vidi ženske, ki nosijo sončna očala v oblačnih dneh, in ve, da policija pride in gre, nasilje pa ostaja. Kadar podobne krike sliši na cesti, "marica" odpelje povzročitelje, sodišče pa jih kaznuje. V vojski izve, da so tisti moški, ki služijo civilno, reve. "Pedri." Puška postane njegova nova prijateljica, nasilje se rešuje

z nasiljem. Zmaga tisti, ki ima boljše orožje in novejšo tehnologijo.

Ves čas se Janez zaveda potencialne ogroženosti s strani drugih moških. Strah pred njimi skriva z igranjem neobčutljivega mačota. Sliši, da ima sestrična neverjetno srečo, ker je dobila moškega, ki ji v gospodinjstvu pomaga. Bratranec ima neverjetno smolo, ker mora pomagati svoji partnerki. Malo za šalo malo zares išče partnerko, ki bo večino dela opravila sama. Za kontracepcijo večinoma skrbi ženska. Če ni dovolj previdna in si nakoplje nosečnost, je to pač njen problem. Predlaga ji, naj splavi, če noče, naj posledice pripiše sebi. Njegova nadrejena je ženska, eden od njegovih kolegov je ostal z otrokom na porodniški, ker je imela žena uspešnejšo kariero...

Janez je zmeden. Kaj se je zgodilo? Njegova pričakovanja so bila drugačna. Nenadoma vsa ta odstopanja od tradicionalne delitve dela med moškim in žensko. Toda vsaj verska prepričanja in vrednote, ki učijo o nadvladi moških, se niso spremenila. Ustvarjajo jih moški, duhovnic ni. Tudi Bog je moški.

Ženske sicer še vedno opravljajo večino gospodinjanskega dela in skrbi za otroke, bolne in ostarele, a se stalno pritožujejo. Moški je pod stresom, vedno znova se mora dokazovati. Janez nekje pove, da ima več žensk hkrati, drugje, da je zvest. Kakor pač zahteva situacija. Že v srednji šoli je ugotovil, da ženske s svojimi telesi niso zadovoljne. Sošolke so hujšale, zaradi telesnih potreb so bile v zadregi. Stalno jih je moral hvaliti in jim lagati, da so bile zadovoljne, in tako je še vedno. Kako bi sploh lahko živele brez moških, brez njega?

Janez ve, da je finančno večina žensk nesamostojnih, celo revnih. Samohranilke preživnin za otroke skoraj nikoli ne iztožijo. Pa ja ne bodo moški plačevali, v resnici bi jim ženske gotovo pobrale ves denar, se preganjale z drugimi moškimi in zanemarjale otroke. Raje naj otroku kasneje, ko bo velik, dajo kakšnega jurja. Majhen otrok ne poje veliko, ženske s temi stroški pretiravajo. Vsake toliko se

kakšen moški spomni, da bi ženskam izboljšal položaj, in predlaga, da ukinejo pravico do svobodnega odločanja o rojstvu otrok ali podaljšajo porodniško na tri leta. Namesto da bi bile hvaležne, ker bodo lahko več počivale, se še pritožujejo. Ženske pač res ne vejo, kaj je za njih dobro.

Janez ne razume, zakaj ženske tako rade gledajo limonado, ko vendar nočejo biti takšne, kot je Esmeralda. Kot da jo skrivaj občudujejo in na glas zaničujejo. Pa bi bil svet veliko lepši, če bi bile ženske tako mile kot Esmeralda. Vse so pod feminističnim vplivom. Na reklamah je vse videti preprosto, v resnici perilo ni nikoli tako belo. Če se potem kdaj malo povesele s prijatelji v gostilni, mu tega ne bi smeli zameriti. Žensk se pač ne da razumeti. Ni čudno, da je na svetu toliko alkoholikov. Včasih je bilo življenje lažje. In zdaj, po novem, v službi ne sme več kolegici namigniti, da mu je všeč njeno lepo telo, in je prijateljsko objeti - temu pravijo spolno nadlegovanje. Pa kje, povejte, naj si Janez sploh še da duška? Nazadnje bodo prepovedali še šale o blondinkah!

Logično vprašanje, ki si ga ob takem treningu moških lahko zastavimo, je, zakaj torej vsi moški ne postanejo nasilni in vse ženske ne postanemo žrtve?

Večinoma ljudje lahko sprejmejo dejstvo, da se družba pač spreminja, in se prilagodijo novim pravilom. Če torej slišijo ali berejo, da ljudje obsojajo nasilje nad ženskami, se bo večina tej načelni obsodbi nasilja pridružila. Morda bodo nekateri poskusili problem zmanjšati, češ, saj v resnici nasilja ni toliko, morda razdeliti krivdo med partnerja, če se jim ona zdi neustrezna mati ali žena, ali pa se bodo spraševali, zakaj ženska ne odide iz nasilnega odnosa. Morda ji je pa všeč...

Tako se pomešajo začetna empatija in napačne informacije o nasilju. Razlika med nasilnimi in nenasilnimi moškimi je v kvaliteti in količini informacij, ki jih imajo o nasilju. Če so bili sami žrtve nasilja v otroštvu, kako se je družba odzvala na to izkušnjo? So nasilneža odkrito in nedvoumno obsojali, ponudili pomoč žrtvam? Kako so to izkušnjo poimenovali, so poskušali zmanjšati njen pomen

in rekli, da je oče pač izgubil živce, da mu hoče samo dobro in ga na ta način pripravlja na kruti svet, saj drugače ne zna komunicirati? Odziv družbe na nasilje je najpomembnejša informacija, ki jo mladi ljudje dobijo o nasilju. Zato je sankcioniranje izrednega pomena. Kasneje je nujno, da mladi izvedo, kaj nasilje sploh je. Marsikateri uporabnik Društva za nenasilno komunikacijo dejansko ni vedel, da so vpitje, zmerjanje ali grožnja nasilje. Ko je izvedel, kakšne posledice ima lahko psihično nasilje, ga je lažje opustil.

Nasilni niso samo neizobraženi, slabo situirani moški neprevladujoče nacionalnosti in/ali veroizpovedi, kot radi verjamemo. Po treh letih delovanja Društva za nenasilno komunikacijo lahko z gotovostjo rečemo, da so nasilni tisti moški, ki žensk ne vidijo kot enakovrednih partnerk. Edina skupna lastnost nasilnikov, ki prihajajo po pomoč, je, da moči v partnerskem odnosu ne znajo deliti in mislijo, da si nasilje v "razumnih" mejah lahko privoščijo. Dejanja žrtev niso pomembna, vsak izgovor je dober. Morda se žrtev pogovarja po telefonu, ko pridejo domov, morda se spotakne čez otrokovo igračo. Karkoli. Moški ne išče zunanjega razloga, išče le zunanje opravičilo.

Nasilni moški večinoma niso alkoholiki, kot radi verjamemo. Edina povezava, ki so jo tuji strokovnjaki in strokovnjakinje našli med zlorabo alkohola in nasiljem, je, da opiti ljudje povzročajo hujše poškodbe, ne povzročajo pa jih nič bolj pogosto od treznih. Znano je tudi, da lahko abstinenti ostanejo nasilni, če zaradi nasilnosti ne poiščejo pomoči.

Nasilje nad ženskami ima po besedah naših uporabnikov tri namene:

1. Moški si dokazuje, da je sprejel svojo vlogo, kot je razumel, da mu jo narekuje družba. Je tisti, ki v partnerstvu postavlja pravila in z nasiljem kaznuje njihovo neupoštevanje, saj le tako spoštuje sebe kot moškega.

2. Moški si ustvarja svoj položaj v svetu moških, označuje svoj teritorij in si ustvarja občutek dolgoročne varnosti pred drugimi moškimi. Moški, ki mu fizično lahko konkurirajo, tega ne bodo niti poskusili iz strahu pred porazom. Tako z nasiljem nad partnerko preprečuje zunanje nasilje nad samim seboj in svojo družino.

3. Ustvarja si močno podobo, o kateri misli, da je pri ženskah bolj zaželena, saj jih ščiti pred zunanjo nevarnostjo. Lastnosti princa na belem konju je pomešal z nekaterimi lastnostmi Botra in pevca skupine Guns 'n' Roses.

Tako morajo biti dejavnosti, ki želijo izboljšati varnost žensk, usmerjene v spreminjanje odnosov med spoloma, da ne bomo več vzgajali žensk v žrtve in moških v povzročitelje nasilja.

V tujini takšni programi delujejo že dovolj časa, da so dali pomembne rezultate. Vzemimo za primer majhno okrožje Duluth v Minnesoti, kjer so prvi uvedli t. i. ženskam prijazen pristop k reševanju problema nasilja nad ženskami. V nevladni organizaciji, kjer so izdelali ta model, sodelujejo sodnica vrhovnega sodišča, najbolj iskani odvetniki in odvetnice, socialni delavci in delavke in drugi, ki čutijo dolžnost, da kaj naredijo. Podpira jih večina politikov in političark, saj si ne morejo privoščiti, da javno ne bi obsojali nasilja nad ženskami. Naslednje volitve bi jih namreč poučile, da je za javnost ta problem prioriteta skrb.

Vsak moški, ki je obtožen nasilja nad žensko, se lahko vključi v posebno skupino, kjer definirajo nasilje ter iščejo vzroke zanj in načine, da ga v prihodnosti ne bodo več uporabljali. Vsak moški, ki je zaradi nasilja obsojen, pa se v program mora vključiti in sodelovati. 60% moških v naslednjih nekaj letih po končanem programu fizičnega nasilja ne uporabi.

Strokovnjaki in strokovnjakinje so torej našli svojo pot. A problem ostaja, na voljo je namreč samo po en/a strokovnjak/inja na več tisoč Janezov. Janezov, ki smo jih

vzgajali skupaj. Kot odrasli bodo sedeli poleg nas v čakalnici zdravstvenega doma, brali bodo naše članke, iskali pri nas nasvete. Morda nas bodo njihove partnerke prosile, naj jim ne posojamo denarja, ker ga morajo vračati one. Morda bodo želele, da se pogovorimo z njimi. Včasih bo policija potrebovala naše izjave, da bodo Janeze lahko zapri. Nekateri bodo imeli možnost finančno podpreti delovanje ženskih projektov, drugi bomo lahko sprejemali zakone, ki bodo v pomoč žrtvam. V mrzlem večeru bomo srečali otroka, ki bo postopal pred blokom, ker si ne bo upal domov. Nekatere bomo v ogledalu zagledale podplut obraz.

Mnogim je ime Janez. Vsi se bomo kdaj srečali s kakšnim in vsi bomo tako ali drugače naleteli na nasilje. Mu bomo znali in hoteli skupaj postaviti meje?

Uradni zaznamek št. 171

Razjezil se je. In me udaril. Razjezil se je. Čisto enostavno. In me udaril. S tako silo, da sem zletela čez kuhinjo. Udarila sem v korito in padla. Nič nisem čutila, samo šok. In v glavi se mi je vrtelo. Nekaj časa sploh nisem vedela, kje sem, s kom sem, kako, da sem se znašla na tleh. Potem sem zagledala njegova stopala, pa njegove noge, ki so s tlemi naredile trikotnik. Zdelo se mi je, da je nekje visoko nad mano. Zelo visoko. Morala sem se usločiti, da sem ga videla. Potem se je sklonil in se mi približal.

- Vse v redu?

Njegov obraz, njegove oči so mi šle po celem obrazu, vsak milimeter, vsak kotiček. Gledale, iskale. Gledale, če se mi kaj pozna, gledale, če mi teče kri. Skrbelo ga je. Njegov obraz je bil ena sama skrb in ljubezen. Prestrašen je bil. Moje oči je preskočil. Prijel me je za glavo in me pogledal po obeh straneh.

- Padla si, je rekel.

(Vir: Roddy Doyle, *Ženska, ki se je zaletela v vrata*)

Zoran Kanduč*

**NASILJE NAD ŽENSKAMI IN KAZENSKO PRAVO -
ZGREŠENO SREČANJE?**

Kakšna je vloga kazenskega prava pri preprečevanju nasilja nad ženskami? Zdi se - natančen odgovor kajpak ni mogoč - da precej majhna. Glede na 'neuradne' ocene o razširjenosti tega v vseh ozirih raznovrstnega pojava je nemara celo zanemarljivo majhna. Ampak kaj to pomeni? Bi morda kazalo od tod izvleči zahtevo, naj se kazenskopravni sistem 'izboljša', namreč predružači, da bi postal pragmatično učinkovitejši, npr. z bolj dosledno (verjetno) distribucijo po možnosti strožjih sankcij, zmožnih zastrašiti potencialne in dejanske (razumne) nasilneže, storilce kaznivih dejanj?

Dosedanje raziskave o odvračevalnih učinkih kazni napotujejo k resnim dvomom. Še več, izkušnje kažejo, da je željo po zaostreni 'represiji' v pravosodni (in penološki) praksi težko uresničiti (povečano 'obratovanje' kaznovalne mašinerije pa - neredko scela v nasprotju z 'najboljšimi' željami - lahko povzroči celo kontraproduktivno obdobje). Ne pozabimo, da je prav malone pregovorni neuspeh 'klasične' kaznovalne politike (ki stavi predvsem na odvračevalno 'prepričljivost' kazenskih sankcij) spodbudil v zadnjih desetletjih iskanje bolj konstruktivnih načinov soočanja s problemi 'kriminalitete', ki je v tem obdobju naraščala navzlic povečevanju števila zaprtih obsojencev. Namesto da bi obžalovali zaradi premajhne učinkovitosti kazenskega prava, bi morali raje vprašati, ali je sploh upravičeno pričakovati, da kaznovanje zmore delovati kot koristna 'naprava' za preprečevanje/zatiranje 'kriminalnega' vedenja.

---

* Zoran Kanduč je doktor pravnih znanosti, zaposlen na Inštitutu za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani.

Iz socialnih analiz je zvečine razvidno, da je kazensko pravo bolj 'izrazna' družbena institucija kakor utilitarno sredstvo za doseganje pozitivnih penoloških ciljev. V tem je pravzaprav 'tragičnost' kazenskih sankcij. Po eni strani so videti nujne.

Vsaj kot izključevalni 'mehanizem', ki ga je mogoče aktivirati, ko odpovedo vsi drugi (neformalni in 'mehkejši') nadzorovalni prijemi, pa tudi zato, da bi z njimi zavarovali avtoriteto politične oblasti in nekaterih temeljnih družbenih norm (oz. v njih utelešenih 'svetih' vrednot, ki tvorijo bistvo 'mehanske' solidarnosti). Po drugi strani pa niso le razmeroma neučinkovite (kar niti ne preseneča, saj s kazenskim pravom ni mogoče bistveno vplivati na določilnice konformnega vedenja), ampak so zaznamovane tudi z vrsto moralnih 'napetosti', kolikor, denimo, obsojajo zasebno nasilje z 'legitimno' uporabo javnih prisilnih metod. Zgodovina kaznovanja je retrospektivno videti kot zgodovina boja 'dveh nacij' (Disraeli), bogatih in revnih - moderno kazensko pravo je bilo usmerjeno predvsem v 'proti-družbene' osebkke iz najnižjih družbenih slojev. Zato je kajpak upravičen očitek, da so na udaru kazenskih sankcij večinoma povzročitelji škode, ki je neprimerno manjša od (človeške, družbene in ekološke) škode, ki izvira iz dejavnosti nosilcev družbene - ekonomske, upravne, politične, upravne, kulturne in 'spolne' - moči ('kapitala' ali 'resursov'), se pravi oseb in skupin, ki so v precejšnji meri imune pred (ne)formalnih družbenimi sankcijami.

Toda še preden bodo ogorčeni zahtevali pravičnejšo porazdelitev kazenske represije, si moramo priklicati v zavest spoznanje, da obstaja nasilje, ki je še dosti hujše od 'osebnega' nasilja močnih in nemočnih družbenih akterjev - gre za 'strukturno' nasilje, ki ga ni mogoče pripisati posamičnim fizičnim ali pravnim osebam. Vseeno pa strukturno nasilje 'pije kri' večini članov in članic družbe: po nepotrebnem jim krade čas (dobrino, ki je nujni pogoj sleherne samodoločene dejavnosti), jemlje življenjsko energijo, kvari (duševno in telesno) zdravje, hkrati možnosti za 'samoupravljanje' z lastnim telesom (npr. na področju spolnosti)... Strukturno nasilje je

raznovrstno (nič manj kakor osebno): ekonomsko (npr. nasilje heteronomnega dela, nasilje brezposelnosti, nasilje v delitvi družbenega dohodka & bogastva in ekološko nasilje), moralno (npr. nasilje tradicionalne, religiozno navdihnjene spolne morale, utemeljene na zatiranju in omejevanju samodoločenih spolnih praks) in tako naprej. Proti njemu se ni mogoče boriti z kazenskoopravnimi sankcijami, marveč zgolj z organiziranim (kolektivnim in individualnim) bojem na 'javnih' in 'zasebnih' prizoriščih.

Ti boji kajpak že potekajo. Nekateri so bolj, drugi pa manj opazni. Pomislimo na protikapitalistični boj (in v tem okviru na boj proti heteronomnem delu - namreč boj za skrajševanje delovnega časa in enakomerno porazdelitev nujnega produktivnega dela med vse 'ude' družbe - boj za zmanjšanje očitno nepravilnih in celo povsem nesmiselnih in kontraproduktivnih ekonomskih razlik, protipotrošniški boj in različne ekološke boje), protiimperialistični in protinatovski boj (npr. v zvezi z nedavno protipravno agresijo na ZRJ), protiseksistični in protipatriarhalni boj (ki vključuje, med drugim, boj za vsestransko enakost med 'spoli', boj za demokratizacijo intimnih, ljubezenskih in spolnih razmerij, boj za priznanje in dejansko uveljavitve pravice do samoupravljanja z lastno spolnostjo itd.), boj za človekove pravice (in v tem sklopu še posebno za pravico do lastnega stanovanja, nujnega prostorskega pogoja zasebnosti)...

Kaj ima vse to opraviti s preprečevanjem nasilja nad ženskami? Po naši presoji so omenjeni boji ključni za preprečevanje strukturnega in osebnega nasilja nad ženskami (in kajpak moškimi). Vsaj na daljši rok. Kratkoročno pa so lahko njihovi rezultati tudi dvoumni ali celo protislovni: ženski boj za osvoboditev (npr. na spolnem, intimnem in ljubezenskem področju) in enakost (npr. na ekonomskem in političnem področju) je izzval različne nasilne reakcije nekaterih moških, ki se ne 'znajdejo' v novih razmerah (oz. v razmerjih z 'novimi' ženskami, ki nočejo več igrati tradicionalnih družbenih, spolnih, zakonskih ali družinskih vlog). Vendar pa to ne pomeni, da pot ženskega gibanja ni prava. Upoštevati

velja, da je (bila) ena izmed pomembnih ('kriminogenih') značilnosti osebnega in strukturnega nasilja nad ženskami prav njegova 'nevidnost', 'normalnost', 'neprepoznavnost', 'neimenljivost', 'nepojmljivost', 'normalnost', 'nesporočljivost', (v nekaterih pogledih celo 'naravnost') in potemtakem neproblematičnost ali nesramnost. Po zaslugi feminističnega gibanja se stvari počasi spreminjajo - nasilje nad ženskami je vse manj samoumevno oz. vse bolj nedopustno in sramotno.

Omejeni kulturni premiki imajo pomembne preprečevalne učinke na področju preprečevanja nasilja nad ženskami (vsaj na daljši rok - zares obsežnih in korenitih kratkoročnih uspehov na tem zgodovinsko in ideološko skrajno 'obteženem' področju najbrž ne kaže pričakovati). Prvi korak v tej smeri je namreč prepoznavanje (opažanje in poimenovanje) nasilja. Drugi korak je njegovo dojetanje, npr. razumevanje vzrokov, razlogov in kontekstov: Zakaj je v nekaterih odsekih družbe več (ali manj) nasilja X, v drugih pa več (ali manj) nasilja Y? Zakaj so nekatere skupine moških bolj nasilne kakor druge? Zakaj so nekatere skupine žensk bolj viktimizirane kakor druge? Zakaj se nekatere ženske uspešneje odzivajo na doživeto nasilje kakor druge? Katere osebn(ostn)e značilnosti povečujejo verjetnost nasilništva (ali, po drugi strani, viktimizacije)? In tako naprej. Tretji korak je obsodba nasilja (ki naj bo po možnosti takšna, da – v nasprotju s stigmatizacijo storilca - vključuje predvsem osramotitev dejanja, hkrati z možnostjo vključitve storilca v skupnost kot nenasilnega člana). Negativno vrednostno oceno kaže nato vključiti v procese socializacije in družbenega (formalnega in še posebno neformalnega) nadzorstva, npr. v okviru družine, šole, soseske, skupnosti, družbe in države. Cilj takšne preprečevalne politike je doseči čim bolj razširjeno ponotranjenje prepovedanosti, sramotnosti oz. nespremenljivosti nasilnega ravnanja oz. spoštovanje avtonomije druge osebe ne glede na 'spol'.

Povzemimo. Čeprav si od kazenskopravnega sistema ne kaže obetati spektakularnih preprečevalnih učinkov (ne pozabimo na skromno vlogo kazenskih sankcij v 'mreži'

družbenega nadzorstva), pa bi (npr. namesto strožjih sankcij) veljalo zahtevati vsaj mnogo večjo pozornost do stiske in različnih problemov žrtve nasilja (da ne bi bila deležna še nadaljnjih viktimizacij s strani agentov kazenskega pregona oz. pravosodja). S tem v zvezi je še posebno občutljiva vloga policista. Glede na to, da je že zaradi narave policijskega dela skrajno težavno dajati konkretne napotke, bi bilo morda koristno spodbuditi ustvarjalnost samih policistov/policistk na tem področju in spodbujati (+ nagrajevati) čim bolj konstruktivne in učinkovite posege v nasilne situacije, zlasti ko gre za družinsko nasilje.

Uradni zaznamek št. 578

Vzroki za nasilje

Za vzrok nasilja v družini ima 96% anketiranih zlorabo alkohola, 93% droge, 79% nezaposlenost, 75% revščino in izključenost iz družbe. 57% jih je kot vzrok navedlo nizko raven izobrazbe.

60% vprašanih je izjavilo, da gre iskati izvor tega nasilja v načinu delitve moči med spoloma. Za 64% je vzrok v moškem pogledu na ženske.

Pozornost zbuja podatek iz raziskave, ki kaže, da kar 46% Evropejcev in Evropejk meni, da je vzrok za nasilje izzivalno vedenje žensk. Na Danskem, Švedskem in Finskem so rezultati visoko nad evropskim povprečjem (Danska 64%, Finska 65% in Švedska 58%). Nepričakovan je tudi podatek, da med odgovori na to vprašanje med moškimi in ženskami ni bilo razlike. 45% evropskih žensk se je strinjalo z zgornjim mnenjem.

(Vir: *Evrobarometer*)

III. Evropske institucije proti nasilju nad ženskami

Pogledati okoli sebe nikoli ne škodi, čeprav to po navadi najraje naredimo takrat, ko smo od okolice boljši, bolj urejeni, bolj civilizirani, bolj... Kar se tiče nasilja nad ženskami, prvi pogled okrog nas pokaže, da nasilje v resnici lahko srečamo povsod - ne glede na izobrazbo, vero, starost, materialno preskrbljenost ali karkoli drugega. Vidimo pa lahko tudi razlike, in sicer v tem, kako se družba upira nasilju, kakšne mehanizme oblikuje za boj proti njemu in koliko je pripravljena in sposobna narediti v tem boju.

Na zahodu so se prva zatočišča za ženske, ki doživljajo nasilje, začela odpirati pred malo manj kot tremi desetletji, v Sloveniji pa šele pred nekaj leti. Po Evropi je več kot tisoč zatočišč. Takšna mreža seveda pomeni tudi veliko usposobljenih ljudi, ki pomagajo žrtvam. Pomen, ki ga Evropa pripisuje reševanju problema nasilja nad ženskami, pa je razviden tudi iz izredno ostre in jasne resolucije Evropskega parlamenta ter priporočil ekspertk in ekspertov Sveta Evrope, s katerimi se lahko seznanite v pričujočem poglavju.

Uradni zaznamek št. 47

Vloga Evropske Unije

Ko je govor o vlogi, ki naj bi jo EU imela v boju proti nasilju v družini, 67% Evropejcev meni, da bi se EU morala udeleževati v boju proti temu problemu, vendar jih 79% ni nikoli slišalo za kakršen koli zakon, ki bi ga EU oblikovala na tem področju.

(Vir: *Evrobarometer*)

Resolucija (A4-0250/97) o potrebi Evropske kampanje za ničelno strpnost do nasilja nad ženskami

Evropski parlament:

- ob upoštevanju predloga resolucije, vloženega s strani M. Martin, da je v Evropski uniji potrebno organizirati kampanjo za preprečevanje nasilja nad ženskami (B4-0047/94);
  - ob upoštevanju konvencije Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk (CEDAW) iz leta 1979 in deklaracije Združenih narodov o odpravi nasilja nad ženskami iz leta 1993;
  - ob upoštevanju poročila dunajske svetovne konference o človekovih pravicah leta 1993 in izhodišč za ukrepanje, sprejetih na svetovni konferenci o ženskah leta 1995;
  - ob upoštevanju deklaracije in resolucije tretje evropske ministrske konference Sveta Evrope o enakih možnostih žensk in moških ter priporočil iz leta 1985 in 1990 o nasilju v družini;
  - ob upoštevanju odličnih poročil gospe Coomaraswamy, posebne poročevalke Združenih narodov, o nasilju nad ženskami;
  - ob upoštevanju četrtega delovnega načrta za ukrepanje na področju enakih možnosti žensk in moških (1996-2000) (COM(95)0381);
  - ob upoštevanju svoje resolucije z dne 11. junija 1986 o nasilju nad ženskami (Ur. l. C 176, 14.7.1986, str. 73);
  - ob upoštevanju svoje resolucije z dne 17. decembra 1993 o pornografiji (Ur. l. C 20, 24.1.1994, str. 546);
  - ob upoštevanju svoje resolucije z dne 6. maja 1994 o temeljnih svoboščinah in pravicah žensk (Ur. l. C 205, 25.7.1994, str. 489);
  - ob upoštevanju svoje resolucije z dne 18. januarja 1996 o trgovini z ljudmi (Ur. l. C 32, 5.2.1996, str. 88);
  - ob upoštevanju 148. člena svojega statuta;
  - ob upoštevanju poročila komisije o pravicah žensk (A4-1250/97);
- A. ker lahko na osnovi 1., 3. in 5. člena svetovne deklaracije o človekovih pravicah vsaka oblika nasilja nad ženskami velja za grožnjo zoper njihovo življenje, svobodo in njihovo osebno varnost ali kot mučenje oziroma kruto, nečloveško ali poniževalno ravnanje, kar je v nasprotju s svetovno deklaracijo; ker države članice, dokler ne vodijo lastne politike preprečevanja in prijavljanja nasilja nad ženskami, ne izpolnjujejo mednarodnih obveznosti, ki izhajajo iz te deklaracije;
- B. ker v skladu z izhodišči za ukrepanje, sprejetimi na četrti svetovni konferenci Združenih narodov o ženskah v Pekingu leta 1995, da nasilje nad ženskami pomeni »vsako nasilno dejanje, usmerjeno proti ženskam, ki povzroča ali bi pri ženskah

- lahko povzročilo ali telesno, spolno oziroma duševno trpljenje, vključno z grožnjo (s takšnimi dejanji), prisilo ali samovoljnim odvzemom svobode«;
- C. ker nasilje moških nad dekleti in ženskami v družini, na delovnem mestu ali v družbi zajema tudi trpinčenje, udarce, hude genitalne in spolne poškodbe, incest, spolno nadlegovanje, spolno zlorabo, trgovino z ženskami in posilstvo;
  - D. ker nasilje nad ženskami pomeni kršenje pravice do življenja, varnosti, svobode, dostojanstva ter fizične celovitosti žrtve, kar posledično ovira razvoj demokratične družbe;
  - E. ker nasilje nad ženskami nedvomno dokazuje neenakost razmerja moči med moškimi in ženskami v družbenem, gospodarskem, verskem in političnem življenju, in to kljub državnim in mednarodnim zakonodajnim predpisom, ki uzakonjajo enake možnosti;
  - F. ker so žrtve kršitev človekovih pravic na svetu ženske in otroci;
  - G. ker je v Uniji nasilje nad ženskami v družini pogost in stalen pojav in ker pravna sredstva, ki bi ženskam omogočila, da se branijo pred moškimi, odgovornimi za brutalnosti, na državni ravni ne obstajajo ali pa niso zadovoljiva;
  - H. ker je treba vse oblike nasilja, ki temeljijo na spolu in jih definira konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, obravnavati kot kazniva dejanja;
  - I. ker so na podlagi določb konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk podpisnice konvencije prav tako izrecno obvezane ukrepati zoper posameznike, podjetja in organizacije, krive za nasilje nad ženskami;
  - J. ker brutalnosti večinoma niso prijavljene policiji, predvsem zaradi pomanjkanja pravnih, socialnih in gospodarskih sredstev, ki bi zaščitila žrtev, tako da zaradi tega nasilje nad ženskami ostaja dopustno kaznivo dejanje;
  - K. ker je v večini držav članic izredno malo statističnih podatkov in študij, primernih za primerjave, in sicer tako o obstoju nasilnih dejanj nad ženskami v družini in izven nje kot tudi o učinkih različnih politik preprečevanja nasilja ter o gospodarskih in družbenih stroških, ki nastajajo zaradi nasilja;
  - L. ker je iz obstoječih statističnih podatkov razvidno, da je nasilje trajen problem naših družb, ki so mu ženske vsakodnevno izpostavljene;
  - M. ker so moški, ki so storilci tega nasilja, vseh starosti, iz vseh okolij, vseh kultur in družbenih razredov;
  - N. ker so z nasiljem moških nad ženskami še vedno povezani nekateri predsodki, denimo, da je nasilje v družini zasebno vprašanje ali da je za nasilje moških nad ženskami krivo vedenje žensk;
  - O. ker študije o družbenih stroških in posledicah nasilja moških nad ženskami niso dovolj izčrpne, manjkajo predvsem podatki o stroških nastanitve, socialnih služb, zdravstvenega skrbstva, policijske zaščite, sodnih stroških in stroških zavarovanja;
  - P. ker ima spolno nasilje nad ženskami izredno škodljive telesne in duševne posledice in ker bi bilo treba dati prednost oblikovanju primernih ustanov za okrevanje;

- Q. ker rezultati raziskave, ki je bila nedavno izvedena na zahtevo nizozemskih oblasti, kažejo, da celotni letni »stroški« nasilja nad ženskami samo na Nizozemskem presegajo 145 milijonov ekujev;
  - R. ker odzivi držav članic kažejo, da je na pravnem področju v zadnjih desetih letih boja proti nasilju moških nad ženskami v večini držav članic največji napredek uvedba sankcij proti spolnemu nasilju v zakonski zvezi;
  - S. ker se osebe, ki delajo z zatiranimi ženskami, predvsem na področju javnega reda, socialnih služb in pravne stroke, prav tako pa tudi zakonodaje ter drugih državnih funkcij in služb, še vedno premalo odzivajo na posebne potrebe teh žensk;
  - T. ker žrtve stalnega nasilja še vedno pogosto postanejo odvisne in nezmožne odziva;
  - U. ker je treba spodbujati izvajanje raziskav o vplivu pornografije in prostitucije na nasilje moških nad ženskami;
  - V. ker so poškodbe genitalij nesprejemljive in so kaznivo dejanje;
  - W. ker je posilstvo uporabljeno kot orožje v okviru oboroženih spopadov in ker statuti mednarodnega kazenskega sodišča o zločinih, zagrešenih v nekdanji Jugoslaviji, posilstvo opredeljujejo kot zločin proti človeštvu;
  - X. ker v mnogih primerih nasilju nad ženskami botruje alkohol;
  - Y. ker nasilje nad ženskami v družini in v naših družbah posredno ali neposredno vpliva na otroke in lahko pogosto povzroči nasilje in brutalnost, ki se prenaša iz roda v rod;
  - Z. ker nasilje nad ženskami trajno negativno vpliva na čustveno in duševno zdravje otrok;
1. poziva Komisijo in države članice Združenih narodov, naj naredijo vse, kar je v njihovi moči, da bi Pekinška deklaracija postala obvezujoča konvencija za vse podpisnice;
  2. ocenjuje, da nasilje, ki temelji na spolu, ne kaže samo na neenakosti v razmerju moči v naši družbi, temveč hkrati izredno ovira vsa prizadevanja za odpravo neenakih možnosti žensk in moških;
  3. poudarja, da je pomembno prelomiti molk, ki obdaja nasilje v družbi, predvsem tabu nasilja v družini, in poudarja, da je treba o nasilju nad ženskami vedno razpravljati s stališča žensk in si prizadevati za izboljšanje njihovega položaja;
  4. nujno prosi tiste države članice, ki tega še niso naredile, da na osnovi definicije konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk nasilna dejanja proti ženskam določijo za kazniva dejanja in vodijo politiko v skladu z vsemi obveznostmi, določenimi v konvenciji;
  5. poziva države članice k uvedbi posebne zakonodaje izven kazenskega zakona v ožjem pomenu, katere cilj naj bo varovati žrtve nasilja na podlagi spola, denimo v družinskem pravu na področju poenostavljenih ločitvenih postopkov, skrbništva nad

- otroki in finančnih nadomestil, ter k uvedbi posebnih določb proti spolnemu nadlegovanju žensk;
6. zahteva, da Komisija izvede primerjalno raziskavo o ureditvah državne in zasebne socialne varnosti ter o obstoječih zavarovanjih v državah članicah, kjer te ureditve in zavarovanja ne nudijo popolne ali delne zaščite žrtvam spolnega nasilja;
  7. spodbuja države članice in Komisijo, da v svojih politikah posvetijo posebno pozornost priseljencem, ki so žrtve nasilja, ki temelji na spolu;
  8. poudarja pomembnost poklicne usposobljenosti posameznikov in posameznikov - predstavnic in predstavnikov javnega reda, pravne stroke, zdravstvenih služb ali osebja v nastanitvenih in socialnih službah - ki skrbijo za ženske, žrtve nasilja; meni, da bi morale biti za vse sodnice in sodnike, ki sodijo v primerih spolnega nasilja, obvezno posebej usposobljeni za obravnavo tovrstnih dejanj;
  9. je zaskrbljen nad dejstvom, da je povezava med nasiljem v družini in zaščito otrok pogosto zapostavljena in da je zaradi sodnih odločb, ki dovoljujejo stike med nasilnim partnerjem ali nekdanjim nasilnim partnerjem in njegovimi otroki, veliko žensk še naprej izpostavljenih nasilju; poudarja, da bi moral vsak ukrep, katerega cilj je zaščita otrok v takšnih okoliščinah, varovati tudi starša, ki za nasilje ni odgovoren;
  10. poziva Komisijo in države članice, naj natančno preučijo zvezo med nasiljem nad ženskami in nasiljem nad otroki in tudi nasilje, ki se nadaljuje iz ene generacije v drugo, kar morda izvira prav iz te povezave;
  11. zaskrbljeno ugotavlja, da sodni procesi v mnogih državah članicah pogosto odvrtajo ženske, da bi se odločile za sodni pregon storilca, zato poziva države članice k vnovičnemu pregledu veljavnih sodnih postopkov in sprejetju ukrepov za odpravo ovir, ki ženskam preprečujejo, da bi izkoristile sodno zaščito;
  12. poudarja, da spolno nadlegovanje na delovnem mestu pogosto obsega zlorabo moči s strani nadrejenih, da kolegi in stranke prav tako nadlegujejo ženske ter da so le-te veliko bolj izpostavljene, če zasedajo odpovedljivo delovno mesto ali takšno, ki obsega premestitve izven delovnega kraja;
  13. zahteva od Komisije in držav članic takojšnjo pripravo šolskih programov, katerih cilj bosta večja osveščenost fantov in deklet o posledicah nasilja, ki temelji na spolu, pa tudi razvijanje sredstev za skupno reševanje nesoglasij, da preprečijo odnose in vedenje, ki se nagibajo k pojmovanju ženskega telesa kot blaga, kar neizogibno izzove nasilje;
  14. takoj zahteva od držav članic večje prizadevanje za boj proti organizacijam in osebam, ki trgujejo z ženskami, kar pogosto pripelje do vsiljene prostitucije, izvajanje posebnih programov in uvedbo posebnih ukrepov za pomoč žrtvam spolnega izkoriščanja, h kateremu so bile prisiljene;
  15. zahteva, da se programi, ki jih Komisija predvideva proti trgovini z ženskami z namenom spolnega izkoriščanja in proti nasilju nad ženskami, ne omejujejo na

- informativne dejavnosti in preprečevanje prostitucije, temveč hkrati predvidijo tudi podpiranje pobud za vnovično vključevanje žrtev v normalno življenje;
16. takoj zahteva priznanje držav članic, da je potrebno sodno preganjati odgovorne za nasilje in prisilo v zvezi s prostitucijo in pornografijo; poziva jih, naj takoj učinkovito ukrepajo in tako pomagajo ženskam, da se rešijo iz takšnih situacij;
  17. poziva države članice, naj izdelajo učinkovito strategijo boja proti pornografiji, ki vključuje otroke, še zlasti naj se osredotočijo na njen dostop na spletnih straneh;
  18. čestita ob pobudi več držav članic za razvoj (poleg učinkovitih sankcij) programov, namenjenih odgovornim za nasilje s ciljem, da bi moški prevzeli odgovornost za svoja dejanja, in države članice poziva k še večjemu prizadevanju za sprejetje takšnih pobud;
  19. poziva Evropsko skupnost in države članice, da čim prej preučijo vlogo čezmernega uživanja alkohola pri nasilju nad ženskami;
  20. zahteva od držav članic, da nemudoma podprejo in financirajo neodvisne službe za žrtve nasilja, skupaj z zatočišči in varnimi hišami, ter da ustanovijo organe, zadolžene za sodelovanje med službami, ki na lastne stroške ženskam in otrokom pomagajo znova zgraditi svoje življenje;
  21. poudarja pomembnost obstoja telefonskih števil za klic v sili, ki jih lahko brezplačno ali po ceni, ki velja za krajevne klice, 24 ur na dan pokličejo ženske, ki so ali so bile žrtve nasilja, da bi dobile najosnovnejše informacije in prvo pomoč;
  22. nujno prosi države članice, da se dogovorijo za enotno osnovo za zbiranje statističnih podatkov o nasilju nad ženskami, ki vsebujejo podatke o ženski, storilcu nasilnega dejanja nad njo, vrsti nasilnega dejanja in mestu, kjer se je pripetilo, vedenju ženske po nasilnem dejanju nad njo in ukrepih oblasti ter tudi končne rezultate;
  23. priznava, da takšni statistični podatki nikoli ne bodo mogli zajeti resničnega obsega nasilja, in se zaveda, da v njih mnoga dejanja, predvsem psihične brutalnosti, grožnje in zastraševanja, sploh niso upoštevana;
  24. zahteva od držav članic, da pooblastijo ženska združenja ali kakšne druge primerne organizacije za sprožitev sodnega postopka za zaščito žrtev v težkih primerih, ko žrtve ne morejo reagirati;
  25. meni, da bi morali sistematično zapisovati vse primere nasilja nad ženskami, in sicer ob prijavi na policiji, v zdravstvenih in socialnih službah, zatočiščih in na telefonskih številkah za klic v stiski ali ženskih organizacijah, in od držav članic zahteva letno poročilo o razvoju na področju nasilja nad ženskami, zasnovano na statističnih in zbranih podatkih;
  26. poudarja pomembnost usklajenega pristopa k reševanju problema nasilja nad ženskami na državni ravni, se zato veseli dejstva, da vedno več držav članic sprejema ukrepe za spodbujanje medministrske strategije, katere cilj je odpraviti nasilje in se spopasti z njegovimi posledicami;

27. toplo priporoča, naj bodo krajevne pobude v skladu s "skupnostnim" pristopom, pri čemer naj bodo vključene tudi policijske službe, lokalne oblasti, upravne službe, ženska združenja ter nevladne organizacije;
28. poudarja osnovno vlogo nevladnih organizacij v boju proti nasilju nad ženskami in zato poziva države članice k aktivnemu podpiranju njihovega razvoja in vzpostavitvi primernega finančnega okvira za njegovo zagotovitev;
29. zahteva vnaprej predvidena sredstva, brez pete kadrovsko-programske raziskave, za raziskavo o stroških nasilja moških nad ženskami, in sicer na področju zdravstvene nege, nastanitve, socialnih služb, sodnih stroškov in izgubljenih delovnih dni, kot tudi za vse zahtevane ukrepe pri nujenju pomoči otrokom, ki so, kot kažejo raziskave, pogosto priče takšnih nasilnih dejanj in trpijo posledice;
30. prosi Svet »za pravosodje in notranje zadeve«, da sprejme upravne določbe na področju priseljevanja in prošenj za azil, z namenom, da se:
  - ženske, ki so ogrožene ali preganjane zaradi svojega spola, sprejme v Evropsko unijo, ob upoštevanju priporočil Visokega komisariata Združenih narodov za begunce;
  - žensk iz tretjih držav, ki ne živijo s partnerjem, ki jih je mučil, ne izžene, če ni drugih razlogov;
31. prosi Komisijo, naj v sodelovanju s članicami nemudoma preuči možnosti dodelitve novega državljanstva in pravice do nove identitete ženskam, ki jih preganjajo moški;
32. poziva Svet, naj v sporazume med Evropsko unijo in tretjimi državami vnese pravice žensk in njihovo spoštovanje;
33. **zahteva, da se leto 1999 razglasi za Evropsko leto boja proti nasilju nad ženskami;**
34. poziva Komisijo, da preuči rezultate kampanj, ki so že potekale v različnih državah članicah, da se njihovi najboljši elementi opredelijo in uporabijo za evropsko kampanjo, ki bo potekala v Evropskem letu boja proti nasilju nad ženskami;
35. od Komisije zahteva predlog proračunskih smernic za Evropsko leto boja proti nasilju nad ženskami in vseevropsko kampanjo za zagotovitev primernih sredstev za kampanjo za večjo osveščenost, ki se ji bodo pridružile vlade članic, različne službe, ženska združenja in druge nevladne organizacije;
36. poudarja, da mora takšna vseevropska kampanja temeljiti na najboljših elementih že izvedenih kampanj, da so za njen razvoj zelo pomembne ženske organizacije in da mora biti prožna, s čimer se omogočijo krajevne, regijske in državne različice na osnovi glavne teme;
37. zahteva, da se kampanja predstavi s podobami, sporočili in pozitivnimi, a šokantnimi reklamnimi oglasi, ki predstavljajo ženske kot zmagovalke nad nasiljem, ne pa kot njegove žrtve;

38. zahteva, da je kampanja namenjena zaščiti tistih, ki so se rešile nasilja, preprečevanju nasilja in zdravljenju nasilnežev in da z udarnim reklamnim oglasom poudarja, da nasilje, ki so mu izpostavljene ženske, zadeva vse državljanke in državljanke Unije, še zlasti pa otroke, ki so izpostavljeni nasilju v družinskem okolju;
39. zahteva, da je cilj takšne kampanje spreminjanje stališč v družbi, tako da se vzpostavi ničelna strpnost do nasilja nad ženskami na individualni, kolektivni in institucionalni ravni;
40. zadolži svojega Predsednika, da to resolucijo posreduje Svetu, Komisiji ter vladam držav članic.

Uradni zaznamek št. 13

Je nesprejemljivost nasilja v družini odvisna od okoliščin?

63% vprašanih meni, da je nasilje nad ženskami nesprejemljivo v kakršnih koli okoliščinah in v vsakem primeru kaznivo po zakonu. 32% takšno nasilje ocenjuje kot nesprejemljivo v vseh okoliščinah, *vendar* ne v vsakem primeru kaznivo po zakonu. Le 2% vprašanih sta izjavila, da je nasilje v družini v nekaterih okoliščinah sprejemljivo.

(Vir: *Evrobarometer*)

**Povzetek Načrta aktivnosti
za boj proti nasilju nad ženskami**

Uvod

»Načrt aktivnosti za boj proti nasilju nad ženskami« temelji na delu, ki ga je v letih 1994-1996 opravila Ekspertna skupina, ki jo je ustanovil Vodilni odbor za enakost žensk in moških pri Svetu Evrope. Podlaga za načrt aktivnosti je bilo tudi dejstvo, da je razvoj na tem področju v evropskih državah zelo različen in da je torej države nujno oskrbeti s skupnim okvirnim načrtom za nadaljnje aktivnosti.

Načrt aktivnosti izhaja iz naslednjih načel:

1. vse ženske in deklice, ki so žrtve nasilja, bi morale imeti takojšen dostop do varnosti in zaščite, nasilje pa bi morali obravnavati kot zločin in kršenje temeljnih človekovih pravic;
2. potrebne so temeljne spremembe na področju percepcije nasilja nad ženskami, ki bi ustvarile družbeno netoleranco do nasilja, nasilne osebe pa bi veljale za odgovorne za lastno vedenje in od njih bi družba zahtevala, da prenehajo biti nasilne;
3. ženske in deklice morajo imeti več vpliva, kar je mogoče doseči z integracijo načela enakosti žensk in moških v razvoj politik in programov ter s tradicionalno politiko za doseganje enakosti, da bodo lahko izzvale in spremenile obstoječe strukture diskriminacije.

---

* Vijolica Neubauer je zaposlena na Uradu za žensko politiko, kjer dela na področju mednarodnega sodelovanja.

Načrt aktivnosti za boj proti nasilju nad ženskami predlaga vrsto ukrepov, ki veljajo za nujne v obravnavi nasilja nad ženskami. Kakršen koli poskus spopada s tem problemom seveda terja celovito akcijo, v kateri sodelujejo različni akterji, vključno z mednarodnimi telesi, vladami, lokalnimi oblastmi in lokalnimi oskrbovalci s potrebnimi storitvami ter nevladnimi organizacijami.

Načrt je predvsem usmerjen v aktivnosti, ki jih morajo izvesti vlade, in pomeni temeljne smernice za potrebno ravnanje .

Aktivnosti vlad se morajo izvajati na štirih ravneh. Prvič, treba je obravnavati strukturne probleme, ki ustvarjajo in ohranjajo sedanje stanje, pri čemer se je treba osredotočiti na razvoj zakonodaje in policije. Drugič, aktivnosti morajo spodbujati izobraževanje, s katerim se bo, večinoma z osveščanjem, krepilo razumevanje problema in spodbujalo uresničevanje enakosti žensk in moških. Tretjič, potrebne so aktivnosti, ki bodo ženskam, ki doživljajo nasilje, zagotovile dostop do ustreznih oblik pomoči, in četrtič, potrebne so aktivnosti na področju razvoja raziskav, namenjenih spremljanju in oceni razvoja in dosežkov.

Za ustrezno obravnavo nasilja nad ženskami mora država izvajati aktivnosti na vseh teh področjih. Načrt naj velja kot začetek ali nadaljevanje procesa, ki je namenjen zmanjšanju pojavov nasilja in končno popolni odpravi nasilja nad ženskami.

Spremembe na področju zakonodaje in politike

Okvir za odziv na nasilje nad ženskami dajejo zakoni in policijski ukrepi, ki jih sprejemajo vlade, obenem pa z njimi ustvarjajo tudi ukrepe za zaščito, popravilo krivic, kaznovanje in pravičnost. Pomen tega vidika ukrepanja vlad na področju nasilja nad ženskami je očiten.

Vlade bi torej, med drugim, morale:

- sprejeti jasno definicijo nasilja nad ženskami, ki naj zrcali raznolikost vedenja, vključenega v nasilje, vključno s priznanjem telesnega, spolnega in duševnega nasilja s strani različnih ljudi, ki nasilje zagrešijo, kar bo v oporo nadaljnjemu razvoju politike in zakonodaje;
- priznati, da vse oblike nasilja nad ženskami kršijo njihove človekove pravice, in jasno izraziti državno politično zavezo do tega stališča;
- identificirati politično odgovornost za boj proti nasilju nad ženskami;
- vzpostaviti ali razviti državno telo ali svetovalno skupino, odgovorno za boj proti nasilju nad ženskami;
- priporočila tega načrta aktivnosti spremeniti v državne ukrepe in razvoj na tem področju;
- priznati v zakonodaji, da je nasilje nad ženskami kaznivo dejanje, ki mora imeti podporo v močni in konsistentni uporabi ustreznih kazni, ki naj zrcalijo resnost kaznivega dejanja. Kaznovalna politika mora biti usmerjena v nasilneže in ne v ženske, ki doživljajo nasilje, in se mora izogibati izjemam in olajšavam;
- uvesti novo in specifično zakonodajo, kjer je še ni, ki bo obravnavala nasilje nad ženskami v vseh pojavnih oblikah; uvesti ukrepe, ki temeljijo na dobrih zgledih, s katerimi se bo odzivala na posebne probleme, ki zadevajo potrebe ženske, žrtev različnih oblik nasilja; ter okrepiti uresničevanje veljavne zakonodaje. V ta razvoj naj ne bi bili vključeni zgolj posilstvo, nasilje v družini in spolna zloraba otrok, temveč tudi manj prepoznane oblike nasilja, kot so spolno nadlegovanje, prostitucija in trgovina z ženskami z namenom spolne zlorabe;
- pregledati pravne podlage, da se ženskam zagotovi dostop do ustreznih ukrepov, ustrezne poprave krivic in zaščite, vključno s preučitvijo omejenosti dostopa do uveljavljanja zakonskih pravic (npr. omejenost pravne pomoči in zastopanja ter posebne omejitve, s katerimi se soočajo invalidke, ženske, ki govorijo jezik narodne manjšine, ženske s podeželja, lezbijke, begunke in migrantke), in odstraniti obstoječe anomalije v zakonodaji ali vidike zakonov, ki niso skladni z načelom, da je nasilje nad ženskami kaznivo dejanje;

- razvijati sodišča in sistem kazenskega postopka tako, da bo ustrežal potrebam žensk, zagotavljal zaščito žensk in otrok v pravnem postopku in priznaval njihove potrebe, na primer z razvojem posebnih sodišč, tožilcev ali posebnih praks, kot so inovativen in anonimen dokazni postopek, izogibanje oziroma odprava irelevantnih in ponižujočih izpraševanj, dostop do žensk, ki naj izvajajo potrebne postopke, dostop do pomoči ženskih nevladnih organizacij, povečana pomoč žrtvam in zagovorništvo, dostop do informacij in kompenzacij;
- razvijati jasne smernice za učinkovito rabo pravnih norm, h kateri lahko prispevajo posebne agencije v kombinaciji s sodnimi standardi in praksami, informiranjem in usposabljanjem tistih, ki se v sodnem sistemu srečujejo z ženskami, žrtvami nasilja;
- pravno regulirati uporabo različnih medijev, ki lahko spodbujajo nasilje nad ženskami, in razvijati strokovne smernice in kodekse v zvezi s prikazovanjem nasilja, s katerimi bi preprečili seksistično in rasistično medijsko podobo in senzacionalizem;
- preučiti in razviti delovno zakonodajo in odgovornost delodajalcev in delodajalk za preprečevanje nasilja nad ženskami v tem okolju;
- razviti široko zakonodajo o enakih možnostih in enaki obravnavi z namenom odpraviti diskriminacijo in neenakosti, ki izhajajo iz spola, in ženskam zagotoviti dostop do vplivnih položajev ter spopasti se s strukturno neenakostjo, ki prispeva k ohranjanju obstoječega stanja;
- spodbujati vključitev načela enakosti v razvoj vseh politik na vseh ravneh delovanja, vključno s konsistentnim pristopom do nasilja nad ženskami, ki bo preprečil, da bi bili elementi, ki so v nasprotju s tem pristopom, deležni podpore ali bili sankcionirani.

Izobraževanje in osveščanje

Med aktivnostmi, s katerimi se odzivamo na nasilje nad ženskami, ima pomembno vlogo izobraževanje. Njegova vloga je dvojna, in sicer kratkoročno pomeni osveščanje javnosti o problemih nasilja, dolgoročno pa predstavlja izziv stereotipom in vedenjem, ki ohranjajo strukturne

neenakosti. Posamezni edukatorji na vseh področjih in na vseh ravneh imajo jasno vlogo pri preprečevanju nasilja nad ženskami, vlade pa so dolžne vzpostaviti nacionalni okvir javnega izobraževanja.

Vlade bi torej, med drugim, morale:

- prevzeti vodilno vlogo pri umestitvi boja proti nasilju nad ženskami med državne prioritete, spodbujati varnost žensk in enakost spolov ter razvijati jasno javno stališče, da nobena oblika in nobena raven nasilja ni sprejemljiva;
- razvijati javno izobraževanje in osveščanje, ki bo spodbujalo tako politiko na nacionalni ravni (prek vseh medijev in z obravnavo vseh pojavnih oblik nasilja nad ženskami);
- podpirati javne dogodke, predvsem tiste, ki so usmerjeni k opozarjanju, pomnjenju in spreminjanju, ter sodelovati in podpirati večnacionalne in vseevropske pobude in dogodke;
- razvijati jasne informacije tako za javnost kot za tiste posameznice in posameznike, ki so vključeni v aktivnosti, s katerimi se odzivamo na nasilje nad ženskami, namenjene odstiranju mitov in promoviranju dejstev ter odstranjevanju tabujev in spodbujanju ustreznega odziva in ravnanja z ženskami, ki iščejo pomoč zaradi nasilja;
- oskrbovati s pomočjo in podporo lokalne pobude, ki so umerjene k enakim ciljem, vključno z dejavnostmi, namenjenimi nasilnežem;
- razvijati informiranost in osveščenost o razpoložljivih vrstah pomoči ženskam, ki doživljajo nasilje, na državni in lokalni ravni, o njihovih pravicah in drugih storitvah, dostopu do pomoči in pričakovanih tistih, ki te storitve nudijo;
- razvijati informiranost in oblikovati smernice za vse izvajalce storitev, ki so vključeni v uresničevanje potreb žensk, ki doživljajo nasilje (opredelitev njihovih vlog, pričakovano ravnanje, stalno posredovanje informacij o vzornih in učinkovitih praksah, ki izvirajo iz aktivnosti na državni in mednarodni ravni);
- razvijati programe usposabljanja za zaposlene v državnih službah, vključno s programi za sodnike in sodnice, sodno osebje, policijo, zaporniško osebje,

socialne delavce in delavke, svetovalno osebje, vladne uslužbenke in uslužbenke ter tiste, ki sodelujejo v razvoju politik. Programi usposabljanja naj vključujejo definicije nasilja nad ženskami, pojavne oblike nasilja, posledice za ženske in otroke, stroške nasilja, potrebe žrtev nasilja in ustrezno odzivanje;

- zagotoviti vzgojne programe za nasilne moške, vendar ne kot alternativo sankcijam;
- spodbujati vse vidike enakosti žensk in moških prek izobraževalnega sistema, vključno z vsebinami za spreminjanje agresivnosti, spodbujanjem nenasilnega reševanja konfliktov, osveščanjem o človekovih pravicah, odpravljanjem predsodkov in drugih praks, ki temeljijo na stereotipnih vlogah žensk in moških ter odpravljanjem vseh oblik diskriminacije.

Pomoč in podpora ženskam, ki doživljajo nasilje

Hkrati z ustrezno pravno podlago in izobraževalno strukturo je neizogibno ženskam in dekletom, ki doživljajo nasilje, na individualni ravni zagotoviti dostop do ustrezne podpore, pomoči in storitev, ki bodo izpolnile vrsto njihovih različnih potreb ter jim zagotovile zaščito in varnost.

Vlade bi torej, med drugim, morale:

- preučiti oskrbo s storitvami na državni ravni z vidika dostopnosti, odzivnosti na problem in morebitnih ovir, ki preprečujejo učinkovito oskrbo žensk, žrtev nasilja;
- razvijati pobude, ki so namenjene zapolnitvi morebitnih vrzeli v storitvah z namenom, da zagotovijo pomoč in podporo na vseh področjih. Vsakršen neenak dostop glede na področje (npr. urbano / ruralno) ali skupino žensk je treba vključiti med probleme, ki jih je treba čim prej odpraviti;
- razvijati smernice za vse službe, ki se ukvarjajo z nasiljem nad ženskami, ki morajo biti podprte z ustreznim usposabljanjem vseh, ki so vključeni vanje, vključno s tistimi, ki delujejo na področju izobraževanja in osveščanja;

- od vseh služb, ki se ukvarjajo z nasiljem nad ženskami, je treba zahtevati, da razvijejo specifične načrte za področje dela, ki je v njihovi pristojnosti. Mednje sodijo npr. policija, sodstvo, tožilstvo, zdravstvo, socialne službe, izobraževalne ustanove in nevladne organizacije;
- priznati strokovnost posebnih služb, ki so usmerjene k potrebam in pravicam žensk, ter razvijati aktivnosti za preprečevanje in odpravo nasilja nad ženskami v sodelovanju s takimi službami in organizacijami;
- posebne organizacije, ki delujejo na področju nasilja nad ženskami, oskrbeti s finančno in drugačno obliko pomoči, da njihove aktivnosti ne bodo odvisne od donacij in sponzorskih sredstev, ampak jim bo zagotovljeno trajno in redno financiranje;
- podpreti razvoj dodatnih shem pomoči za žrtve in priče ter razvoj služb, ki se ukvarjajo z manj priznanimi in prepoznavnimi oblikami nasilja.

Raziskovanje in spremljanje problema

Nazadnje je seveda nujno redno spremljanje dejavnosti na prejšnjih treh področjih. Sedanje razmere je mogoče spremeniti le s stalnim spodbujanjem novih raziskav in analiz.

Vlade bi torej, med drugim, morale:

- razvijati mehanizme za svetovanje ženskam, ki doživljajo nasilje, in posvetovanje z nevladnimi ženskimi organizacijami ter tako pridobljena stališča in spoznanja uporabiti v načrtovanju ukrepov in razvoju politik;
- omogočiti zbiranje podatkov in pripravo statističnih informacij, ki bodo prikazale obseg nasilja nad ženskami in potrebe po preprečevanju in odpravi nasilja;
- primerjati državne statistične podatke o pojavu nasilja nad ženskami glede na število zaprosil za pomoč in rezultate pomoči;
- objavljati in razširjati podatke o uporabi zadevnih služb in storitev, kar bo prispevalo k razvoju boljše prakse;
- spodbujati nove raziskave na specifičnih področjih, kjer potrebe niso uresničene, vključno z dejavnostmi, namenjenimi posebnim skupinam žensk, ki imajo lahko

posebne potrebe po storitvah in službah in so morda bile v dosedanem delu na področju nasilja nad ženskami marginalizirane;

- ocenjevati nove pobude in programe, ki se izvajajo na področju boja proti nasilju nad ženskami;
- posredovati podatke o raziskavah na državni in mednarodni ravni;
- prepoznavati nove potrebe z vidika narave nasilja nad ženskami in ukrepov, namenjenih njegovemu preprečevanju in odpravi ter redno pregledovati zakonodajo z vidika nastajajočih sprememb.

Zaključki

Aktivnosti vseh navedenih področij se morajo izvajati v kombinaciji, saj je na problem nasilja nad ženskami treba gledati v celovitem družbenem kontekstu, države in druge skupnosti pa morajo prevzeti kolektivno odgovornost za spopad z vsemi oblikami nasilja nad ženskami in za njihovo obsodbo. Vse države in vsi posamezniki in posameznice morajo imeti do nasilja nad ženskami ničelno strpnost in ga morajo priznati za kaznivo dejanje. Ukrepi, predlagani v tem Načrtu aktivnosti, oskrbujejo države z izhodišči za kratkoročne in dolgoročne akcije, ki so potrebne, da se začne proces ustvarjanja ničelne strpnosti ter odpravljanja vzrokov in posledic nasilja nad ženskami.

Uradni zaznamek št. 76

Ustanove za pomoč žrtvam

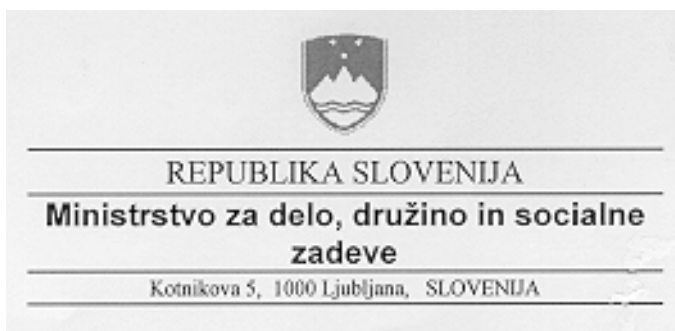
96% vprašanih je mnenja, da naj bi pomoč ženskam, ki so postale žrtve nasilja v družini, nudili družina in prijatelji, za 93% je to naloga socialnega skrbstva, 91% se jih je opredelilo za zdravstvo, 90% za policijo, 86% za državo, 83% za odvetnike, 80% za prostovoljne in dobrodelne organizacije, 65% za verske organizacije, 64% jih meni, da so za to pristojni mediji.

(Vir: *Evrobarometer*)

III. Država proti nasilju nad ženskami

Brez države boj proti nasilju nad ženskami kaj lahko ostane boj z mlini na veter; država ima na razpolago mehanizme - oz. jih lahko ustvari - ki so v boju proti nasilju nepogrešljivi, pa naj gre za financiranje programov pomoči žrtvam nasilja, povezovanje dela institucij v korist žrtvam nasilja, represivne ukrepe proti nasilnim osebam ali kaj drugega.

Da bi oblikovali vsaj približno podobo o tem, kaj država v različnih resorjih dela proti nasilju nad ženskami, sva poprosili za prispevke na tistih naslovih, ki so razvidni iz kazala. Natančnejša slika bi seveda zahtevala tudi prispevke Ministrstva za šolstvo in šport, Ministrstva za zdravstvo itd. Za izbor, kakršnega vsebuje *Dosje*, sva se odločili zato, ker so zajete institucije tiste, na katere se žrtve nasilja prve obrnejo po pomoč (centri za socialno delo in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za notranje zadeve, lokalne skupnosti - občine), bistveno vplivajo na zakonsko urejenost področja (Ministrstvo za pravosodje) ali pa so posebej zadolžene za vprašanje položaja žensk (Urad za žensko politiko).

Datum: 922-00-003/99

Številka: 27.9.1999

Zadeva: tekst: Aktivnosti proti nasilju nad ženskami, ki sodijo v pristojnosti

Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve

Ženskam, ki preživljajo nasilje, je v okviru socialno varstvenih storitev omogočena strokovna podpora pri soočanju s tem problemom in njegovem razreševanju. Socialno varstvene storitve so opredeljene celote strokovnih ravnanj, namenjenih preprečevanju in reševanju socialnih stisk in težav. Ponavljajoče se nasilje je prav gotovo stanje, v katerem vsaj eden od udeleženih trpi, poskuša iskati izhod iz takega odnosa oziroma ga spremeniti, pa ga zaradi subjektivnih in objektivnih razlogov trenutno še ni zmožen. Pomoč v okviru mreže javne službe opravljajo strokovne delavke in delavci na centrih za socialno delo, predvsem v okviru storitev prve socialne pomoči in osebne pomoči.

V okviru storitve prve socialne pomoči je ženskam, ki preživljajo nasilje, na razpolago pomoč pri opredelitvi in oceni položaja, v katerem se nahajajo, pri prepoznavanju možnih načinov spreminjanja tega položaja ter pri spodbujanju in podpori pri odločanju za spremembo. Storitve osebne pomoči predstavlja nadaljnje strokovno sodelovanje pri preverjanju in uresničevanju zamisli o rešitvi problema. Strokovne delavke in delavci lahko v soglasju z žensko, ki preživlja nasilje, vključijo v reševanje problema tudi druge, za rešitev problema pomembne osebe in organizacije (otroke, partnerja, zatočišča, policijo...). V nekaterih primerih, predvsem ko gre za zaščito mladoletnih otrok, pa lahko strokovne delavke in delavci ukrepajo v skladu z javnimi pooblastili.

Čeprav je sama metodika opravljanja socialno varstvene storitve z ženskami, ki doživljajo nasilje, podobna kot pri strokovnem delu z ljudmi, ki imajo drugačne socialne stiske in težave, pa se je že izkazalo, da so dodatna znanja o značilnostih "nasilnih odnosov" vsekakor nujna. Strokovne delavke in delavci na centrih za socialno delo so se v času šolanja sicer usposobili za delo z ženskami, ki doživljajo nasilje, dodatna znanja pa jim lahko pomagajo pri hitrejšem prepoznavanju problema, lažjem vzpostavljanju strokovnega dela z žensko, ki doživlja nasilje, ter hitrejšem vzpostavljanju stika z organizacijami, ki lahko prispevajo k rešitvi problema in predvsem k temu, da spodbujajo žensko, ki preživlja nasilje, k aktivnemu sodelovanju pri reševanju problema.

Poleg socialno varstvenih storitev, ki jih določa zakon kot javno službo in javnih pooblastil, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve spodbuja tudi razvoj dopolnilnih programov k javni mreži. Tako nacionalni program predvideva mrežo materinskih domov in zatočišč, mrežo za svetovanje prek telefonov, mrežo za kratkotrajno oskrbo in obravnavo hujše vedenjske in osebne problematike otrok in mrežo specializiranih preventivnih programov, namenjenih otrokom in mladoletnikom, ki doživljajo nasilje ali spolne zlorabe ter družinam s težavami v medosebnih odnosih. Ministrstvo konkretno spodbuja razvoj takšnih programov prek njihovega sofinanciranja na javnem razpisu.

Gre za programe, ki sicer niso del javne službe, glede na njihov pomen pa jim je nujno zagotoviti stabilno in dolgoročno sofinanciranje. Izvajalci teh programov so različne nevladne organizacije pa tudi javni zavodi. V Sloveniji trenutno delujejo štiri zatočišča za žrtve nasilja: Varna hiša pri Centru za socialno delo v Mariboru, Zatočišče Društva SOS telefon v Ljubljani, Zavetišče v Krškem in Varna hiša Društva Življenje brez nasilja v Novem mestu, kjer so možne namestitve žensk in otrok. Poleg zatočišč pa v Sloveniji delujejo še štirje materinski domovi: Materinski dom v Ljubljani, Materinski dom Gumnišče pri Škofljici Zavoda Pelikan-Karitas z enoto Višnja Gora, Materinski dom Straža pri Centru za socialno delo Novo mesto in Materinski dom v Postojni Družine Kristusa Odrešenika.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve sofinancira dejavnost vseh navedenih enot. Vzroki za to, da ženska poišče pomoč v zatočišču ali v materinskem domu, so vse bolj podobni, saj se za vstopom matere v materinski dom v ozadju velikokrat skriva fizično nasilje, nemalokrat pa psihično, ki je pogosto tudi razlog za zapustitev doma. V vseh navedenih materinskih domovih

je kapaciteta 36 sob oz. prek 80 postelj. V juniju in juliju 1999 je bilo v materinskih domovih okoli 80-90 uporabnic in njihovih otrok.

Kapacitete v zatočiščih v Mariboru, Ljubljani in Krškem pa so 16 sob oziroma 48 postelj. V juniju in juliju 1999 je v njih bivalo 21 žensk in 18 otrok. Od letošnjega septembra bo v Varni hiši v Novem mestu možno namestiti še 8 žensk in predvidoma 12-16 otrok. Za izvajanje dejavnosti zatočišč, zavetišč in materinskih domov je ministrstvo v letošnjem letu namenilo 91.476 milijonov tolarjev.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve spodbuja razvoj različnih programov socialnega varstva že od leta 1993 in jih tudi sofinancira. V letu 1999 so bile na javnem razpisu med osmimi prioritetami določene kar štiri, ki jih lahko posredno ali neposredno povežemo s pomočjo v primerih družinskega nasilja: programi samopomoči, pomoči in zagovorništva v primerih nasilja, programi materinskih domov in zatočišč, programi preprečevanja in odpravljanja socialne izključenosti otrok in mladih ter programi reševanja socialne problematike alkoholizma.

Od 191 izbranih programov v letu 1999 je bilo neposredno namenjenih žrtvam nasilja 17 programov. Vsaj 30 programov v drugih skupinah razpisa pa se posredno navezuje na uporabnike in uporabnice, ki imajo izkušnjo z nasiljem; to so svetovanja po telefonu, psihosocialna pomoč otrokom, svetovalnice, reševanje socialne problematike alkoholizma itd. Uporabniki v teh programih so na primer otroci, ki preživljajo svoje otroštvo v nasilnem okolju, ali otroci, ki so sami žrtve nasilja. Nasilje v družini je običajno skrito ter prikrito javnosti, zato tudi ni verjetno, da se bo žrtev nasilja obrnila na institucije. Zato ministrstvo tudi podpira različne programe (telefonska svetovanja, samopomočne skupine, psihosocialna svetovanja), da lahko žrtev nasilja na različne načine izstopi iz kroga nasilja.

Začeto politiko spodbujanja razvoja in izvajanja različnih programov za pomoč ženskam, ki doživljajo nasilje, bo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve nadaljevalo tudi v prihodnje, pri čemer bo težilo k temu, da bodo programi dostopni ženskam po vsej Sloveniji.

Lidija Apohal Vučkovič, diplomirana pravnica
Državna sekretarka

Uradni zaznamek št. 7

Posilstvo

V Kanadi 4 ženske od 10 (39%) prijavijo spolni napad.

1 od 4 žensk v veliki Britaniji je doživela posilstvo ali poskus posilstva. Napadalci so največkrat možje in partnerji; v teh primerih se posilstvo pogosto ponavlja.

(Vir: *Violence against women*, The British Council, 1999)

Neprijavljanje spolnih napadov je običajno v večini držav po svetu. Po splošni oceni je dejansko število posilstev (vključno s posilstvom v zakonu) 5-10-krat večje od števila prijavljenih.

(Vir: *women in transition*, unicef, 1999)

Šifra: 0022/1-19-S-24/B-204/99

Datum: 08.09.1999

ZADEVA: NASILJE NAD ŽENSKAMI

Danes bolj kot kadarkoli prej vsi doživljamo svet nasilja. Nasilje, prisotno povsod okoli nas in med nami, je žal vse pogostejše sredstvo za reševanje sporov in problemov. Mnogo ljudi ta vzorec vedenja vedno bolj vključuje tudi v svoje družinsko življenje, vzgojo otrok, odnos do šibkejših, do žensk. V teh primerih govorimo o kaznivih dejanjih grdega ravnanja, ogrožanja varnosti, nasilništva ter zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja.

Družinsko nasilje je poskus kontrole in napadalci so pogosto ljudje s slabo samopodobo, ki trpinčijo druge družinske člane zato, ker vedo, da jih lahko. Na drugi strani so žrtve, ki so velikokrat materialno in čustveno odvisne od svojih nasilnih partnerjev in ki vidijo sebe le v mejah svoji družin. Ženske - žrtve partnerjevega nasilja, ki iz različnih razlogov vztrajajo v zvezi z nasilnežem, poskušajo opravičevati njegovo obnašanje s tem, da iščejo vzroke za njegovo agresijo v svojem ravnanju. Dostikrat moževemu nasilnemu vedenju sledita faza njegovega opravičevanja in obdobje relativnega miru. Družinski člani, zlasti partnerka, sprejmejo opravičilo in v navidezni harmoniji živijo do ponovnega izbruha agresije.

Stalno nasilje v družini je še posebno ogrožujoče za otroke, ki težka pozabijo pogled na pretepeno mamo ali starša, ki kričita drug na drugega. Otroci tako postanejo žrtve nasilja že s tem, ko so prisotni ob takem ravnanju staršev, tudi če sami fizično niso bili trpinčeni. Nasilje je priučeno obnašanje. Otroci, ki so priča nasilju ali so bili sami trpinčeni, kasneje velikokrat tudi sami postanejo prestopniki.

Največkrat je policija tista, ki se prva sooči z nasiljem v družini. Za posredovanje policije ponavadi zaprosijo žrtve, ki same ovrednotijo stopnjo svoje ogroženosti, ali sosedje, ki pokličejo policijo zaradi hrupa in ropota v stanovanju, pri tem pa ne vedo vedno, ali gre za ogrožanje varnosti kakšne osebe ali za kaj drugega. Temeljna naloga ob posredovanju ali intervenciji je za policijo ugotoviti kršilca pravnih norm, ob danih pogojih ukrepati zoper njega ter preprečiti nadaljnje ogrožanje varnosti. To pomeni, da policija poda predlog za uvedbo postopka o prekršku pri sodniku za prekrške oziroma kazensko ovadbo, če obstaja sum storitve kaznivega dejanja. Policija lahko na podlagi Zakona o prekrških pridrži osebo, ki je v pijanosti zalotena pri prekršku in je pričakovati, da bo s prekrškom nadaljevala. Pridržanje traja do streznitve ali največ 12 ur. Prav tako se lahko do 24 ur pridrži oseba, ki moti in ogroža javni red in mir, če le-tega ni mogoče vzpostaviti drugače.

Ugotoviti kršitev, ki bo imela vse znake prekrška, oziroma ugotoviti vse elemente kaznivega dejanja je v primerih interveniranja v zasebnih prostorih mnogokrat najtežje, saj se večina dejanj dogaja med štirimi stenami in so pogosto edine priče otroci, ki se tako nemočni znajdejo v sporu med mamo in očetom. Nemalokrat se ob intervenciji zgodi, da se odločitve žrtve nasilja spremenijo. Žrtev, med drugim tudi zaradi strahu pred partnerjem, stopi na njegovo stran in njegova dejanja opravičuje ali celo zanika, tako da policist ostane »sam«. V takih primerih policist povabi žrtev na podrobnejši informativni razgovor na policijsko postajo oz. policijsko upravo, kjer se v Uradu kriminalistične službe s problematiko nasilja v družini ukvarja posebna, specializirana skupina kriminalistk in kriminalistov. Žrtve se tudi same velikokrat obrnejo po pomoč na Urad kriminalistične službe. Pri tem jim je omogočeno, da se, če želijo, pogovorijo s kriminalistko. Če je žrtev ob nasilju utrpela poškodbe, se ji izda poškodbeni list in se jo napoti v zdravstveno institucijo. Prav tako se policija, da bi zaščitila žrtev in njene otroke, poveže z drugimi institucijami, kot so centri za socialno delo, centri za pomoč žrtvam kaznivih dejanj, SOS telefoni ipd.

V primerih, ko obstaja sum kaznivega dejanja nasilništva, kar pomeni, da je nasilnež z žrtvijo grdo ravnal, jo trpinčil ali ogrožal njeno varnost, s tem pa v javnosti ali med družinskimi člani (otroci...) povzročil zgražanje oziroma prestrašenost, policija ob podanih pogojih iz Zakona o kazenskem postopku zoper osumljenega odredi pridržanje, ki lahko traja največ 48 ur. Osumljenega po tem roku izroči preiskovalnemu sodniku, ki lahko zoper njega odredi pripor ali ukrep prepoved približanja določenemu kraju ali osebi. V času, ko je osumljeni umaknjen iz družine, pa lahko žrtev stori prve, nujne korake, da se umakne iz nasilne zveze in da zaščiti sebe in svoje otroke. Pri tem policija žrtvi

svetuje, kam se lahko obrne po pomoč zase in za otroke, katere institucije ji lahko pomagajo pri morebitni nastanitvi ipd.

V primerih, ko pri nasilju med partnerjema otroci oziroma drugi družinski člani niso bili prisotni, ali če z dejanjem javnost ni bila prestrašena oziroma ogrožena, gre za kaznivo dejanje grdega ravnanja, ki pa se, v nasprotju s kaznivim dejanjem nasilništva, preganja na predlog; to pomeni, da policija brez predloga oškodovanke ne more po uradni dolžnosti preiskovati kaznivega dejanja in ustrezno ukrepati. V takih primerih se velikokrat zgodi, da žrtev zaradi pritiska in strahovanja s strani nasilneža kasneje, ko je že uveden kazenski postopek, predlog umakne, in postopek se ustavi. Seveda nasilje v družini s tem največkrat ne preneha, temveč po določenem času žrtev ponovno poišče pomoč policije in zoper partnerja znova poda predlog.

Družinsko nasilje je kriminal, ki ne bo izginil čez noč, saj je prisotno že od nekdaj. Vendar pa je to kriminal, ki ga je mogoče reducirati. Bolj ko bo država delala na tem ter osveščala in izobraževala strokovno in drugo javnost in bolj ko se bodo žrtve zavedale podpore institucij, ki delajo na področju nasilja v družini, bolj se bo začel krog nasilja, ki se ponavlja iz generacije v generacijo, počasi, toda zanesljivo krčiti.

Tatjana Bobnar, diplomirana pravnica
Vodja skupine za mladoletno prestopništvo na Uradu kriminalistične službe pri
Policijski upravi v Ljubljani

Uradni zaznamek št. 91

Zakonodaja

41% anketiranih v EU je prepričanih, da ni posebnega zakona, ki bi urejal področje nasilja nad ženskami. Le 39% jih je odgovorilo, da v njihovi državi obstajajo posebni zakoni o "rehabilitacij kršiteljev". 58% jih meni, da obstajajo posebni zakoni o kaznovanju kršiteljev. 45% je prepričanih, da obstajajo zakoni o "socialni zaščiti žrtev nasilja v družini", in 51%, da obstajajo zakoni o "pravni zaščiti žrtev".

(Vir: *Evrobarometer*)

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE

1000 Ljubljana, Župančičeva 3
Tel.: 061/178 52 11
Fax: 061/210 200

Številka: 714-01-224/99

Datum: **Error! Number cannot be represented in specified format.**

ZADEVA: *Nasilje nad ženskami - prispevek za publikacijo*
ZVEZA: *Vaše fax sporočilo št. 391/11.8-vk z dne 03.08.1999*

Nasilje je družbeni fenomen. Je generični pojem, ki zajema različne oblike pojava. Pojmovanja o tem, kaj je nasilje, se razlikujejo tudi znotraj samih družbenih skupin, razlike obstajajo celo v samem dojetju nasilja s strani žensk v primerjavi z njegovim dojetjem s strani moških, pomembna pa je tudi delitev na javno in zasebno nasilje. Z nasiljem nad ženskami pa je v določenem delu nujno in neločljivo povezano tudi nasilje nad otroki in mladoletniki.

Pri odpravljanju nasilja in zmanjševanju njegovih posledic gre za uvajanje širših ukrepov, med katerimi je kazenskoppravna zakonodaja eden od nujnih mehanizmov. Gre namreč za to, da so ta kazniva dejanja najhujša oblika kaznivih ravnanj v sistemu kaznovalnega prava, pri čemer s samo umestitvijo določenega dejanja v sistem kaznivih dejanj družba izjavi, da to dejanje šteje za izrazito družbeno škodljivo oz. neprimerno, ter izkaže voljo, da ga bo s pomočjo represivnega aparata preganjala. Poleg ukrepov na ravni kazenskoppravne zakonodaje (inkriminiranje, zaščita pravic in izboljševanje procesnega položaja oškodovancev oz. oškodovank itd.), ki delujejo tako preprečevalno kot kaznovalno, mora celovita politika ukrepov seveda zajemati tudi druge aktivnosti na področju preventive pa tudi konkretne pomoči žrtvam nasilja.

Ministrstvu za pravosodje zakon določa pristojnosti tudi na področju priprave kazenskoppravne zakonodaje. V nadaljevanju zato sledi krajši pregled

problematike nasilja nad ženskami (pa tudi nasilja nad otroki in mladoletniki) z vidika kazenske materialne in procesne zakonodaje, skupaj z novostmi navedene zakonodaje, ki so bile, kot bo razvidno iz predstavitev, pripravljene prav zaradi težnje po večjem kazenskopravnem varstvu oškodovancev oz. oškodovank, žrtev nekaterih najbolj zavrženih kaznivih dejanj. S tem je tudi Ministrstvo za pravosodje v okviru svojih zakonsko določenih pristojnosti prispevalo nov delež v okviru siceršnjih (vladnih in nevladnih) aktivnosti preprečevanja in kaznovanja nasilja nad ženskami ter otroki in mladoletniki oz. sledilo zahtevam po spremembah, primernih času in prostoru, v katerem živimo.

V novem slovenskem Kazenskem zakoniku (KZ, Uradni list RS, št. 63/94, 70/94 - popravek, in 23/99) so inkriminirane različne oblike nasilja nad ženskami. Kazniva dejanja s tega področja so uvrščena v poglavja kaznivih dejanj zoper življenje in telo, spolno nedotakljivost, zakonsko zvezo, družino in mladino, javni red in mir, človečnost in mednarodno pravo, delno pa tudi v poglavje kaznivih dejanj zoper človekove pravice in svoboščine. Tako je v 127. členu inkriminiran umor, v 128. členu uboj na mah, v 133. členu lahka telesna poškodba, v 134. členu huda telesna poškodba, v 135. členu posebno huda telesna poškodba, v 137. členu ogrožanje z nevarnim orodjem pri pretepu ali prepiru, v 180. členu posilstvo, v 181. členu spolno nasilje, v 182. členu spolna zloraba slabotne osebe, v 184. členu kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja, v 185. členu zvodništvo, v 186. členu posredovanje pri prostituciji, v 200. členu odvzem mladoletne osebe, v 202. členu kršitev družinskih obveznosti, v 203. členu izmikanje plačevanju preživnine, v 299. členu nasilništvo, v 142. členu prisiljenje, v 145. členu ogrožanje varnosti, v 146. členu grdo ravnanje, v 387. členu spravljanje v suženjsko razmerje, v 311. členu prepovedan prehod čez državno mejo itd.

Ker so številna od naštetih kaznivih dejanj v kateri od oblik pregonljiva na predlog (npr. navadna lahka telesna poškodba, prisiljenje, ogrožanje varnosti, grdo ravnanje, posilstvo in spolno nasilje v zakonski ali zunajzakonski skupnosti), se nam zdi pomembno opozoriti na novost, ki jo je uvedel novi slovenski Kazenski zakonik, ki je začel veljati s 1.1.1995 - namreč *t. i. predlagalni delikt*. Pri navedenem institutu je sprožitev kazenskega pregona sicer stvar oškodovančeve odločitve (le-ta mora najprej podati predlog za pregon), toda če predlog za pregon poda, postane dejanje pregonljivo po uradni dolžnosti. Gre torej za nekakšen vmesni institut med kaznivimi dejanji, ki so pregonljiva po uradni dolžnosti, ter kaznivimi dejanji, ki so pregonljiva na zasebno tožbo. Z uvedbo navedenega instituta je bilo pri naštetih kaznivih dejanjih doseženo nekakšno ravnotežje med tem, da začetna iniciativa za

pregon tovrstnih kaznivih dejanj pride od samega oškodovanca oz. oškodovanke (ne gre namreč pozabiti, da se velika večina nasilja dogaja v zasebni, družinski sferi), in tem, da pregon tovrstnih kaznivih dejanj vseeno ni v celoti prepuščen samemu oškodovancu oz. oškodovanki, saj je pregon teh kaznivih dejanj zaradi njihove pomembnosti tudi v interesu države.

Prav tako se nam zdi pomembno poudariti, da so bile z novelo Kazenskega zakonika, ki je začela veljati s 23.4.1999, inkriminacije pri nekaterih od naštetih kaznivih dejanj spremenjene ali dopolnjene oz. je bila zvišana predpisana kazen. Tako je bilo npr. spremenjeno *kaznivo dejanje zvodništva*, ker je bil osnovni namen zakonodajalca boljše zaščititi večinoma nemočne objekte, pogosto tudi mladoletna dekleta in ženske, ki jih organizirane kriminalne skupine neusmiljeno izkoriščajo za pridobivanje dobička. *Kaznivo dejanje nasilništva* pa je bilo dopolnjeno tako, da sedaj zajema tudi nasilniško vedenje v družini.

V zvezi s problematiko nasilja nad otroki in mladoletniki kaže poleg že omenjenih kaznivih dejanj omeniti tudi še nekatera druga, npr. spolni napad na osebo, mlajšo od petnajst let (183. člen), prikazovanje in izdelava pornografskega gradiva otroku ter izkoriščanje mladoletnikov za namene izdelave pornografskega gradiva (187. člen), zanemarjanje mladoletne osebe in surovo ravnanje (201. člen), krvoskrunstvo (204. člen) itd. Z že omenjeno novelo KZ so bile inkriminacije pri nekaterih kaznivih dejanjih prav tako delno spremenjene in dopolnjene oz. kazni zvišane. Pomembno je zlasti zvišanje kazni za *zvedenje mladoletne osebe*, pa tudi sprememba pri *kaznivem dejanju spolnega napada na osebo, mlajšo od petnajst let* v smislu zvišanja starostne meje s štirinajst na petnajst let, pri čemer obstaja očitno nesorazmerje med zrelostjo storilca in žrtve; mladoletnik dá lahko sedaj privolitev za sporazumni spolni odnos šele z dopolnjenim petnajstim letom starosti. V zvezi s tem želimo poudariti, da je bila kljub nasprotnim argumentom, ki so poudarjali, da mladoletniki vedno hitreje dozorevajo, ta sprememba v novelo KZ vključena ob upoštevanju dejstva, da so na dopolnjenih petnajst let starosti po veljavni zakonodaji vezane tudi nekatere druge pravice mladoletnika (npr. sklenitev delovnega razmerja, omejena poslovna sposobnost, specialna popolna poslovna sposobnost razpolaganja z zaslužkom). Zvišanje starostne meje in s tem določeno povečanje cone kriminalnosti je bilo zato upravičeno in potrebno zlasti tudi z vidika kazenskopravnega varstva spolne nedotakljivosti (kot nerazdružljivega dela osebnostne integritete in svobode človeka) mladoletnika do dopolnjenega petnajstega leta starosti.

V zvezi s postopkovno zakonodajo je potrebno poudariti, da novi slovenski Zakon o kazenskem postopku (ZKP, Uradni list RS, št. 63/94, 70/94 - popravek, 25/96 - odločba US, 5/98 - odločba US, 72/98 in 6/99) nalaga sodišču, da mora pri zaslišanju mladoletne osebe, še zlasti, če je bila z kaznivim dejanjem oškodovana, ravnati posebno obzirno, da zaslišanje ne bi škodljivo vplivalo na njeno duševno stanje; če je potrebno, se zaslišanje opravi s pomočjo pedagoga ali kakšnega drugega strokovnjaka - običajno je to psiholog. V primerih, ko daje zakon priči možnost, da lahko odkloni pričanje, mladoletne osebe, ki ne more razumeti pomena te pravice, ni dovoljeno zaslišati, razen če to zahteva sam obdolženec. Če se zaslišuje kot priča otrok, ki še ni star štirinajst let, se lahko na glavni obravnavi med njegovim zaslišanjem izključi javnost, mladoletna oseba, ki je zaslišana kot priča ali oškodovanec, pa se takoj, ko njena prisotnost ni več potrebna, odstrani z glavne obravnave. Javnost se izključi tudi, če je to potrebno zaradi varstva osebnega ali družinskega življenja oškodovanca ali koristi mladoletnika.

23.1.1999 je začela veljati predzadnja novela Zakona o kazenskem postopku; ena njenih bistvenih sprememb je ravno *močno izboljšanje položaja žrtev oz. oškodovancev*. Novela tako med drugim določa, da oseb do petnajstega leta starosti, ki so žrtve nekaterih spolnih in nasilnih kaznivih dejanj, ni več mogoče zasliševati neposredno na glavni obravnavi (oz. tako kot doslej v navzočnosti storilcev teh dejanj na glavni obravnavi); sodišče mora v teh primerih odločiti, da se prebere zapisnik o njihovem zaslišanju. Možno je uporabiti tudi nova pravila o anonimnem zaslišanju prič v primerih, ko bi bilo zaradi pričanja ogroženo njihovo življenje ali življenje njihovih najbližjih sorodnikov.

Pomembna novost pa je zlasti to, da mora imeti mladoletni oškodovanec v kazenskem postopku, ki teče zaradi kaznivih dejanj iz 19. poglavja KZ (razen dejanj iz 185. do 187. člena) in kaznivega dejanja zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja, ves čas od uvedbe kazenskega postopka dalje pooblaščenca, ki skrbi za njegove pravice, še posebno v zvezi z zaščito njegove integritete med zaslišanjem pred sodiščem in uveljavljanjem premoženjskoprnega zahtevka. Mladoletnemu oškodovancu, ki pooblaščenca ne bo imel, bo pooblaščenca po uradni dolžnosti postavilo sodišče izmed odvetnikov. Otrokom, žrtvam nekaterih moralno najbolj zavrženih kaznivih dejanj z daljnosežnimi posledicami, se je tako zagotovilo obvezno pravno zastopanje, kar bo izboljšalo zaščito nebogljenih žrtev pred nadaljnjo nepotrebno viktimizacijo ter pomagalo pri uveljavljanju premoženjskoprnega zahtevka. Novela je tako v tem delu prispevala k nujni zaščiti otrok, zaščiti pravic otrok do integritete in nenazadnje do odškodnine.

Nives Marinšek, diplomirana pravica
Državna sekretarka

Uradni zaznamek št. 45

Sedemnajst let. Niti ena same minute ni bilo, da se ne bi bala, da ne bi čakala. Čakala, da bo odšel, čakala, da bo prišel. Čakala pest, čakala nasmeh. Z opranimi in mrtvimi možgani sem bila cele ure kot prikazen, bala sem se misliti, bala sem se oditi, popolnoma sama. Sedela sem doma in čakala. Brisala s tal lastno kri. Izgubila vse prijateljice in večino zob. Dal mi je na izbiro, levo ali desno; izbrala sem levo in na levi roki mi je zlomil mezinec. Zato, ker sem z likalnikom zažgala eno njegovih srajc. Zato, ker je bilo jajce pretrdo skuhan. Zato, ker je bila deska na stranišču mokra. Zato, zato, zato. Razdejal me je. Razsul me je.

(Vir: Roddy Doyle, *Ženska, ki se je zaletela v vrata*)

VIADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Urad za žensko politiko

Datum: 7. september 1999

Številka: 514/11.8-vk

NASILJE NAD ŽENSKAMI - VLOGA URADA ZA ŽENSKO POLITIKO

Nasilje nad ženskami je eno tistih področij, ki jim Urad za žensko politiko namenja veliko pozornost že od samega začetka svojega delovanja. Tako je v obdobju 1992-1999 organiziral strokovne posvete, katerih namen je bil zbrati predloge in rešitve za boljše pravno varstvo žrtev nasilja, sodeloval je pri projektih nevladnih skupin, sofinanciral nekatere izmed njih in izdal vrsto informativnih materialov, ki osveščajo o posameznih pojavnih oblikah nasilja in so namenjene predvsem mlajši populaciji.

Izhodišča in priporočila, ki določajo pristop k obravnavi tega problema, obstajajo v številnih mednarodnih dokumentih, sprejetih tudi na najvišjih ravneh in organih odločanja v mednarodnih organizacijah. Republika Slovenija se je kot podpisnica *Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk*, ki predstavlja temeljno mednarodno-pravno podlago za uresničevanje človekovih pravic žensk, obvezala sprejeti vse potrebne ukrepe za preprečevanje in odpravljanje nasilja ter njegovih posledic.

Najnovejši globalni okvir, ki določa multidisciplinaren pristop k obravnavi nasilja, so *Izhodišča za ukrepanje*, sprejeta na Četrtni svetovni konferenci o ženskah. Ta dokument med predlaganimi ukrepi za preprečevanje in odpravo nasilja nad ženskami od vlad zahteva dejavno spodbujanje, podporo in uresničevanje programov in ukrepov,

namenjenih povečanju poznavanja in razumevanja vzrokov in posledic nasilja nad ženskami. Pri tem posebej izpostavlja tiste akterje, ki imajo poleg vlade še posebno odgovorno vlogo: policijsko osebje, zdravstveno osebje, pravno stroko, socialne službe... Obenem poudarja, da je država dolžna sprejeti tudi ustrezne ukrepe na področju izobraževanja, in sicer za preoblikovanje družbenih in kulturnih vzorcev vedenja moških in žensk ter odpravo predsodkov, običajev in drugih navad, ki temeljijo na ideji o podrejenosti enega od spolov ter stereotipnih vlogah žensk in moških.

Veliko aktivnosti, ki jih je urad izvedel na področju odpravljanja nasilja, poudarja pomen osveščanja in izobraževanja, tako žrtev nasilja kot tistih, ki nasilje izvajajo in potrebujejo pomoč. Pa ne samo teh: če hočemo ne le učinkovito pomagati žrtvam nasilja, ampak dolgoročneje ustvarjati pogoje, v katerih bo nasilje nad ženskami prepoznano kot huda kršitev človekih pravic in dostojanstva žensk, morata biti izobraževanje in osveščanje namenjena najširši javnosti. Urad si prizadeva tudi v smeri zbiranja in priprave različnih statističnih podatkov in analiz, kar bi bila osnova za sprejem ukrepov.

Urad za žensko politiko pri načrtovanju svojih aktivnosti upošteva globalne mednarodne dokumente in ima s svojim sodelovanjem v evropskih mednarodnih organizacijah aktivno vlogo pri ustvarjanju evropske politike na področju odpravljanja nasilja nad ženskami. Še posebno dejaven je pri oblikovanju priporočil, ki zadevajo preprečevanje trgovine z ljudmi z namenom spolne zlorabe, ki nastajajo v okviru Sveta Evrope.

Dobro poznavanje mednarodnih mehanizmov in ureditev problematike nasilja v posameznih državah omogoča boljše oblikovanje programov in aktivnosti za reševanje te obsežne in zahtevne problematike v slovenskem prostoru. Seveda pa je ravno tako kot povezovanje navzven, z različnimi mednarodnimi organizacijami in institucijami, pomembna tudi povezovalna vloga, ki jo lahko ima urad doma. In glede na to, da so pri nas nevladne organizacije prav na tem področju številne in zelo aktivne, je sodelovanje z njimi še posebno pomembno. Dosedanje izkušnje kažejo, da skupni projekti vedno pripeljejo do boljših in dolgoročnejših rezultatov. Ker je nasilje potrebno obravnavati na vseh

ravneh, tako državni in lokalni kot na vladni in nevladni, je skupno delovanje parlamentarnih in vladnih institucij ter nevladnih organizacij nujni pogoj za načrtovanje in izvedbo učinkovitih aktivnosti. Eno takšnih, doslej najobsežnejših aktivnosti, ki temelji na zavezništvu vseh teh ravni in se obenem umešča v mednarodni okvir (*Leto evropske kampanje proti nasilju nad ženskami*), predstavlja prav letošnji projekt *Proti nasilju nad ženskami*, katerega sestavni del je tudi ta publikacija.

Vera Kozmik, diplomirana sociologinja
direktorica Urada za žensko politiko

Uradni zaznamek št. 54

Oblike boja proti nasilju nad ženskami v družini

91% vprašanih je mnenja, da je ena od oblik boja proti tej vrsti nasilja kaznovanje kršiteljev, 91% se jih je opredelilo za navajanje mladih ljudi k obojestranskemu spoštovanju, 89% za brezplačno svetovalno telefonsko linijo. Nadalje je 86% vprašanih kot sredstvo za boj proti tovrstnemu nasilju omenilo strožjo zakonodajo, 84% akcije informiranja in 78% izobraževanje policije o pravicah žensk.

(Vir: *Evrobarometer*)

Nasilje in agresivnost sta pojava, s katerima bo družba večno soočena; obstajala bosta, dokler bomo obstajali ljudje. V najširšem pomenu besede je agresivnost pravzaprav vsak aktiven poseg v okolje in če verjamemo Freudu, potem je agresivnost sestavni del človekove težnje po samoohranitvi. Seveda pa naše pojmovanje agresivnosti večinoma omejimo zgolj na njen negativni pomen, tj. na tisto vedenje, ki je namerno (prizadeti, omejiti svobodo druge osebe) in ima namen drugemu prizadejati škodo.

Naša družba se v zadnjem času kot tranzicijska vse bolj spreminja v nasilniško, agresivno in netolerantno. Takšne oblike delovanja in vedenja mnogokrat dobijo celo atribute relevantnosti ali pa se jih na tihem odobrava (ali vsaj tolerira), saj naj bi v liberalni in kapitalistično usmerjeni družbi uspevali le iznajdljivi, neizprosni, sebični in neobremenjeni, ki se ne ozirajo na sočloveka ter moralna in etična načela. V tem boju za obstanek in svoj delež družbene pogače mnogi ostajajo nezadovoljni in frustrirani, zato začnejo za svoj neuspeh in življenjski brodolom poleg sebe kriviti tudi druge, v sebi pa kopičijo notranjo napetost in negativno energijo. Ta teži k sprostitvi in v pomanjkanju pozitivnih oblik samopotrjevanja se vse prepogosto usmeri bodisi navznoter (npr. občutek krivde, samomorilnost) ali pa navzven, na bližnjega in sočloveka. Seveda pa se vrednotenje agresije in nasilništva spremeni, ko se preselita na ulice, v šole, ko je opazno dvigneta kriminaliteto in ko postane jasno, da postaja država nemočna pri njunem omejevanju ter pri spreminjanju in zaščiti posameznika/posameznice.

Ko sem pred časom prebirala knjigo ameriškega avtorja Dava Pelzerja *Otrok brez imena*, resnično zgodbo o neverjetnih oblikah nasilja, ki ga je bil otrok deležen v svoji lastni družini s strani matere, sem zgrožena razmišljala o tem, koliko podobnih tragedij se dogaja v naši družbi, neodkritih in prikritih. Pred nasiljem v družini vse prevečkrat zatiskamo oči in se ustrašimo posega na področje, za katerega ocenjujemo, da se nas ne tiče. Predstavniki in predstavnice institucij (šole, zdravstveni domovi) so me že večkrat opozorili na

nemoč ob takšnih primerih, zlasti na neustrezno zakonsko regulativo in pomanjkanje znanj za ukrepanje. Odgovornost za ukrepanje prelagajo drug na drugega, največkrat pa je rezultat tak, da se nasilje dogaja še naprej. Na tem področju bo potrebno ustrezno usklajeno ukrepanje, saj se vzorci vedenja največkrat oblikujejo prav v družinskem okolju in se prenašajo na druge – na sovrstnike v šoli, v kasnejšem obdobju pa na okolico.

Druga grenka izkušnja je povezana s prvim primerom organiziranega varovanja na eni od šol v naši občini. Pojavi tatvin, vandalizma in uničevanja, nasilja in vrstniškega strahovanja so bili vse pogostejši in šola si je kot preventivno obliko izbrala stalno prisotnost uniformirane osebe. Kakšni so rezultati, trenutno še ni znano, po prvih opažanjih pa so se nasilneži in prestopniki potuhnilo in dejanja usmerili na čas po pouku in kraje, ki so bolj oddaljeni od šole.

Na neposrednih srečanjih z občani in občankami, ki prihajajo na vsakotedenske pogovore, se skoraj četrina obravnavanih tem dotika varnosti in naraščanja nasilništva in agresivnosti. Ljudje so zaskrbljeni zaradi nasilniških tolp mladoletnikov, ki v nočnih urah uničujejo splošno in privatno lastnino (uničevanje prometnih znakov, igral, klopi, ulične razsvetljave), nestrpnost in nasilništvo sta prisotna v medsosedskih odnosih (hrup, ubijanje domačih živali), policija pa opozarja na rast števila kaznivih dejanj (vlomi, ropi, tatvine).

Lokalna skupnost – v našem primeru občina – je po svoji organizacijski obliki takšna, da je občankam in občanom najbližja in najbolj neposredno dostopna. Prav zato se ljudje s svojimi tegobami in bojznimi največkrat in najprej obrnejo prav na njene organe in institucije, zlasti v primerih, ko so nemočni pri reševanju problemov, povezanih z višjo kvaliteto življenja in varnostjo njih samih oz. njihovih družinskih članov. Pomoč pri svojem delu pa mnogokrat iščejo tudi institucije, ki delujejo na ravni občine in se ukvarjajo z omenjeno problematiko (npr. centri za socialno delo, zdravstveni domovi, policijske postaje, šole). Kot je v enem od pogovorov poudaril tudi dr. Janez Pečar, priznani kriminolog, bo osebno samovarovanje znova prišlo do veljave. Zlasti na ravni lokalnih skupnosti naj bi potekalo v obliki svetov in sosvetov, kar je spodbudil tudi Zakon o policiji (21. člen), ki omogoča takšno obliko. Pri tem policija (kot od države postavljena institucija v funkciji varovanja) postaja le sodelavec in partner, nima pa več odločujoče in dominantne vloge.

Prav zato so bili v številnih občinah v začetku leta ustanovljeni sveti za varnost občanov. To so posvetovalno koordinativni organi, katerih namen je pomagati občanom in občankam pri zagotavljanju večje varnosti in zmanjševanju

kriminala, kar uresničujejo s sodelovanjem organov oblasti (občina, upravna enota), institucij (centri za socialno delo, šole, zdravstveni dom, krajevne skupnosti), policije, zasebnih varnostnih podjetij, verskih skupnosti, medijev ter posameznikov in posameznic.

Cilji delovanja sveta za varnost občanov so usmerjeni na področje kriminalitete, pri čemer so njegove naloge obveščanje in osveščanje občank in občanov za samozaščitno delovanje in vedenje (varovanje pred vlomi, ropi in tatvinami v stanovanjskih objektih, prevoznih sredstvih in na ulici, v lokalih in šoli), problematika narkomanije, nasilništvo v družini, požarna varnost in podobno. Svoje delo usmerja tudi na področje javnega reda (odprtost lokalov v strnjenih stanovanjskih naseljih), uporabe pirotehničnih sredstev, kaljenja nočnega miru, problematike ilegalnega bivanja itd.

Sveti za varovanje občanov bodo pri svojem delu in pri soočanju s tako obsežno problematiko poskušali navezati stike z vsemi, ki se z njo sicer ukvarjajo (vladne in nevladne organizacije), ter pri tem spremljali spoštovanje zakonodaje in delovanje izvršilne oblasti na tem področju. Prav tako naj bi opozarjali na pomanjkljivosti in dajali pobude za pospešeno razreševanje in spremembe neustreznih zakonskih rešitev. Poseben poudarek bo na izobraževanju strokovnih delavcev in delavk za delo z nasilneži ter obveščanju javnosti o varnostni problematiki in samozaščitnem delovanju.

Omenjena oblika organiziranja in delovanja je šele na začetku svoje poti. Je pa prav gotovo nujna, kar so poudarili vsi, ki so bili povabljeni k sodelovanju. Merljivih rezultatov ne bo takoj, pravzaprav jih bo sploh težko meriti in vrednotiti. Toda na pragu novega tisočletja in ob spoznanju, kam in kako se razvija naša družba, je postalo neizbežno iskanje vedno novih oblik organiziranja in delovanja v boju proti nasilju in agresiji, pri čemer bo eno od glavnih težišč dela postavljeno v lokalno skupnost.

Cveta Zalokar Oražem, profesorica slovenščine in primerjalne književnosti
Županja Občine Domžale

Uradni zaznamek št. 199

Doživljanje nasilja v otroštvu

21% vseh žensk je bilo žrtev nasilja pred 15. rojstnim dnevom.

16% žensk je bilo žrtev spolnega nasilja ali spolno ogrožajočega vedenja pred 15. letom.

Strah pred nasiljem

66% žensk je zaskrbljenih ali zelo zaskrbljenih zaradi možnosti, da doživijo napad.

52% žensk je zaskrbljenih zaradi možnosti napada na cesti.

44% žensk je zaskrbljenih zaradi posilstva tujcev.

14% žensk je zaskrbljenih zaradi nasilja na delovnem mestu.

11% žensk je zaskrbljenih zaradi nasilja družinskega člana.

(Vir: Markku Heiskanen, Minna Piispa, *Faith, Hope, Battering, A Survey of Men's Violence against Women in Finland*, Statistics Finland, 1998)

VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Urad za žensko politiko

NASILJE V DRUŽINI IZ ZORNEGA KOTA CENTROV ZA SOCIALNO DELO

SPLOŠNO

Pomemben dejavnik države pri obravnavanju nasilja nad ženskami, ki ga nikakor ne moremo izločiti iz konteksta nasilja v družini, so centri za socialno delo. Njihove pristojnosti pri delu na tem področju so osredotočene predvsem na kurativno delo z najtežjimi in kroničnimi primeri nasilja v družini in nad ženskami.

Na Uradu za žensko politiko smo, da bi bolje spoznali to konkretno in specifično delo in pridobili osnovne statistične podatke o teh vsebinah, v začetku julija letos vsem 62 centrom za socialno delo v Sloveniji poslali vprašalnik, v katerem smo jih zaprosili za podatke o njihovem delu na področju nasilja v družini. Želeli smo pridobiti podatke za leta 1996, 1997, 1998 in prvo polletje leta 1999. Odgovorilo nam je 51 centrov in 1 Varna hiša. Podatke za leta od 1986 do 1990 in 1994 so zbrali in obdelali v Društvu SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja. Podatki za leta 1986 do 1990 so bili zbrani kumulativno, zato smo jih v tabelah prikazali kot letno povprečje za posamezne pojave v navedenem obdobju.

Pri zbiranju zadnjih podatkov je večina centrov opozorila na velik obseg svojega dela in pomanjkanje zaposlenih, ki bi lahko stalno statistično spremljali navedeno problematiko. Pri tem je seveda treba poudariti pomanjkanje ali bolje, celo odsotnost sistematičnega spremljanja pojavov, ki jih centri obravnavajo. Odsotnost zbiranja podatkov pa seveda pomeni tudi odsotnost analiz in spremljanja uspešnosti lastnega dela. V centrih, ki so nam odgovorili, je skupaj zaposlenih 742 ljudi, od teh je kar 91,5% žensk. Z žrtvami nasilja se strokovno srečuje 33,4% zaposlenih.

42 centrov ocenjuje, da število primerov, ki jih obravnavajo v zvezi z nasiljem nad *ženskami* in so le redko obravnavani izven konteksta družine, narašča ali pa ostaja nespremenjeno, 45 pa, da narašča tudi nasilje nad otroki. Trdijo, da bi zaradi pomanjkanja analiz na tem področju težko ocenili vzroke za rast. Mnogi menijo, da gre nekaj rasti pripisati večji osveščenosti žrtev ali okolice, ki prijavijo primere. Med odgovori ni bilo nobenega, ki bi ocenjeval, da je razlog za več prijav tudi večja senzibiliziranost in usposobljenost zaposlenih na centrih za socialno delo, čeprav iz tuje literature vemo, da prijave nasilja nad ženskami narastejo, ko začnejo ustrezne službe svoje stranke sistematično spraševati o njem.

Centri za socialno delo navajajo, da nudijo pomoč žrtvam nasilja predvsem v skladu s svojimi pristojnostmi. Med te oblike pomoči štejejo pogovor, svetovanje, obiske na domu, razne oblike timske in individualne psihosocialne terapije, finančno pomoč, izločitev žrtev iz nasilnega okolja in pomoč pri novi nastanitvi. Kar 38 centrov meni, da vsa ta pomoč ne zadošča, nekaj med njimi pa jih meni celo, da pomoči žrtvi sploh nikoli ni dovolj.

Za učinkovitejšo pomoč žrtvam nasilja predlagajo nekaj konkretnih ukrepov:

- Na ravni strokovnega dela v okviru centrov zagotoviti več finančnih sredstev za pridobitev različnih strokovnjakov, ki bi žrtvam učinkoviteje pomagali, oblikovati več terapevtskih skupin za pomoč in podporo žrtvam nasilja; predlagajo ustanovitev strokovnih združenj za zaščito žrtev na lokalni ravni ter dodatno izobraževanje in specializacijo delavcev, ki delajo na tem področju.
- Na lokalni ravni bi bilo potrebno razširiti nastanitvene možnosti v varnih hišah oz. zatočiščih, predvsem pa si jih želijo več, zato menijo, da naj bi se te ustanovljale na občinski ali vsaj regionalni ravni. To pomeni večje možnosti za takojšnjo in učinkovito izločitev žrtev iz nasilnega okolja ter kasnejšo trajnejšo pomoč pri iskanju novega stalnega stanovanja. Predlagajo tudi več učinkovitega preventivnega dela v sodelovanju s šolami in vrtci.
- Na ravni države predlagajo spremembo kaznovalne politike nasilnežev, saj menijo, da je ta preveč mila in bi jo bilo nujno zaostriti. Predlagajo pa tudi možnost učinkovitejše in trajnejše odstranitve nasilnežev iz skupnih prostorov bivanja. Menijo, da je nujno oblikovati tak sistem, ki bi učinkoviteje zavaroval žrtev nasilja in ji nudil tudi brezplačno pravno pomoč.

Nekatere predloge za učinkovitejše reševanje nasilja, ki jih navajajo centri, bi lahko vsaj delno realizirali z večjo povezanostjo na lokalni ravni. Pri pridobivanju finančnih sredstev in primernih prostorov bi jim lahko pomagali župani in županje ter občinski in mestni sveti, saj vsebine sodijo v njihovo pristojnost.

Svoje sodelovanje s članicami in člani občinskih svetov ter župani in županjami 33 centrov ocenjuje kot dobro, drugi pa z njimi bodisi ne sodelujejo ali pa sodelovanje ocenjujejo kot slabo. Kar 44 centrov meni, da bi bilo koristno, če bi problematiko v zvezi z nasiljem v družini uvrstili na seje občinskih in mestnih svetov. Pri povezavi centrov in občinskih struktur nastaja nekaj dodatnih problemov tudi zato, ker so centri ostali oblikovani v okviru "starega sistema občin", število le-teh pa se je povečalo s prejšnjih 62 na 192, tako da sedaj centri teritorialno pokrivajo od 1-7 novih občin. To jim v mnogih primerih otežuje sodelovanje s političnimi strukturami.

Konkretni predlogi, ki bi jih centri uvrstili na seje občinskih in mestnih svetov in zadevajo nasilje v družini, so podobni tistim, ki so jih predlagali za svoje uspešnejše delo. Na seje občinskih svetov bi uvrstili:

- predlog za pridobitev brezplačne telefonske linije za pomoč žrtvam nasilja,
- predlog za pridobitev prostorov za ustanovitev varne hiše in več bivalnega prostora v materinskih domovih,
- predlog za dnevno varstvo otrok v varnih hišah,
- predlog za ugodnejše trajno reševanje stanovanjskih problemov žrtev nasilja,
- predlog za zagotovitev enotnega strokovnega programa in finančnih sredstev za izobraževanje strokovnih delavcev in delavk ter rejnic, ki sprejemajo otroke, ki so žrtve nasilja,
- predlog za zagotovitev sredstev za brezplačno pravno pomoč žrtvam nasilja,
- predlog za zagotovitev sredstev in oblikovanje strokovnih programov za timsko delo različnih strokovnjakov, za individualno psihosocialno pomoč žrtvam in za ustanavljanje skupin za samopomoč,
- predlog za ureditev kazenske zakonodaje, ki bi bila prizanesljivejša do žrtev in učinkovitejša do storilcev,
- predlog za preventivno delo in osveščanje javnosti o problemih nasilja v družini.

POSEBNO

Nasilje pomeni težnjo in sredstvo za obvladanje nasprotnika, prizadevanje, da bi ga nekako "olastnili" in zatrli ter uveljavili svojo voljo. Tak vzorec, ki v naši kulturi nikakor ni neznan, podpirajo različni stereotipi, ki si v skladu s "patriarhalno doktrino" v naših družinah v stanje podrejenosti prizadevajo potisniti predvsem ženske.

Družina naj bi bila po eni od definicij "podporna mreža" posameznic in posameznikov, ki v njej živijo. Ta definicija pa vsebuje vsaj dve temeljni socialni neenakosti - spolno in generacijsko. V družini začneta delovati kot socialni razliki skozi hierarhijo vrednot, moči in odgovornosti. Mnogi si družino še vedno idealistično predstavljajo kot harmonično skupnost, od katere si obetajo vse - od preživetja naroda do rešitve brezposelnosti in uličnega kriminala.

Družina pa je lahko tudi vse kaj drugega kot "podporna mreža". Prav o tem govorijo podatki, ki smo jih dobili s pomočjo vprašalnika, na katerega so odgovorili centri za socialno delo. Zavedati se moramo, da se poleg policije centri srečujejo le z najtežjimi oblikami nasilja v družini.

V tabeli 1 so prikazani podatki, ki kažejo, da se največ primerov nasilja, ki ga obravnavajo centri - več kot polovica - zgodi v zakonski skupnosti; če k temu prištejemo tudi izvenzakonske skupnosti, ki po zakonu uživajo enak status kot zakonske, pa je takšnih primerov več kot 80 %.

Žal pa se vzorec vedenja prek socializacijskih modelov, pridobljenih v družini, prenaša z generacije na generacijo, kar lahko vsaj delno nakažemo, če pregledamo podatke v tabeli 2. Daleč najhujše nasilje nad ženskami izvajajo njihovi možje ali partnerji. Vzorec vedenja se kasneje ponovi, res da v manjšem obsegu, ko nasilje izvajajo otroci nad starši, ti otroci pa so pretežno sinovi.

Družinski člani najpogosteje izvajajo fizično in psihično nasilje. Če k temu prištejemo še tistega, ki so ga centri opredelili le kot fizično nasilje, ta pojav obsega več kot polovico primerov nasilja v družini (tabela 3). Zelo rahlo narašča spolno nasilje in tisto, ki je šteto v rubriko "vse oblike nasilja", kjer je šteto tudi spolno. Prav pri teh oblikah nasilja nekateri centri opozarjajo, da gre naraščanje verjetno pripisati večji osveščenosti, ter hkrati opozarjajo na to, da je kljub temu verjetno še veliko takšnih primerov neodkritih.

Blizu polovico primerov nasilja razkrije oziroma prijavi sama žrtev nasilja, pa naj bo to ženska ali otrok (*tabela 4*). Nekaj primerov razkrijejo sosodje ali sorodniki žrtev, predvsem ženske sorodnice, ki so še vedno bolj občutljive za te probleme kot moški sorodniki. Redko pa na te probleme opozarjajo institucije, ki se srečujejo z žrtvami. Zelo malo jih odkrijejo prav centri s svojimi strokovno usposobljenimi delavci in delavkami.

Družine, kjer se najpogosteje pojavlja nasilje, imajo še vrsto drugih problemov (*tabela 5*). Centri opozarjajo, da te družine nimajo le enega problema, ampak se le-ti kopičijo: npr. alkoholizem, bolezen, finančne težave ali pa porušeni medsebojni odnosi, brezposelnost, zanemarjanje otrok. V tabeli smo vsak primer šteli le enkrat - upoštevali smo problem, ki je po našem mnenju ključen. Najpogostejši je še vedno alkoholizem, sledijo porušeni odnosi, ki nastanejo pred razvezo ali razpadom skupnosti, med njo ali po njej, in pa po boleznih, med katerimi centri daleč najpogosteje navajajo duševne bolezni.

1. V rubriki "Alkoholizem, narkomanija" bistveno prevladuje alkoholizem, narkomanijo CSD navajajo le v nekaj primerih.
2. V rubriko "Bolezni" so štete najrazličnejše bolezni in invalidnosti, bistveno pa prevladujejo duševne bolezni.
3. V rubriko "Porušeni odnosi, značajske poteze" so poleg navedenega vštete še nezvestoba, ljubosumnost in seksualne motnje.
4. V rubriko "Brezposelnost, finančne težave" so poleg teh šteti še nerešeni stanovanjski problemi in drugi finančno lastniški problemi, bistveno pa prevladujeta prva dva.
5. V rubriko "Vedenjske motnje otrok" so štete vse težave, ki jih CSD navajajo kot vzrok nasilja, zadevajo pa vedenje otrok.
6. V rubriko "Vzgojne neosveščenosti" so šteta vsa ravnanja, ki jih CSD navajajo kot vzroke, povzročitelji pa so starši, npr. zanemarjanje, avtoritativna vzgoja.
7. V rubriko "Drugo" so šteta vsa druga ravnanja, ki jih CSD navajajo kot vzroke nasilja, npr. pomanjkanje ljubezni, nesprijemanje otrok, nacionalna nestrpnost, druga kultura, slabi sosedski odnosi, medgeneracijski spori.

SKLEP

Po navedbah centrov za socialno delo nasilje v družini ostaja konstantno ali celo narašča. Te navedbe gre jemati resneje, kot se zdi, še posebno na lokalni ravni, zato morda ne bi bilo narobe, da bi centri, kot so že sami razmišljali, s problemom nasilja aktivneje seznanjali občinske politične strukture, večkrat v

mandatu predlagali konkretne aktivnosti ter vztrajali pri konstruktivni rešitvi svojih predlogov, predvsem v korist žrtev.

Bolj zavzeto bi se morali lotiti tistih problemov, ki jih lahko rešijo sami; s tem mislimo predvsem na njihovo strokovno usposabljanje ter strokovno in stanovsko povezovanje. Bolje usposobljeni in organizirani bi lažje dosegali želene uspehe.

Nenazadnje pa bi lahko prek poslancev in poslank v Državnem zboru sprožili pobudo za sprejem ustrezne zakonodaje v korist žrtvam nasilja, ki jo, kot pravijo, pogrešajo pri svojem delu.

Nada Bratina, diplomirana sociologinja
Svetovalka v Uradu za žensko politiko

Tabela 1: Oblika partnerske zveze, v kateri se izvaja nasilje, po podatkih centrov za socialno delo

PARTNERSKA ZVEZA	letno povprečje 1986-1990		1994		1996		1997		1998		1999	
	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%
SKUPAJ	185		192		484		518		594		494	
Zakonska skupnost	131	71,0	119	61,9	260	53,71	279	53,86	320	53,87	260	52,63
Izvenzakonska skupnost	22	12,0	38	19,8	118	24,38	104	20,07	115	19,36	108	21,86
Samohranilske družine	2	1,0	1	0,5	33	6,81	45	8,68	40	6,73	33	6,68
Razveza - razpad skupnosti	18	9,6	22	11,5	53	10,95	66	12,74	80	13,46	65	13,15
Drugo	12	6,4	12	6,2	20	4,13	23	4,44	38	6,39	28	5,66

1986-1990 zajetih 28 CSD in prikazano letno povprečje

1994 zajetih 27 CSD

1996 zajetih 38 CSD

1997, 1998 zajetih 46 CSD

1999 zajetih 44 CSD, zajeto pa je obdobje prve polovice leta 1999

TABELA 2: Nasilneži po podatkih centrov za socialno delo

NASILNEŽI	letno povprečje 1986-1990		1996		1997		1998		1999	
	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%	Število	%
SKUPAJ	185		484		518		594		494	
Mož, partner	113	64,32	252	52,06	228	44,01	260	43,77	230	46,55
Bivši mož, partner	-	-	6	1,23	16	3,08	13	2,18	14	2,83
Žena, partnerka	14	2,16	8	1,65	7	1,35	8	1,34	8	1,61
Hči	1	1,0	4	0,82	5	0,96	3	0,50	2	0,40
Sin	4	3,24	25	5,16	23	4,44	32	5,38	30	6,07
Otroci	1	0,54	4	0,82	4	0,77	4	0,67	2	0,40
Oče, očim	21	11,8	78	16,11	102	19,69	112	18,85	83	16,80
Mati, mačeha	12	6,49	41	8,47	52	10,03	57	9,59	46	9,31
Starša	12	6,49	40	8,26	52	10,03	65	10,94	49	9,91
Sorodniki	4	2,16	18	3,72	19	3,66	29	4,88	20	4,04
Drugi	3	1,62	8	1,65	10	1,93	11	1,85	10	2,02

1986-1990 zajetih 28 CSD in prikazano letno povprečje

1999, zajeto obdobje prve polovice leta 1999

TABELA 3: Vrsta nasilja po podatkih centrov za socialno delo,

VRSTA NASILJA	letno povprečje 1986-1990		1994		1996		1997		1998		1999	
	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%
SKUPAJ	7		158		484		518		594		494	
Fizično	1		75	47,46	118	24,38	146	28,18	162	27,27	123	24,89
Psihično	1		22	13,92	89	18,38	92	5,59	114	19,19	94	19,02
Zanemarjanje	4		1	0,63	23	4,75	38	7,33	49	8,24	44	8,90
Spolno	1		3	1,89	18	3,71	24	4,63	27	4,54	24	4,85
Fizično in psihično	-	-	55	34,81	222	45,86	207	39,96	222	37,37	186	37,65
Vse oblike	-	-	2	1,26	14	2,89	11	2,12	20	3,36	13	2,63

1986-1990 zajetih 28 CSD in prikazano letno povprečje 1999, zajeto obdobje prve polovice leta 1999

Tabela 4: Prijavitelji nasilja v družini po podatkih centrov za socialno delo

PRIJAVITELJ NASILJA	letno povprečje 1986-1990		1994		1996		1997		1998		1999	
	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%	število	%
SKUPAJ	185		187		484		518		594		494	
Policija	23	12,4	29	15,5	30	6,19	32	6,17	48	8,08	43	8,70
Žrtev nasilja	86	46,5	122	65,2	250	51,65	269	51,93	284	47,81	251	50,80
VVO, šole	13	7,0	6	3,2	60	12,39	73	14,09	83	13,97	54	10,93
Moški sorodniki	5	2,7	-	-	9	1,85	8	1,54	6	1,01	9	1,82
Ženske sorodnice	5	2,7	9	4,8	22	4,54	18	3,47	22	3,70	21	4,25
Žrtev in policija skupaj	9	4,8	2	1,1	2	0,41	3	0,57	3	0,50	4	0,80
Delavec/ka CSD	3	1,6	-	-	2	0,41	5	0,96	8	1,34	8	1,61
KS	4	2,1	-	-	1	0,20	2	0,38	1	0,16	2	0,40
Sosedje	9	4,8	5	2,7	32	6,61	30	5,79	34	5,72	18	3,64
Zdravnik/ca, patronaža	7	3,7	2	1,1	14	2,89	26	5,01	30	5,05	28	5,66
Sorodniki	4	2,1	7	3,7	41	8,47	40	7,72	46	7,74	27	5,46
Žrtev in sorodnik/ca	-	-	1	0,5	3	0,61	4	0,77	5	0,84	8	1,61
Drugi	17	9,1	4	2,1	18	3,71	8	1,54	24	4,04	21	4,25

1986-1990 zajetih 28 CSD in prikazano letno povprečje

1999, zajeto obdobje prve polovice leta 1999

TABELA 5: Vrste problemov v družini po podatkih centrov za socialno delo

PROBLEMI V DRUŽINI	letno povprečje 1986-1990		1994		1996		1997		1998		1999	
	Število	%	Število	%	Število	%	Števil o	%	Število	%	Število	%
SKUPAJ	163		144		484		518		594		494	
Alkoholizem, narkomanija	118	72,39	72	50,00	210	43,38	204	39,38	252	42,42	210	42,51
Bolezni	14	8,58	12	8,33	49	10,12	46	8,88	61	10,26	49	9,91
Porušeni odnosi, značajske poteze	11	6,74	27	18,75	67	13,84	83	16,02	93	15,65	79	15,99
Brezposelnost, finančne težave	4	2,45	27	18,75	54	11,15	57	11,00	68	11,44	44	8,90
Vedenjske motnje otrok	14	8,58	2	1,38	4	0,82	0	0	5	0,84	5	1,01
Vzgojne neosveščenosti	1	0,61	3	2,08	15	3,09	21	4,05	20	3,36	27	5,46
Drugo	1	0,61	1	0,69	38	7,85	31	5,98	24	4,04	30	6,07
Ni podatka	-	-	-	-	47	9,71	76	14,67	71	11,95	50	10,12

1986-1990 zajetih 28 CSD in prikazano letno povprečje
1999, zajeto obdobje prve polovice leta 1999

V. Nevladne organizacije proti nasilju nad ženskami

Kaj sploh so 'nevladne organizacije', pred leti ni bilo tako redko vprašanje, in še sedaj ni. V začetku se je zdelo predvsem, da vlada (beri: proračun) nima do njih niti slučajno nobenih obveznosti, skratka 'nevladnost' je pomenila 'neproračunsko' financiranje. Danes je seveda jasno, da 'nevladnost' pomeni čisto nekaj drugega in da vsaka 'razumna' vlada prek različnih razpisov in projektov nevladne organizacije financira in jih še kako potrebuje.

Velika večina nevladnih organizacij v Sloveniji je žal v Ljubljani, čeprav se v zadnjih dveh, treh letih

situacija, tudi s pomočjo 'ljubljskih nevladnih organizacij', temeljito spreminja.

Uradni zaznamek št. 33

Ali Evropejci in Evropejke poznajo kakšno žrtev nasilja v družini?

Na vprašanje, ali poznajo kakšno žrtev katere od oblik nasilja v družini na svojem delovnem mestu ali v šolski ustanovi, je 84% anketiranih odgovorilo negativno, 11% pa pritrdilno. V Španiji in Italiji kar 90% vprašanih ni slišalo za kaj takega. Negativni odgovori so bili najredkejši in pozitivni najpogostejši v treh nordijskih državah in na Nizozemskem.

Na vprašanje, ali poznajo koga iz soseščine, ki je bil žrtev nasilja v družini, je bilo pritrdilnih odgovorov več, negativnih pa manj kot v zgornjem primeru na delovnem mestu. 18% vprašanih je odgovorilo "da" in 77% "ne". Ko se je vprašanje glasilo, ali poznate koga iz kroga prijateljev ali iz družinskega kroga, ki je bil izpostavljen nasilju v družini, je 19% vprašanih odgovorilo "da" in 76% "ne".

(Vir: *Eurobarometer*)

MOJCA DOBNIKAR*

O KRPICAH

Že mnogokrat je bilo zapisano, da so na problem nasilja nad ženskami povsod po svetu najprej začele opozarjati nevladne organizacije. Morda je vredno ponoviti, da to niso bile katere koli nevladne organizacije, temveč ženske, in med njimi spet ne katere koli, temveč feministične.

Ko je v zgodnjih 70. letih feministično gibanje - in z njim prve akcije proti nasilju nad ženskami - začelo svoj nenasilni pohod po zahodnem svetu, ni najbrž nihče slutil, kakšne razsežnosti bo dobilo v prihajajočih desetletjih. Prav tako ženske, ki so se organizirale v prvih skupinah tega novega vala feminizma, gotovo niso slutile - čeprav so si tega najbrž želele - da bodo pogovori in akcije njihovih malih "krožkov" imeli tako radikalen vpliv, da bo dobri dve desetletji kasneje (1995) konferenca OZN o ženskah v svoje dokumente zapisala: "Nasilje nad ženskami je eden od odločilnih družbenih mehanizmov, s katerim se ženske prisiljuje v podrejen položaj v primerjavi z moškimi." Da je prišlo do tega in podobnih zapisov, ni zaslužen kdor koli iz svetovne organizacije, temveč pritisk množice ženskih skupin, ki so se na konferenco pripravljale nekaj let, zbrale mnoga pričevanja žensk o najrazličnejših oblikah nasilja, ki ga vsakodnevno doživljajo po vsem svetu, in se končno v nepredvideno velikem številu udeležile konference v Pekingu.

Konferenca v Pekingu pa tudi dobro ilustrira, kaj pomeni delati v ženski nevladni organizaciji. Medtem ko so se članice vladnih

---

* Mojca Dobnikar je sodelavka Društva SOS telefon in Feminističnega informacijsko kulturnega središča.

delegacij na pot seveda odpravile z letali, so nevladne aktivistke iz Evrope tja potovale z vlakom; vladne delegacije so bile nastanjene v Pekingu, nevladne pa v kraju 30 km od Pekinga. Takšnih ilustracij je tudi doma mogoče najti, kolikor hočete. V nobeni vladni službi ne boste prav lahko našli osebe, ki za svoje delo nima na razpolago računalnika; v Društvu SOS telefon je do pred dobrim letom dni 25 članic (4 zaposlene, 2 "honorarki" in 19 prostovoljk) delalo na enem računalniku. Vladne službe imajo prostore v središču Ljubljane; Ženska svetovalnica dela v - blago rečeno - povsem neustreznem prostoru na zasedeni Metelkovi. Na centrih za socialno delo zaposleni najbrž ne razmišljajo, kako je poskrbljeno za najem prostorov, v katerih delajo; Varna hiša Društva Življenje brez nasilja v Novem mestu ves čas išče donacije za najemnino. V vladnih službah se nihče ne sprašuje, ali ima njihov delodajalec denar za plače; večina nevladnih organizacij le stežka pridobi toliko finančnih sredstev, da sploh lahko zaposli kakšno osebo. In potem mora ta oseba v sebi združevati avtorico projektov in poročil, visoko strokovno usposobljeno izvajalko programov, motivatorko prostovoljk, managerko, lobistko, telefonistko in še kaj... Ko je v zadregi, pač ne more potrkat na vrata sosednje pisarne z napisom "svetovalka, svetovalec", ker te druge pisarne preprosto ni. Lahko je presrečna, če ima v pisarni, ki jo morda uporablja tudi 30 ljudi, svojo delovno mizo.

V takšnem položaju so v Sloveniji danes nevladne organizacije, ki delajo proti nasilju nad ženskami. Na prvi pogled jim niti ne gre tako slabo - vse imajo nekakšne prostore, kakšen računalnik, mogoče kakšno ali celo več zaposlenih in na razpisih pridobivajo sredstva za programe. Na razpisih? Na mnogih razpisih. Ena od teh nevladnih organizacij je letos na različne razpise prijavila vsega skupaj kar 52 projektov; pa ne zato, ker bi bila organizacija tako velika, ampak ker je uspeh na razpisih po hitri oceni približno 20%. Če hoče torej nevladna organizacija, ki dela proti nasilju nad ženskami, preživeti, mora ves čas prijavljati absurdno veliko število projektov.

Ob vsem tem se človek nehote vpraša - zakaj se vendar te ženske to grejo?! Najbrž se vsaka od nas, ki delamo v nevladnih organizacijah, to sama vpraša večkrat na teden. Od kod jemljem energijo in voljo? Zakaj vztrajam pri nečem, kar se dostikrat zdi

kot boj z mlino na veter? Mar ne bi bilo dosti prijetneje, če bi preživela delovno dobo kje, kjer bi mi drugi zagotavljali osnovne pogoje?

Toda bolj kot ta vprašanja so najbrž zanimivi možni odgovori, ki odpirajo popolnoma drugo polje razmisleka. Mali "krožki", v katerih so se sestajale prve feministke novega vala, so nam namreč zapustili dediščino, ki je tiha osnova vsega, kar delamo: način skupnega bivanja je prav tako pomemben kot skupni cilji ali morebitni dosežki. Organizacije ne definirajo samo cilji, temveč predvsem odločitev ljudi, ki se v njej združujejo, da bodo skupaj hodili po poti k skupni viziji. Morda zveni patetično, vendar je v resnici daleč od tega. Takšna odločitev namreč pomeni, da ljudje niso pozorni samo na delo in njegove rezultate, ampak ves čas in vedno na novo skupaj definirajo cilje organizacije in skupaj izbirajo poti do njih. Kaj to pravzaprav pomeni?

Še v 80. in na začetku 90. let je po feminističnem gibanju razsajal virus neposredne demokracije; nas, ki smo iz Slovenije hodile na konference v Zahodno Evropo, je v 90. letih koncept že prav neprijetno spominjal na samoupravljanje, ki smo se ga komaj rešile. Toda zaverovanost zahodnih feministk v koncept nas je prisilila, da smo analizirale tudi zgodovino in sodobnost svojih skupin. In kaj smo lahko ugotovile?

Odraščale smo v obdobju, prepojenem s socialistično ideologijo. To je bil zrak, ki smo ga dihale, to so bili nauki, ki smo jih pile že z materinim mlekom. Ko smo zaplule v feminizem, smo sicer morale zavreči stališče, da se žensko vprašanje rešuje v okviru proletarskega oz., kot se je temu reklo, "širšega družbenega" vprašanja; brez tega pravzaprav ne bi imele razloga za svoje delovanje. Zavreči pa nam ni bilo treba skoraj nič drugega. Stališče o enakopravnosti žensk je bilo preprosto sprejeti; ženske so bile v socializmu v resnici enako-pravne, pravno enake, po zakonu enake, kar pa seveda ni pomenilo dejanske enakosti. Sčasoma smo odkrile geslo o "enakih možnostih", kajti ugotovile smo, da ženske v socializmu nimajo na vseh področjih enakih možnosti. To pa je že lahko bilo izhodišče za akcijo in teoretsko razpravo.

Ko smo se v 80. letih začele organizirati, smo to naredile, kot nam je nekoč dobro poočitala neka naša teoretičarka feminizma, po principu "enotnega subjekta", "vseh žensk, ki imajo enako - zatirano - pozicijo v patriarhalni družbi"; na neki ravni smo se prepoznale kot enake, tako rekoč kot iste, kot isto, kot - spol. To je v hitrem prevodu na konkretno raven pomenilo, da vse velja za vse - denimo, da so vse ženske (potencialne) žrtve nasilja. Težava je seveda v tem, da se mnogim ženskam na poti osveščanja svojega položaja v družbi v nekem trenutku v resnici zgodi, da se prepoznajo kot eno, kot isto z drugimi ženskami. Tako se recimo skoraj vse prostovoljke na SOS telefonu po nekaj mesecih dežuranja in poslušanja stotin zgodb o nasilju začnejo spraševati: So torej vsi moški takšni? Je torej tudi "moj" moški takšen - ali pa bi vsaj lahko bil v kakšni situaciji? Se torej tudi meni lahko zgodi kaj takega?

Ko smo se tako prepoznale kot eno, kot isto, sta se na to izhodišče z lahkoto prilepili še ideji egalitarizma in neposredne demokracije. V prvih feminističnih skupinah smo bile vse enake; zavračale smo mehanizme predstavniške demokracije, delitev kompetenc, kakršnokoli hierarhizacijo odločanja. V popolnem nasprotju z našimi stališči bi tudi bilo, če bi si postavile hierarhijo pomembnih in nepomembnih stvari.

Toda pri takšnih stališčih ni bilo lahko vzdržati. Proces odločanja so v nasprotju s tistim, kar smo hotele, postajali vse manj transparentni. Če povem s primerom: tista, ki je prišla na sestanek skupine, je sodelovala pri odločitvah, tista, ki je ni bilo, pa je seveda lahko na naslednjem sestanku odločitve s prejšnjega postavila pod vprašaj. O kaotičnih stanjih, ki so jih občasno povzročala takšna notranja pravila, bi lahko pripovedoval kdor koli iz katere koli nevladne organizacije iz 80. in začetka 90. let.

Povrh vsega smo se soočile s svojo zrcalno sliko, ki smo jo prepoznale v besedah in praksi feminističnih skupin po Zahodni Evropi. Ljudje v Zahodni Evropi niso izkusili neposredne demokracije na svoji koži in njihovo povečevanje te ideje se nam je včasih zdelo smešno, včasih pa srhljivo. Vsekakor pa je bilo koristno - ob soočenju z njim smo začele odkrivati napako

in jo odpravljati. Na srečo se tega nismo lotile v velikem - z novo veliko idejo, novo vizijo, novim sistemom - temveč v malem. Denimo tako, da smo se začele dogovarjati o minimalni delitvi kompetenc, hierarhizaciji odločanja in pomembnosti nalog; vse to ob osnovni zahtevi, da morajo biti vsi takšni dogovori razvidni, transparentni.

Toda če smo hotele takšne dogovore izpeljati, smo seveda morale najprej izpolniti nekatere predpostavke, kot so medsebojno zaupanje, zaupanje v lastno kompetentnost, spoštovanje do kakršnegakoli dela in še kaj. In tako smo končno trčile ob najbolj boleče točke, značilne za položaj žensk v katerikoli sodobni družbi: pomanjkanje medsebojnega zaupanja - vse prepogosto se doživljamo kot tekmice, pa naj gre za zasebno ali javno sfero; pomanjkanje zaupanja v lastno kompetentnost - vse prepogosto so vsi drugi / druge pametnejši, boljši, sposobnejši od nas; nespoštovanje nekaterih vrst dela - seveda, predvsem "dela ljubezni", gospodinjenja. Že dolgo poskušajo ženske v feminističnih skupinah dosegati prav te, tako bližnje cilje: zaupati drugim (ženskam), zaupati v lastno kompetentnost in spoštovati vsakršno delo - tako pospravljanje pisarne kot pisanje disertacij na visoko teoretske teme.

In tako se krog sklene. Prve aktivistke novega vala feminizma so organizirale skupine za samopomoč in prva zatočišča za ženske, ki doživljajo nasilje. Prav tu so med drugim, sicer včasih z naravnost naivno predstavo o možnostih neposredne demokracije, začele graditi tisto, kar je še danes cilj feminističnih skupin: medsebojno žensko zaupanje proti privzgojenemu (samo)omalovaževanju žensk, načelo, da lahko ženska sama definira svoje težave in najde rešitve zanje ter druga nova načela psihosocialnega svetovanja proti klasičnim terapevtskim pristopom, pozornost na družbeni položaj žensk proti individualiziranju problemov, mreže povsem neodvisnih ženskih projektov proti sistemu državnega socialnovarstvenega nadzorovanja in še marsikaj. Po tolikih letih so ta načela mnogo jasnejša, kot so bila na začetku. Predvsem pa je jasno, da jih je treba ves čas preskušati in razvijati, česar ni mogoče početi brez prej omenjenega skupnega izhodišča nevladnih organizacij, da niso pomembni samo cilji, temveč tudi pot do njih.

Zato nevladne organizacije vztrajajo in me v njih. Pa ne le vztrajajo, tudi razvijajo se, včasih z neverjetno hitrostjo. In še več - opozarjajo na rigidnost institucij, na nesmiselnost postopkov, na krivičnost obravnave. Če so v prvih letih predvsem organizirale neinstitucionalno pomoč ženskam, ki doživljajo nasilje, in do danes razvile že vse možne oblike pomoči zanje (telefonsko in individualno svetovanje, samopomoč, zagovorništvo, zatočišča), zadnja leta tudi vztrajno in glasno opozarjajo na to, kaj bi morale proti nasilju nad ženskami delati institucije. In prav je tako. Ena od bistvenih vlog, ki jo nevladne organizacije lahko imajo, je namreč ravno opozarjanje na neprimerna ravnanja institucij.

Ženskih, feminističnih nevladnih organizacij v Sloveniji je malo, še zlasti takšnih, ki bi delovale po opisanih načelih in ki bi opravljale tudi to zadnjo vlogo. In če še upoštevamo, v kakšnih razmerah večinoma delajo, si ne moremo kaj, da ne bi upali, da bo sčasoma tudi za vse druge, ki bi lahko ali morali kaj narediti proti nasilju nad ženskami, obveljala tista Voltairova: "Vsak se je vrgel na delo po svojih darovih in tista krpica zemlje je bogato rodila."

PONUDBA RAZLIČNIH IZOBRAŽEVALNIH SEMINARJEV

Nevladne organizacije z veseljem opažamo, da v Sloveniji narašča povpraševanje po različnih predavanjih, delavnicah in seminarjih, ki obravnavajo problematiko človekovih pravic žensk in nasilja nad ženskami. Ugotavljamo, da je to eden od načinov, da se znotraj posameznih lokalnih skupnosti srečajo in spoznajo ljudje, ki jih zanima delo na tem področju, si izmenjajo izkušnje in morda celo naredijo načrt, kako bi lahko začeli z delom odgovarjati na specifične potrebe regije na področju preprečevanja nasilja nad ženskami in odpravljanja njegovih posledic nasilja nad ženskami.

Vsebina seminarjev je nastala na podlagi dolgoletnih izkušenj dela prostovoljk in prostovoljcev v nevladnih organizacijah, ki se pri delu srečujemo tako s problemi žrtev kot pristojnih institucij, ki jih omejujejo nejasna navodila in zakonodaja ter občutek osebne nemoči. Udeleženke in udeleženci lahko na seminarju predstavijo lastne poklicne zadrege in dileme ter hkrati spoznajo dileme drugih strok. Ob izmenjavi znanja in izkušenj na seminarju dobijo odgovore na konkretna vprašanja, da bodo znali v prihodnje pomagati žrtvam učinkoviteje in hitreje poiskati pot iz nasilja. S poznavanjem dinamike nasilnega odnosa bodo po seminarju lažje razumeli nekatere reakcije svojih uporabnic in uporabnikov in njihove resnične potrebe. Seminarji so namenjeni razmišljanju o rešitvah in ne o ovirah na poti iskanja.

Seminarje, ki vam jih predstavljamo tokrat, ponujata dve nevladni organizaciji, ki jih lahko izvedeta skupaj ali posamično:

1. Društvo SOS telefon za ženske in otroke, žrtve nasilja, p. p. 2726, 1001 Ljubljana. Kontaktna oseba je Mojca Dobnikar, za dodatne informacije pa lahko pokličete vsak delavnik od 9.00-12.00 na telefonsko številko 061 / 441 993.
2. Društvo za nenasilno komunikacijo, Ulica Milana Majcna 12, 1000 Ljubljana. Kontaktna oseba je Katja Zabukovec, za dodatne informacije pa lahko pokličete vsak delavnik od 9.00-12.00 na telefonsko številko 061 / 1344 822.

Ponujamo vam zlasti naslednje teme:

1. svetovalno delo z žrtvami nasilja,
2. spolno nasilje,
3. vloga in pravice žensk danes.

Ponavadi poteka seminar od 8 do 24 ur, to pomeni od enega do tri dni, odvisno od potreb udeleženk in udeležencev. Izvajalke za vsak seminar pripravimo posebno informacijsko gradivo, ki ga dobijo vse udeleženke in udeleženci. Predavanja so podprta s statističnimi podatki, video materialom ter praktičnimi prikazi. Od udeleženk in udeležencev pričakujemo aktivno sodelovanje tako v praktičnih vajah kot v debati, ki jo spodbujamo.

Ob zaključku seminarja vsem prisotnim podelimo posebna potrdila o sodelovanju na seminarju.

Pridružite se nam, nasilju lahko le skupaj postavimo meje!

Uradni zaznamek št. 78

Pogostost nasilja in groženj

40% odraslih žensk je bilo žrtev moškega fizičnega in spolnega nasilja oziroma groženj po svojem 15. rojstnem dnevu, 14% v zadnjih dvanajstih mesecih. Pogostost moškega fizičnega nasilja v življenju (po 15. rojstnem dnevu) je bila 30%, ustrezno število v enem letu pa 7%.

52% žensk je bilo po svojem 15. rojstnem dnevu žrtev spolnega nadlegovanja ali spolno ogrožujočega vedenja, 20% v zadnjem letu.

29% vseh žensk je bilo pred 15. rojstnim dnevom žrtev nasilja, spolno ogrožajočega obnašanja ali neprostovoljnih spolnih odnosov.

(Vir: Markku Heiskanen, Minna Piispa: *Faith, Hope, Battering, A Survey of Men's Violence against Women in Finland*, Statistics Finland, 1998)

Pregled nevladnih organizacij

SVETOVALNA POMOČ V PRIMERIH NASILJA

ORGANIZACIJA	NASLOV	TELEFON
1. DRUŠTVO SOS TELEFON ZA ŽENSKO IN OTROKE - ŽRTVE NASILJA	P. p. 2726 1001 LJUBLJANA	080 / 11 55 061 / 97 82
2. DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO	Milana Majcna 12 1000 LJUBLJANA	061 / 134 48 22
3. DRUŠTVO ŽIVLJENJE BREZ NASILJA	Novi trg 6 8000 NOVO MESTO	068 / 326 895
4. ZDRUŽENJE PROTI SPOLNEMU ZLORABLJANJU	Masarykova 23 1000 LJUBLJANA	061 / 97 80

SVETOVALNA POMOČ V RAZLIČNIH STISKAH, TUDI V PRIMERIH NASILJA

ORGANIZACIJA	NASLOV	TELEFON
1. GALFON - Telefon za lezbijke in geje	Kersnikova 4 1000 LJUBLJANA	061 / 132 40 89
2. TOM - Nacionalno združenje telefonov za otroke in mladostnike	Miklošičeva 16/II 1000 LJUBLJANA	080 / 1234
3. ZA-TE - Zaupni telefon	Miklošičeva 16 1000 LJUBLJANA	061 / 97 83
4. ŽENSKA SVETOVALNICA	Masarykova 24 1000 LJUBLJANA	061 / 133 05 89

ZATOČIŠČA, VARNE HIŠE

ORGANIZACIJA	NASLOV	TELEFON
1. VARNA HIŠA, Center za socialno delo MARIBOR	Dvořakova 5 2000 Maribor	062 / 300 18 10 062 / 300 18 11
2. VARNA HIŠA, Društvo Življenje brez nasilja, NOVO MESTO	Novi trg 6 8000 Novo mesto	068 / 326 895
3. ZATOČIŠČE, Društvo SOS telefon, LJUBLJANA	P. p. 2726 1001 Ljubljana	080 / 11 55
4. ZAVETIŠČE Krško, Center za socialno delo KRŠKO	Cesta krških žrtev 11 8270 Krško	0608 / 22 325

MATERINSKI DOMOVI

ORGANIZACIJA	NASLOV	TELEFON
1. MATERINSKI DOM LJUBLJANA	Karunova 16 a 1000 Ljubljana	061 / 333 745
2. MATERINSKI DOM, Družina Kristusa Odrešenika, POSTOJNA	Ljubljanska 28 6230 Postojna	067 / 25 843
3. MATERINSKI DOM, Center za socialno delo, STRAŽA PRI NOVEM MESTU	Stara cesta 15 8000 Novo mesto	068 / 321 309
4. MATERINSKI DOM, Slovenska Karitas, ŠKOFLJICA PRI LJUBLJANI	Gumnišče 5 1291 Ljubljana	061 / 667 721

Med varnimi hišami in zatočišči ter materinskimi domovi zaradi pomembnosti navajamo tudi državne ustanove.

CENTRI ZA POMOČ ŽRTVAM KAZNIVIH DEJANJ

	NASLOV	TELEFON
1. CENTER ZA POMOČ ŽRTVAM KAZNIVIH DEJANJ	Prušnikova 8 1210 Ljubljana	061 / 133 96 67
2. Enota CELJE	Stantetova 21 3000 Celje	063 / 481 821
3. Enota KOPER	Kmečka ul. 2 6001 Koper	066 / 272 221
4. Enota KRANJ	Slovenski trg 6 4000 Kranj	064 / 227 200
5. Enota LJUBLJANA 1	Kersnikova 8 1000 Ljubljana	061 / 133 96 67
6. Enota LJUBLJANA 2	Grablovičeva 1 1000 Ljubljana	061 / 312 742
7. Enota MARIBOR	Razlagova 16 2000 Maribor	062 / 229 94 40
8. Enota MURSKA SOBOTA	Plese 9 9000 Murska Sobota	069 / 27 900
9. Enota NOVA GORICA	Ul. 15. septembra 4 5000 Nova Gorica	065 / 21 397
10. Enota NOVO MESTO	Florjanov trg 2 8000 Novo mesto	068 / 323 039
11. Enota RAVNE NA KOROŠKEM	Prežihova 7 2390 Ravne	0602 / 24 181
12. Enota SEVNICA	Glavni trg 18 8290 Sevnica	0608 / 40 396
13. Enota VELENJE	Efenkova 61 3320 Velenje	063 / 863 423

Uradni zaznamek št. 167

Nasilje in odnosi med partnerji

22% poročenih žensk ali žensk, ki živijo v skupnem gospodinjstvu, je povzročal fizično ali spolno nasilje oziroma je grozil z nasiljem trenutni partner, 9% v obdobju zadnjega leta. V zadnjih dvanajstih mesecih je nasilje partnerja izkusilo skupaj 122.000 žensk. Od teh jih je bilo 90.000 žrtev fizičnega nasilja.

Nekdanji partner je po prekinjenem odnosu s fizičnim ali verbalnim nasiljem grozil 50% žensk.

67% žensk, žrtev nasilja je odgovorilo, da je nasilje vzbudilo v njih sovraštvo, strah ali druge negativne občutke.

10% jih je prijavilo najhujše incidente policiji.

12% žrtev je iskalo pomoč pri obvladovanju problema.

6% nasilnih moških je iskalo pomoč pri obvladovanju lastnega nasilnega vedenja.

41% moških z nasilnimi očeti v družini je bilo nasilnih do svojih partnerk.

Nasilje moških, ki niso partnerji

24% žensk je bilo po 15. rojstnem dnevu vsaj enkrat žrtev fizičnega ali spolnega nasilja ter groženj, za katere so bili odgovorni znanci nepartnerji ali neznanci, 4,5% od tega med zadnjimi dvanajstimi meseci. Ti so tudi odgovorni za fizično nasilje nad 10% vseh žensk. Ustrezna številka za zadnjih dvanajst mesecev je 1,4%.

V 68% najnovejših incidentov je bil napadalec žrtvi znan.

(Vir: Markku Heiskanen, Minna Piispa, *Faith, Hope, Battering, A Survey of Men's Violence against Women in Finland*, Statistics Finland, 1998)

VI. Literatura (v slovenskem jeziku)

Pregled literature, vključene v *Dosje*, naj vsem tistim, ki se želijo bolje seznaniti z vprašanjem nasilja nad ženskami, olajša iskanje virov. Iz njega je razvidno vsaj še dvoje: da je literature v slovenščini o tem vprašanju že kar nekaj, da pa se tak seznam nikakor ne more primerjati s tujimi, saj nekaj sto naslovov pač ni veliko v primerjavi s tisoči, ki jih je mogoče najti denimo v angleščini ali nemščini. V mnogih knjižnicah v Sloveniji pa boste lahko našli tudi marsikakšno tujo strokovno literaturo o nasilju nad ženskami.

Pregled knjižnih izdaj

- Bass, E., Davis, L., *Pogum za okrevanje: priročnik za ženske, ki so preživele spolno zlorabo v otroštvu*, uvod D. Zaviršek, Liberalna akademija in Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1998
- Bouwkamp, R., *Psihosocialna terapija pri spolni zlorabi v družini*, Firis, Logatec 1996
- Brownmiller, S., *Proti naši volji: moški, ženske in posilstvo*, Knjižnica revolucionarne teorije, Ljubljana 1988
- Frei, K., *Spolna zloraba: z odkrito besedo do varnosti*, Kres, Ljubljana 1996
- Jogan, M., *Ženske in diskriminacija*, Delavska enotnost, Ljubljana 1986
- Kako se spopasti s spolnim nadlegovanjem na delovnem mestu*, ur. Kozmik, V., Urad za žensko politiko, Ljubljana 1999
- Kanduč, Z., Korošec, D., Bošnjak, M., *Spolnost, nasilje in pravo*, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 1998
- Kanduč, Z., Korošec, D., Bošnjak, M., *Spolnost in kazensko pravo*, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 1997
- Kanduč, Z., *Kriminologija: (Stran)poti vede o (stran)poteh*, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 1999
- Konvencija Združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk: Drugo poročilo Republike Slovenije o uresničevanju določil konvencije odboru za odpravo diskriminacije žensk*, Urad za žensko politiko, Ljubljana 1998
- Nacionalno poročilo za 4. Svetovno konferenco o ženskah: Akcija za enakost, razvoj in mir*, ur. Kozmik, V., Urad za žensko politiko, Ljubljana 1994
- Nasilje nad ženskami - zlasti v družini: seminar*, ur. Pavlovič, Z., Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 1990
- O nasilju, priročnik za usposabljanje*, Društvo za nenasilno komunikacijo, Ljubljana 1999
- Pavlovič, Z., *Mednarodna anketa o viktimizaciji, Slovenija 1997*, Inštitut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, Raziskava št. 118, Ljubljana 1998
- Priročnik za usposabljanje prostovoljk*, ur. Dobnikar, M., Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja, Ljubljana 1997
- Položaj žensk v Sloveniji v devetdesetih, poročilo Urada za žensko politiko za obdobje 1990-1995*, ur. Kozmik, V., Urad za žensko politiko, Ljubljana 1997
- Poti iz nasilja*, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij, Ljubljana 1998
- Pravo in družbene resničnosti*, ur. Bogovič, A., KUD France Prešeren,

- Ljubljana 1997
- Spol: Ž*, ur. Bogovič, L., Skušek, Z., ISH - Institutum Studiorum Humanitatis in KUD France Prešeren, Ljubljana 1996
- Spolno nasilje: feministične raziskave za socialno delo*, zbornik, ur. Zaviršek, D., Urek, M., Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1996
- Spolno nadlegovanje*, zbornik razprav, Pravno-informacijski center nevladnih organizacij, Ljubljana 1998
- Zaviršek, D., *Ženske in duševno zdravje: o novih kulturah skrbi*, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1994
- Ženske - politika - družina*, ur. Rener, T., Časopis za kritiko znanosti, Ljubljana 1990

Pregled člankov v strokovnih revijah in zbornikih

- Bašič, K., "Nasilje nad žensko", *Policija*, 13/2, 1993
- Bašič, K., Štriker, M., "Družinsko nasilje in žrtev v zvezi z njim", *Varnost*, 3, 1990
- Bianconi, L., Intervju s Suzanno Ronconi, *Časopis za kritiko znanosti*, 26/188, 1998
- Božac Deležan, L., Dobnikar, M., "Nasilje je tudi družben problem", *Socialni izziv*, 8, 1997
- Čufer, A., "Ženske v razmerju do prostora in družbe", *Socialno delo*, 36, 1997
- Dežman, Z., "Razlogi za odločitev sodišča, ki je vznemirila domačo in tujo javnost", *Pravnik*, 4/5, 1998
- Dobnikar, M., "Feministično socialno delo? Ne, hvala!, Za političnost feminizma in proti izgubi spomina", *Delta*, 3/4, 1997
- Dobnikar, M., "Nasilje nad ženskami kot oblika socialne kontrole", *Časopis za kritiko znanosti*, 136-137, 1991
- Dobnikar, M., "O nasilju", *Socialno delo*, 28, 1989
- Greif, T., "Vrh ledene gore - spolno nadlegovanje na delovnem mestu", *Primorska srečanja*, 206-207, 1998
- Jalušič, V., Kuzmanić, T., "Posilstvo po albansko", v: *Kosovo - Srbija - Jugoslavija*, Knjižnica revolucionarne teorije, Ljubljana 1989
- Jerman, D., "Primer iz prakse Ženske svetovalnice", *Socialno delo*, 36, 1997
- Kanduč, Z., "Spolno nasilje (posilstva): kriminološke in kazenskopravne perspektive", *Anthropos*, 4/6, 1998
- Kanduč, Z., "Feministični pogledi na moško nasilje in žensko prilagojenost", *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 49/4, 1998
- Koman Perenič, L., "O izvajanju konvencije OZN o odpravi vseh oblik

- diskriminacije žensk", *Pravna praksa*, 7, 1997
- Korošec, D., "Novo kaznivo dejanje posilstva po 180. členu Kazenskega zakonika RS - Kaj pa zdaj?", *Pravna praksa*, 1994
- Leskošek, V., "Teorija in praksa na področju spolnih zlorab", *Socialno delo*, 36, 1997
- Mastnak, T., "Darja Zaviršek: Ženske in duševno zdravje", *Delta*, 1/2, 1995
- "Modra - Društvo za raziskovanje in uresničevanje psihosocialnih potreb žensk, Ženski center na Metelkovi", *Altra*, 3/4, 1996
- Pavlin, J., "Preventivni program - ustavimo nasilje", *Firis, Logatec* 1999
- Pavlovič, Z., "Nasilje nad ženskami, zlasti v družini", sklepi seminarja, *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 41/2, 1990,
- Pavlovič, Z., "Ženske (in druge) žrtve nasilja niso...", *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 3, 1990
- Pečar, J., "Feministični pogledi v kriminologiji", *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 3, 1992
- Peršak, B., "Evropski koncept varne hiše", *Socialni izziv*, 8, 1997
- Premzel, F., Mladenič, S., "Žrtev je odgovorna - ali res? Problematika socialnega dela v varni hiši", *Socialno delo*, 37/3-5, 1998
- Puhar, S., "Diskriminacija žensk v kazenskem postopku in pri izvrševanju zaporne kazni", *Socialno delo*, 5, 1995
- Salecl, R., "Beseda in nasilje", *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 4, 1994
- Stergar, R., "O posilni nečistosti, oskrumbi in družinskih velikih nesramnostih", *Kronika*, 1995
- Šelih, A., "Odziv kazenskega pravosodja na nasilje v družini", *Pravna praksa*, 12/5-6, 1993
- Šušteršič, O., "Patronažna medicinska sestra in nasilje nad ženskami v družini", *Obzornik znanstvene nege*, 3-4, 1997
- Tomori, M., "Vpliv družine na nasilno vedenje mladostnikov", *Otrok in družina*, 9-10, 1996
- Turk, A., "Nasilje: cinizem javnega govora", *Teorija in praksa*, 4, 1997
- Urek, M., "Od feministične socialne akcije k feminističnemu socialnemu delu", *Socialno delo*, 36/5-6, 1997
- Urek, M., "Kritični prispevek k vprašanju psihiatrizacije žensk", v: Flaker, V., in

sod., *Načrtovanje razvoja psihosocialnih služb na podlagi potreb ljudi z dolgotrajnimi psihosocialnimi stiskami na področju Republike Slovenije*, raziskovalno poročilo, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1995

- Voglar, M., "Družinski umori v Sloveniji", *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 1, 1997
- Zaviršek, D., "Diskurzi o nasilju in pomoči", *Socialno delo*, 36/5-6, 1997
- Zaviršek, D., "Nasilje v družini", *IB*, 1/2, 1993
- Zaviršek, D., "O nasilju nad ženskami", *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 41/2, 1990
- Zaviršek, D., "Vse tvoje fantazije", *Delta*, 3-4, 1997
- Zaviršek, D., "Ženska pomoč ženskam", *Socialni izziv*, 8, 1997
- Zaviršek, D., "Nasilje kot del intimnosti, spolne zlorabe otrok in posilstva: kaj pa socialno delo?", *Socialno delo*, 5/6, 1993
- Zaviršek, D., "Pogum za okrevanje", *4000*, 1998
- Zaviršek, D., "Psihiatrični oddelek med boleznijo in njeno kulturno manifestacijo (študija primera I-V)", *Socialno delo*, 4, 1994
- Žvan, M., "Televizija kot učinkovit medij razpuščene družine", v: *Nasilje in šport*, Zveza za telesno kulturo Jugoslavije in Fakulteta za telesno kulturo, Ljubljana 1989
- Walker, M., "Učenje veččin za delo z ženskami in otroki, ki preživljajo nasilje", *Socialno delo*, 36/5-6, 1997
- Wolcher, L. E., "Mož v sobi - opazke k Derridajevi moči prava", *Pravnik*, 11/12, 1996

Pregled raziskovalnih, diplomskih, magistrskih in doktorskih nalog

- Boškič, R., *Androcentrizem in posilstva*, mentorica dr. M. Jogan, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1999
- Brajer, S., *Problemi nasilja nad žensko v družini*, mentor dr. Z. Kanduč, Pravna fakulteta, Ljubljana 1998
- Čufer, A., *Ženske v razmerju do prostora in družbe*, mentorica dr. D. Zaviršek, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1996
- Dečman, M., *Nasilje v družini*, mentorica dr. M. Geč Korošec, Pravna fakulteta, Maribor 1995
- Fuš, S., Lužar, D., *Nasilje v družini*, mentorja dr. M. Bergant in dr. V. Skalar,

- Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Ljubljana 1992
- Gazdić, S., *Kulturološki pristop k fenomenu nasilja*, mentor dr. T. Hribar, Filozofska fakulteta, Oddelek za pedagogiko in andragogiko, Ljubljana 1998
- Gorjanc, K., *Nasilje nad ženskami - trpeti ali iti?*, mentorica M. Majhenič, Srednja ekonomska šola, Maribor 1997
- Gruden, S., Mešl, N., *Spolna zloraba v družini*, mentor dr. B. Mesec, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1999
- Hartman, T., *Ženske kot žrtve nasilnih kaznivih dejanj*, mentorica dr. A. Šelih, Pravna fakulteta, Ljubljana 1998
- Hodnik, T., *Skupina za ženske, ki doživljajo nasilje v družini*, mentorica dr. D. Zaviršek, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1998
- Horvat, K., *Posledice nasilja v družini*, mentorica dr. J. Bezenšek, Visoka zdravstvena šola, Maribor 1998
- Jerman, D., *Feministično svetovanje*, mentorica dr. D. Zaviršek, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1997
- Kavčič, M., *Nasilje nad ženskami v družini*, mentorica dr. M. Kožuh Novak, Visoka šola za zdravstvo, Ljubljana 1993
- Kos, V., Kirbiš, M., *Ali veste, kaj je spolno nasilje?*, mentorica S. Vadnu, Srednja šola za gostinstvo in turizem, Maribor 1996
- Košar, P., *Nasilje staršev nad otrokom*, mentorica A. Tacol, Gimnazija Center, Celje 1994
- Mernik, S., *Ženske kot žrtve kaznivih dejanj v Sloveniji 1991-1996*, mentorica dr. A. Šelih, Pravna fakulteta, Ljubljana 1999
- Milač, T., *Kriminaliteta žensk v Sloveniji v obdobju 1990-1996*, mentorica dr. A. Šelih, Pravna fakulteta, Ljubljana 1998
- Murtič, Z., *Vloga medicinske sestre pri prepoznavanju in preprečevanju nasilja nad ženskami v Prekmurju*, mentorica dr. J. Bezenšek, Visoka zdravstvena šola, Maribor 1999
- Perko, L., *Ženski center za duševno zdravje v Trstu - med skrbjo in nadzorom*, mentorica dr. D. Zaviršek, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1998
- Petrovič, M., *Vloga policije v primeru nasilja v družini*, mentorica A. Kavar Vidmar, Visoka upravna šola, Ljubljana 1997
- Podvršič, A., *Nasilje kot vir ogrožanja varnosti: študija primera ZDA*, mentor dr. B. Ferfila, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1996
- Potočar, M., *Nasilje nad ženskami v družini*, mentorica dr. J. Bezenšek, Pedagoška fakulteta, Maribor 1996
- Povirk, M., *Temeljni vidiki nasilja v družini in različne oblike pomoči*, mentor dr. F. Brinc, Pedagoška fakulteta, Ljubljana 1994
- Rogelj, S., *Spolno nasilje med moškim in žensko v vsakdanjem življenju*,

- mentorica dr. M. Jogan, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1991
- Salata, A., *Nasilje v družini*, mentorica dr. A. Šelih, Pravna fakulteta, Ljubljana 1992
- Slapar, T., *Androcentrizem in spolno nasilje konec 20. stoletja*, mentorica dr. M. Jogan, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1999
- Smrekar, M., Vojvodić, D., *Analiza klicev oseb, ki kličejo na SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja*, mentorica dr. D. Zaviršek, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1996
- Trunkelj, M., *Ženska kot storilka in žrtev kriminalitete*, mentor dr. F. Brinc, Pedagoška fakulteta, Ljubljana 1997
- Turčin, Z., *Psihološko nasilje*, mentorica dr. M. Tomori, Visoka zdravstvena šola, Maribor 1997
- Verovšek, A., *Materinski dom in kako ga doživljajo ženske, ki so vanj vstopile*, mentor dr. B. Mesec, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1999
- Vilič, R., *Spolnost, nasilje in hierarhija med spoloma*, mentorica dr. M. Jogan, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1993
- Urek, M., *Ženske med javnostjo in zasebnostjo (psihiatrizacija žensk)*, mentorica dr. M. Ule, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1992
- Urek, M., *Feministične perspektive v socialnem delu*, mentorica dr. D. Zaviršek, Filozofska fakulteta, Ljubljana 1996
- Vivoda, S., Košir, J., Petrena, U., Mavrin, S., *Nasilje in spolna zloraba v družini in družbi*, mentorici M. Pirc Radosavljevič in Š. Petrena, Srednja ekonomska šola, Maribor 1998
- Vovk, A., *Nasilje v družini - pregled literature*, mentorica dr. S. Hoyer, Visoka šola za zdravstvo, Ljubljana 1996
- Zaviršek, D., *Zdravje kot sistemski del societalnosti*, mentor dr. T. Hribar, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana 1994
- Zorn, J., *Feministično socialno delo s skupino*, mentorica dr. D. Zaviršek, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana 1997

Izbor časopisnih in revialnih člankov

- Agrež, Ž., "Ena okrog ušes - 'Drobno' nasilje moža nad ženo - družina, (ne)idilično zavetje", *Jana*, 25.10.1994
- Ažman, R., "SOS za slovenske ženske: nasilje nad ženskami je kršenje človekovih pravic", *Jana*, 13.12.1994
- Babič, M., "Največ ostane med štirimi stenami: nasilje nad ženskami", *Delo*, 10.3.1997

Babič, M., "Boj proti spolnemu nasilju", *Delo*, 25.11.1997

Babič, M., "Slovenke najpogosteje nadlegujejo nadrejeni", *Delo*, 16.3.1998

Babič, M., "Ženske nadlegujejo, mar ne?", *Delo*, 12.12.1997

Bercko, V., "Posiljena v sobi znanca", *Večer*, 1.3.1997

Brilli, P., "Tragedije za štirimi stenami", *Dnevnik*, 5.3.1999

Brilli, P., "Zločini za domačimi stenami", *Dnevnik*, 16.1.1998

Cvetek, O., "Žrtve je iskal kar z oglasi", *Delo*, 15.5.1998

Cvetek, O., "Skupinsko posilstvo", *Slovenske novice*, 5.2.1998

Dimitrič, M., "Je posilstvo res nadlegovanje?", *Delo*, 25.2.1998

Dobnikar, M., "Sem ga res doživela?", *Slovenske novice*, priloga *Ona*, 9.3.1998

Dobnikar, M., "Ustavimo nasilje", *Fokus*, maj/junij 1996

Dobnikar, M., "Ustavimo nasilje", *Fokus*, julij/avgust 1996

Dobnikar, M., "Ustavimo nasilje", *Glamur*, september 1996

Dobnikar, M., "Ustavimo nasilje", *Glamur*, oktober 1996

Dobnikar, M., "Ustavimo nasilje", *Glamur*, november 1996

Dornič, J., "Slovenska ženska vdana v trpljenje?", *Dolenjski list*, 3.10.1996

Dvoršak, A., "Nasilje - Poletje je čas posilstev", *Slovenske novice*, 17.7.1997

Fajfar, S., "Nasilja v družini je vedno več", *Delo*, 26.5.1998

Furlan, M., "Nemo upanje trpinčenih žensk", *Dnevnik*, 20.2.1993

Gazvoda, T., "Nasilje, ki ostaja zvečine skrito", *Dolenjski list*, 4.4.1996

Gazvoda, T., "Društvo za pomoč žrtvam krivic", *Dolenjski list*, 30.4.1998

Gazvoda, T., "Žrtvam na voljo 24 ur na dan", *Dolenjski list*, 25.2.1999

Germadnik, O., "Ustavljajmo nasilje, prisluhnimo žrtvam", *Vestnik*, 27.11.1997

Glavač, B., "Porast nasilja v družini", *Dnevnik*, 16.5.1996

Grabnar, N., "Trpinčenje za štirimi zidovi", *Dnevnik*, 14.4.1999

Grabnar, N., "Napadalec žensk gre v zapor", *Dnevnik*, 2.10.1998

Grabnar, N., "Pod krinko ženske nogavice", *Dnevnik*, 12.8.1998

Grabnar, N., "Žrtev je našel prek oglasov", *Dnevnik*, 15.5.1998

Grabnar, N., "Obsojen za trikratno posilstvo", *Dnevnik*, 23.4.1998

Greif, T., "Vrh ledene gore - Spolno nadlegovanje na delovnem mestu", *Večer*, 20.6.1998

Grušovnik, M., "Več let zamolčano trpljenje", *Dnevnik*, 22.8.1995

Grušovnik, M., "Posiljeval je kar naprej", *Dnevnik*, 6.3.1998

Hafner, A., "Zgodba o lepih ženskah in pametnih moških", *Glamur*, november 1997

Haler, K., "Posiljevalci so med nami", *Dnevnik*, 7.2.1997

Haler, K., "Za izpostavljene nasilju", *Dnevnik*, 23.5.1998

Harb, I., "Grozovito trpinčila svojo družino", *Večer*, 5.3.1999

Horvat, T., "Ženske - najlažji plen nasilnežev; Dober dan, nasilje!", *Slovenske novice*, priloga *Ona*, 1.8.1996

Horvat, T., "Ko ugasne tudi zadnje upanje", *Slovenske novice*, 16.6.1997

- Ivelja, R., "Spolno nadlegovanje - Živeti v coni erotičnega miru", *Dnevnik*, 18.4.1998
- Jakopec, M., "Kazni ostre, ne radikalne in mile do mladoletnikov", *Delo*, 11.3.1997
- Jenuš, N., "Za nasilje ni opravičila", *Večer*, 24.8.1996
- Jogan, M., "Duhovna pohabljenost žensk: manj očitno, a močno navzoče - duhovno nasilje nad ženskami", *Naša žena*, maj 1994
- Kadunec, V., "Posilstvo na kozolcu - Nad svojo žrtvijo se je izživljal vso noč", *Republika*, 18.12.1996
- Kaučič, M., "Življenje med strahom in nasiljem", *Slovenske novice - Tedenska Tribuna*, 6.11.1996
- Klipšteter, O., "Žrtev posiljevalca 66-letna ženska", *Dnevnik*, 5.12.1997
- Koprol, T., "Zavarovati ženske pred nasiljem", *Slovenec*, 12.11.1994
- Korošak, A., "Quo vadis, paria mea?", *Razgledi*, 5.7.1995
- Kremžar, T., "Tudi v 'senci' lahko ljudje živijo dobro", *Večer*, 13.12.1997
- Križman, S., "V labirintu popolne nemoči", *Primorske novice*, 5.3.1993
- Kubelj, M., "Pretepanje na obroke", *Mag*, št. 2/99
- Lavš, K., "Spolne zlorabe - vzroki duševne bolečine", *Republika*, 26.5.1999
- Lesar, L., "Postaja upanja na poti trpinčenja", *Nedeljski dnevnik*, 11.7.1999
- Leskovšek Svete, M., "Prva statistika o nasilju v družini", *Dolenjski list*, 28.5.1998
- Lindič Dragaš, Z., "Društvo Življenje brez nasilja v Novem mestu", *Delo*, 17.12.1997
- Lindič Dragaš, Z., "V Novem mestu deluje center za pomoč žrtvam", *Delo*, 9.10.1998
- Lorenčič, M., "Svetovalci znajo prisluhniti", *Dnevnik*, 15.9.1998
- Lorenčič, M., "Ko pretepena prosi, naj ne odpeljejo nasilnega partnerja", *Dnevnik*, 25.1.1999
- Lorenčič, M., "Bolj strogo z nasilneži", *Dnevnik*, 29.7.1998
- Lorenčič, M., "Kdo je tukaj sploh žrtev in kdo storilec!", *Dnevnik - Sobotna priloga*, 8.3.1997
- Lubarda, T., "Slovensko državljanstvo dovoljenje za mučenje?", *Slovenske novice*, 31.5.1996
- Lupša, M., "Z verigo nad ženo, s psom nad otroka - Mučilnica", *Jana*, 3.3.1998
- Marinčič, V., "Dedci", *Mag*, 3.12.1997
- Marinovič, G., "Nasilje v družini se ne meri le po modricah", *7 D*, 27.11.1996
- Menih Mihalič, K., "Azil za pretepe ne ženske in pse?", *Večer*, 18.3.1999
- Merljak, S., "Spolno nadlegovanje: Ženska naj bo privlačna za vse, a spi naj z enim", *Delo*, 6.1.1998
- Mlinarič, U., "Zavetišče za žrtve nasilja", *Večer*, 26.11.1997
- Murn, L., "Ko namesto ljubezni v družini zavlada pekel", *Dolenjski list*,

- 19.8.1997
- “Nasilje”, priloga revije *Naša žena*, oktober 1995
- Novak, K., “Moj dom je tvoj dom”, *Republika*, 25.10.1994
- Peruško, Z., “Spolno zlorabljanje - Posiljevalce opravičujemo, žrtve obtožujemo”, *Republika*, 23.3.1996
- Peternel, U., “Nasilje nad ženskami - Ta modrica? Oh, padla sem po stopnicah”,
Gorenjski glas, 27.11.1998
- Popov, T., “Vsi so se delali gluhe!”, *Mladina*, št. 6, 6.2.1996
- Possnig, G., “Nasilje v družini je pri nas še vedno prikrito”, *Večer*, 24.5.1997
- Ravter, N., “Srce v času šelestečih bankovcev”, *7 D*, 2.9.1998
- Repovž, E., “Zloraba in nasilje nad ženskami - Zakaj moram biti napol mrtva, da mi verjamejo?”, *Večer*, 22.2.1997
- Stanković, T., “Žrtve naj ne pričakujejo, da jih bo okolje razumelo”, *Delo*, 2.6.1998
- Struc, M., “Za družinskimi zidovi še vse preveč nasilja”, *Nedelo*, 17.9.1995
- Šeruga, K., “Spolnost na delovnem mestu - Naklonjenost, nadležnost, nasilje”, *Večer*, 28.3.1998
- Šubic, M., “Za rešetkami, ker je posiljeval ženo”, *Dnevnik*, 8.9.1998
- Šulek, K., “Prodaja telesa je sporna, prodaja duha pa častna”, *Večer*, 21.8.1999
- Šurla, S., “Tragedije iz spalnic”, *Mag*, št. 12/1997
- Turk, A., “Tihi jok izza sten”, *Slovenske novice*, 4.5.1996
- Turk, A., “Spolno nasilje za štirimi stenami - kazenski zakonik kot švicarski sir”,
Slovenske novice, priloga *Ona*, 13.1.1997
- Turk, A., “Ženske in otroci žrtve posilstva - Težko je spregovoriti”, *Slovenske novice*, priloga *Ona*, 22.4.1996
- Turk, A., “Rop telesa in duše”, *Slovenske novice*, 21.8.1999
- Ule, M., “Varna hiša za iskanje izhoda iz krize”, *Dnevnik*, 5.6.1996
- Umer, I., “Posiljevalcu zapor”, *Slovenske novice*, 17.7.1998
- Vahen, J., “Več kot polovica policijskih posredovanj v družinah”, *Naša žena*, 4/1993
- Vatovec Einspieler, V., “Celje bi potrebovalo zatočišče za pretepe ne ženske: nasilje v družini - nasilje nad ženskami”, *Večer*, 21.11.1998
- Vodovnik, D., “Posilstva v številkah”, *Delo*, 11.3.1997
- Vrbnjak, T., “Je nasilje v družini res zasebna zadeva?”, *Večer*, 15.4.1998
- Vrbnjak, T., “Tam, kjer si varen pred nasiljem”, *Večer*, 3.6.1997
- Vrenko, I., Grabnar, N., “Najlažje si je zatisniti oči”, *Dnevnik*, 23.8.1995
- Vugrinec, M., “Družba, izrazito strpna do nasilja nad ženskami”, *Večer*,

10.12.1994

Zajc, M., "Tihe, ubogljive in pretepe", *Mladina*, 18.5.1990

Zajec, D., "Nasilje zoper ženske in otroke - Spolno nasilje spodbuja že to, da so

storilci bolj zaščiteni od žrtev", *Delo*, 11.3.1997

Zajec, D., "Ko so na tehtnici pravice otrok in pravice do otrok", *Delo*, 29.9.1997

Zabukovec, K., "Tudi molk je lahko nasilje - intervju", *Slovenske novice*, priloga

Ona, 31.8.1999

Zakrajšek, V., "Strah preganja rešitelja", *Slovenske novice*, 5.3.1998

Zakrajšek, V., "Šest mesecev pekla", *Slovenske novice*, 22.1.1998

Zakrajšek, V., "Spolni napad dovoljen?", *Slovenske novice*, 19.9.1996

Zaviršek, D., "Dan boja zoper nasilje nad ženskami - Seksualizirano nasilje", *Republika*, 19.11.1995

Zaviršek, D., "Govoriti in biti razumljen", *Razgledi*, 22.1.1993

Zaviršek, D., "Boj enega spola nad drugim", *Razgledi*, 18.3.1994

Zgonik, A., "Posilstvo v zakonu - Kaj je Slovenkam, da molčijo?", *Delo*, 16.8.1997

Železnik, N., "Nemočne žrtve trpijo molče", *Naša žena*, 3/1997

Žišt, D., "Vse srečne družine so si med seboj podobne, nesrečne pa se srečne vsaka na svoj način", *Slovenec*, 4.3.1995

Žišt, D., "Iz zapora v zapor zaradi posilstva", *Večer*, 9.11.1998

Žorž, B., "Kako pomagati družini, v kateri vlada nasilje", *Slovenec*, 5.6.1996

Uradni zaznamek št. 715

16/07/1999 06:31 AM
STA

BRUSELJ - Državljeni EU se zelo zavedajo obstoja nasilja nad ženskami in otroci ter ga množično obsojajo, vendar je v nasprotju z dejanskim stanjem velika večina zmotno prepričana, da so žrtve največkrat ogrožene s strani ljudi, ki jih ne poznajo. Tako je pokazala javnomnenjska raziskava Evropske komisije Evrobarometer, marca in aprila izvedena med več kot 16.000 državljeni EU. Le štiri odstotki vprašanih še nikoli niso slišali za nasilje nad ženskami, medtem ko za nasilje nad otroki ni slišal en odstotek ljudi. Nekaj več kot 60 odstotkov vprašanih je menilo, da je nasilje nad ženskami in otroki nesprejemljivo in bi zato moralo biti kaznivo. V vseh državah EU je večina vprašanih - v povprečju 64 odstotkov - menila, da njihove nacionalne zakonodaje na področju spolnega nasilja niso zadovoljive.

VII. Projektni dokument

Projektni dokument akcije "Kaj ti je, deklica?" je nastajal v maju in juniju 1999; kasneje se je spreminjal le še v nepomembnih podrobnostih. Z njim smo bolj ali manj uspešno kandidirale za finančna sredstva. Seveda pa smo z njim tudi sicer iskale podporo, ko smo občinskim in mestnim svetnicam dale pobudo, da poskušajo uvrstiti točko 'boj proti nasilju nad ženskami' na dnevne rede svetov. S predstavitvijo projekta smo dale pobudo za razpravo na to temo tudi v Državnem zboru.

8.3.1999 - 8.3.2000
LETO EVROPSKE KAMPANJE PROTI NASILJU NAD ŽENSKAMI

25.11.1999 - 10.12.1999
MEDNARODNI DNEVI AKCIJ PROTI NASILJU NAD ŽENSKAMI

KAJ TI JE, DEKLICA?
Slovenija, 16. november 1999 - 15. december 1999

OPIS PROJEKTA

1. IZHODIŠČA
2. PRIPRAVLJALNI ODBOR
3. PRETEKLE AKTIVNOSTI V ZVEZI S TEMO PROJEKTA
4. VSEBINA
5. NAČINI IZVEDBE
6. CILJI
7. CILJNE JAVNOSTI
8. ČASOVNI NAČRT

1. IZHODIŠČA

Od leta 1991 se v času od 25. novembra do 10. decembra vsako leto v več kot 120 državah obeležujejo **Mednarodni dnevi akcij proti nasilju nad ženskami**. Tudi v Sloveniji že več let v tem času z različnimi akcijami in dogodki opozarjamo širšo javnost o problemu nasilja. Leto 1999 je še posebej posvečeno boju proti nasilju nad ženskami, saj je obdobje od 8. marca 1999 do 8. marca 2000 Evropski parlament določil **za leto evropske kampanje proti**

nasilju nad ženskami, v katerem naj z aktivnostmi sodelujejo vse države članice EU in države pridružene članice.

Eden izmed ciljev kampanje, ki se ji želimo pridružiti tudi v Sloveniji, je **osveščanje javnosti o problemu nasilja nad ženskami in otroki**. Ker letos mineva tudi 10 let od ustanovitve Društva SOS telefon, ki pomeni pomembno prelomnico v delu na tem področju v Sloveniji, želimo v prispevku k evropski kampanji poudariti pomen sodelovanja različnih skupin, organizacij in institucij v preprečevanju nasilja nad ženskami in otroki. Zato načrtujemo **skupno akcijo nevladnih organizacij, vlade in parlamenta**, ki bo javnost opozorila na različne vidike nasilja.

Osveščenost javnosti o problemu nasilja nad ženskami in otroki je v Sloveniji še vedno razmeroma nizka, zato želimo izvesti obsežen projekt, ki ga bodo poleg **široko zasnovane plakatne akcije po Sloveniji** (v njej bo sodelovala večina slovenskih občin) sestavljali tudi **številni dogodki**, ki jih bodo pripravile različne institucije in organizacije. Z akcijo želimo javnostim jasno sporočiti, da je kakršnokoli nasilje nad ženskami in otroki nesprejemljivo tako na ravni posameznika/posameznice kot družbe in da se je treba na nasilje, čeprav se najpogosteje dogaja v zasebni sferi, poleg psihosocialne pomoči odzivati tudi s političnimi odločitvami. Z akcijo želimo vplivati na tradicionalno percepcijo nasilja kot zasebnega problema in povečati osveščenost javnosti o tem, da gre pri nasilju nad ženskami in otroki za fenomen s širokimi družbenimi razsežnostmi in posledicami.

2. PRIPRAVLJALNI ODBOR

2.1. Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja *Predstavnica v pripravljalnem odboru: Mojca Dobnikar*

Društvo SOS telefon za ženske in otroke - žrtve nasilja je začelo delovati oktobra 1989. Zasnovano je bilo kot feministični socialni projekt na spoznanju, da nasilje nad ženskami izhaja iz neenakomerne porazdelitve družbene moči med spoloma. Dejavnosti društva so osredotočene na pomoč ženskam (in njihovim, pa tudi drugim otrokom), ki so žrtve fizičnega, psihičnega ali spolnega nasilja partnerjev, sorodnikov in neznancev, poleg tega pa tudi na osveščanje javnosti o vprašanju nasilja in na spreminjanje zakonodaje. Glavni programi društva so telefonsko svetovanje, skupine za samopomoč, zatočišče ter izobraževanje in usposabljanje prostovoljk in strokovnjakov/inj za delo z ženskami in otroki - žrtvami nasilja.

2.2. Društvo za nenasilno komunikacijo

Predstavnica v pripravljalnem odboru: Katja Zabukovec

Društvo za nenasilno komunikacijo, nevladna, humanitarna organizacija, je bilo ustanovljeno avgusta 1996. Kot prvi v Sloveniji se ukvarjajo s svetovalnim delom z nasilnimi moškimi in mladimi, nudijo pa tudi pomoč ženskam in otrokom - žrtvam nasilja. Pomoči potrebnim nudijo individualno svetovalno delo, sodelovanje v skupinah za samopomoč, telefonske svetovalne pogovore, svetovanje po elektronski pošti, posredovanje različnih informacij, zagovorništvo ter predavanja in delavnice za mlade o različnih temah.

2.3 Državni zbor Republike Slovenije, Komisija za politiko enakih možnosti

Predstavnica v pripravljalnem odboru: Danica Cerar

V okviru delovnih teles slovenskega parlamenta je bila komisija, pristojna za spremljanje položaja žensk in posredovanje predlogov za izboljšanje njihovega položaja, ustanovljena že v okviru Skupščine Republike Slovenije julija 1990. V sedanjem mandatnem obdobju šteje 10 članov in članic (7 poslank in 3 poslanci), svoje naloge pa opravlja tudi v sodelovanju z neodvisnimi strokovnjaki in strokovnjakinjami.

2.4. Feministično informacijsko kulturno središče

Predstavnica v pripravljalnem odboru: Dada Bac

Feministično informacijsko kulturno središče je bilo ustanovljeno januarja 1995 (registrirano kot zavod februarja 1996), in sicer z namenom ustvarjanja prostora za širjenje ženske kulture v njenih različnih teoretskih, aktivističnih, umetniških in socializacijskih aspektih. Njeni cilji so oblikovanje dokumentacijsko-informacijskega centra s področja feminizma in ženskega gibanja v Sloveniji, vzpostavitev informacijsko-komunikacijske mreže, založniška dejavnost, ustanovitev ženske čitalnice s knjižnico, organiziranje kulturno-umetniških prireditev, političnih in teoretskih diskusij, organiziranje izobraževanja žensk in spodbujanje sodelovanja med ženskimi organizacijami.

2.5. Urad za žensko politiko pri Vladi Republike Slovenije

Predstavnica v pripravljalnem odboru: Vera Kozmik

Urad za žensko politiko obstaja od leta 1992, naloge v okviru svojih pristojnosti pa opravlja v sodelovanju z ministrstvi in drugimi vladnimi službami, javnimi institucijami, nevladnimi organizacijami, posameznicami in posamezniki ter v sodelovanju z mednarodnimi in medvladnimi institucijami. Sodeluje in iniciira aktivnosti v mnogih medresorskih vladnih skupinah, pristojnih za pripravo različnih nacionalnih programov, predlogov zakonov ali reform, npr. reforme pokojninskega sistema, delovno-pravne in družinske zakonodaje, kazenske zakonodaje itd.

K izvedbi projekta bodo povabljene tudi vse ženske in nekatere druge nevladne organizacije po Sloveniji, zlasti tiste, ki se ukvarjajo z vprašanjem nasilja.

3. PRETEKLE AKTIVNOSTI V ZVEZI S TEMO PROJEKTA

Vse organizacije, ki sestavljajo pripravljalni odbor, imajo za sabo večletne izkušnje medijskih akcij proti nasilju in tudi sodelovanja na tem področju. Sprva predvsem Društvo SOS telefon, kasneje pa tudi druge nevladne organizacije in državne ustanove so v preteklem desetletju sodelovale in pripravile letno vsaj 10-15 medijskih prispevkov, ki so se pojavljali v nacionalnih in lokalnih časopisih in revijah ter na nacionalnih in lokalnih radijskih in televizijskih postajah.

- 1989-1991:** Redne letne **novinarske konference** (Društvo SOS telefon)
- 1992:** **Predlogi za spremembe kazenske zakonodaje**, o tem najmanj 15 časopisnih člankov ter radijskih in TV oddaj (Društvo SOS telefon)
- 1993:** **Okrogla miza** o predlogih za spremembe kazenske zakonodaje z udeležbo iz vse Slovenije (Urad za žensko politiko)
Parlamentarna razprava o kazenski zakonodaji uveljavi nekaj predlaganih sprememb (Komisija Državnega zbora za žensko politiko, sedanja Komisija DZ za politiko enakih možnosti)
Plakat in 3 vsebinsko različne informativne **zloženke** o nasilju - distribucija po Sloveniji, in sicer po gospodinjstvih in različnih institucijah (policijske postaje, centri za socialno delo, zdravstveni domovi itd.) (Društvo SOS telefon)
- 1994:** **Prva obeležitev Mednarodnih dnevov** akcij proti nasilju nad ženskami v Sloveniji - okrogla miza o nasilju (Društvo SOS telefon in Urad za žensko politiko)
- 1994-1995:** Distribucija **40.000 informativnih zloženek o nasilju** po Sloveniji (Društvo SOS telefon)
Demonstracije ob Mednarodnih dnevih akcij proti nasilju nad ženskami, središče Ljubljane (Avtonomne ženske skupine)
Razglednice z vsebino proti nasilju (Avtonomne ženske skupine)
- 1996:** Natis **zloženke** o spolnem nasilju "To je moje telo" in distribucija po srednjih šolah (Urad za žensko politiko)

- Demonstracije** ob Mednarodnih dnevih akcij proti nasilju, Ljubljana (Avtonomne ženske skupine)
- 1997:** Otvoritev prvega nevladnega zatočišča v Sloveniji in ob tem odmevna **okrogla miza** o nasilju nad ženskami z mednarodno udeležbo (Društvo SOS telefon)
- Plakat in zloženska** proti spolnemu nadlegovanju na delovnem mestu (Urad za žensko politiko)
- Spletna stran** s pomembnimi informacijami o nasilju (Društvo SOS telefon)
- Demonstracije** ob Mednarodnih dnevih akcij proti nasilju (Avtonomne ženske skupine)
- Ustanovitev projektne sveta** "Kako reči šefu ne", proti spolnemu nadlegovanju na delovnem mestu
- Okrogla miza** »Spolno nadlegovanje« (Pravno informacijski center)
- 1998:** 42-minutni igrani **Dokumentarni film o nasilju** (Društvo za nenasilno komunikacijo)
- Sklop desetih četrtturnih **radijskih oddaj** o nasilju, ki jih je predvajalo 22 lokalnih in nacionalna radijska postaja (Društvo za nenasilno komunikacijo)
- Televizijski spot** proti nasilju, ki so ga predvajale 3 nacionalne in 11 lokalnih TV postaj (Društvo za nenasilno komunikacijo)
- Pravni **vodič *Poti iz nasilja*** (Pravno informacijski center)
- Zloženska in plakat** proti nasilju (Društvo za nenasilno komunikacijo)
- Spletna stran** z informacijami o nasilju (Društvo za nenasilno komunikacijo)
- Regionalni seminar** o nasilju nad ženskami za strokovnjake in strokovnjakinje z različnih institucij; Celje (Feministično informacijsko kulturno središče)
- Zloženska** o nasilju nad ženskami in človekovih pravicah (Feministično informacijsko kulturno središče)
- 3 **zloženske** o nasilju, 20.000 distribuiranih po Sloveniji (Društvo SOS telefon)
- 1999:** **Regionalni seminarji** o nasilju nad ženskami za strokovnjake in
- strokovnjakinje z različnih institucij; Izola, Ptuj, Maribor (Feministično informacijsko kulturno središče)
- Publikacija *Spolno nadlegovanje na delovnem mestu***: prevod pravil EU in analiza Pravno informacijskega centra nevladnih organizacij (Urad za žensko politiko)

4. VSEBINA

- razsežnosti in pojavne oblike nasilja nad ženskami
- razvoj in dejavnost zatočišč, individualnega in telefonskega svetovanja, skupin za samopomoč, zagovorništva in drugih oblik pomoči za ženske, ki doživljajo nasilje
- usposabljanje in izobraževanje za delo z žrtvami nasilja
- delo z nasilneži
- inkriminacija in sankcioniranje nasilja nad ženskami
- priporočila Ekspertne skupine Evropskega sveta za boj proti nasilju nad ženskami
- priporočila evropskih konferenc (Avstrija, december 1998; Nemčija, marec 1999; Finska, november 1999)
- spodbujanje razvoja lokalnih nevladnih organizacij za pomoč ženskam, ki doživljajo nasilje
- sodelovanje državnih ustanov in nevladnih organizacij

5. NAČINI IZVEDBE

- *Dosje: Nasilje nad ženskami*
- okrogle mize po Sloveniji
- strokovni posveti po Sloveniji
- novinarske konference po Sloveniji
- obravnava problematike na sestankih občinskih oz. mestnih svetov in v parlamentu
- informativni material, distribuiran po Sloveniji (razglednice in vizitke)
- predstavitve v lokalnih medijih
- plakatna akcija (manjši plakat): institucije (šole, vrtci, centri za socialno delo, policijske postaje itd.), občine, podjetja (trgovine itd.)
- 200 velikih plakatov (jumbo)
- razstava plakatov s tematiko nasilje nad ženskami, prijavljenih na razpis v Sloveniji in pridobljenih iz drugih evropskih držav, razstava postavljena v Državnem zboru

6. CILJI

- informirati najširšo javnost o razsežnostih in različnih pojavnih oblik nasilja nad ženskami
- informirati javnost o ukrepih proti nasilju nad ženskami v državah članicah EU, vključno s primerjavo s stanjem na tem področju v Sloveniji
- spodbuditi strokovno in laično razpravo po Sloveniji o možnostih za doseganje evropskih standardov na tem področju
- senzibilizirati lokalne skupnosti - občine in jih aktivno vključiti v ukrepanje za izboljšanje situacije
- v skladu s priporočili Ekspertne skupine Sveta Evrope afirmirati pomen nevladnih organizacij na tem področju
- pobuda za pripravo nacionalnega programa proti nasilju nad ženskami

7. CILJNE JAVNOSTI

- splošna javnost
- strokovne javnosti:
- pravosodje, policija
- socialne službe, zdravstvo (zlasti patronaža)
- nevladne organizacije in posameznice, zainteresirane za delo v nevladnih organizacijah
- občinske oz. mestne svetnice in svetniki, poslanci in poslanke Državnega zbora
- vlada in ministrstva
- novinarji in novinarke

8. ČASOVNI NAČRT

- **PRIPRAVA: junij-oktober 1999**

Junij

- izdelava koncepta akcije
- začetek iskanja virov financiranja
- dogovori z občinami o sodelovanju pri akciji
- rezervacija plakatnih mest
- razpis za izdelavo plakata

Julij

- začetek pripravljanja vsebinskih materialov za strokovne posvete, okrogle mize, medije ter obravnave na občinskih in mestnih svetih
- izbor plakata izmed prijavljenih na razpis
- pridobitev evropskih plakatov na temo nasilje
- obvestilo županjam in svetnicam o akciji in prošnja, da pomagajo pripraviti obravnavo problematike na občinskih in mestnih svetih
- iskanje virov financiranja

Avgust

- povabilo ženskim in drugim nevladnim organizacijam k sodelovanju v akciji
- dogovor z regionalnimi koordinatorkami Urada za žensko politiko o izvedbi posvetov »Moč uporabnic socialnega varstva«
- iskanje virov financiranja

September

- dogovor z Ministrstvom za notranje zadeve o organizaciji in izvedbi mednarodnega posveta »Poličijsko delo proti nasilju nad ženskami«
- sestanek z nevladnimi organizacijami (ženskimi in drugimi), ki se ukvarjajo z nasiljem
- tisk publikacije *Dosje: Nasilje nad ženskami*
- iskanje virov financiranja

Oktober

- priprava koledarja prireditvev
- tisk plakatov jumbo in manjšega formata, razglednic in vizitk
- prvo obvestilo medijem
- poziv županom in županjam ter občinskim in mestnim svetnicam, da obravnavajo temo na svetih

• IZVEDBA: november-december 1999

November

- osrednja novinarska konferenca, predstavitev koledarja prireditvev
- začetek plakatne akcije (16.11.-15.12)
- otvoritev razstave v Državnem zboru
- prireditve po Sloveniji (od 16.11.-15.12.)

December

- nadaljevanje plakatne akcije (do 15.12.)
- nadaljevanje prireditvev po Sloveniji (do 15.12.)

• EVALVACIJA: december 1999

- izdelava poročil in evalvacije

PRIPRAVLJALNI
ODBOR

DRUŠTVO SOS TELEFON ZA ŽENSKE IN OTROKE -
ŽRTVE NASILJA

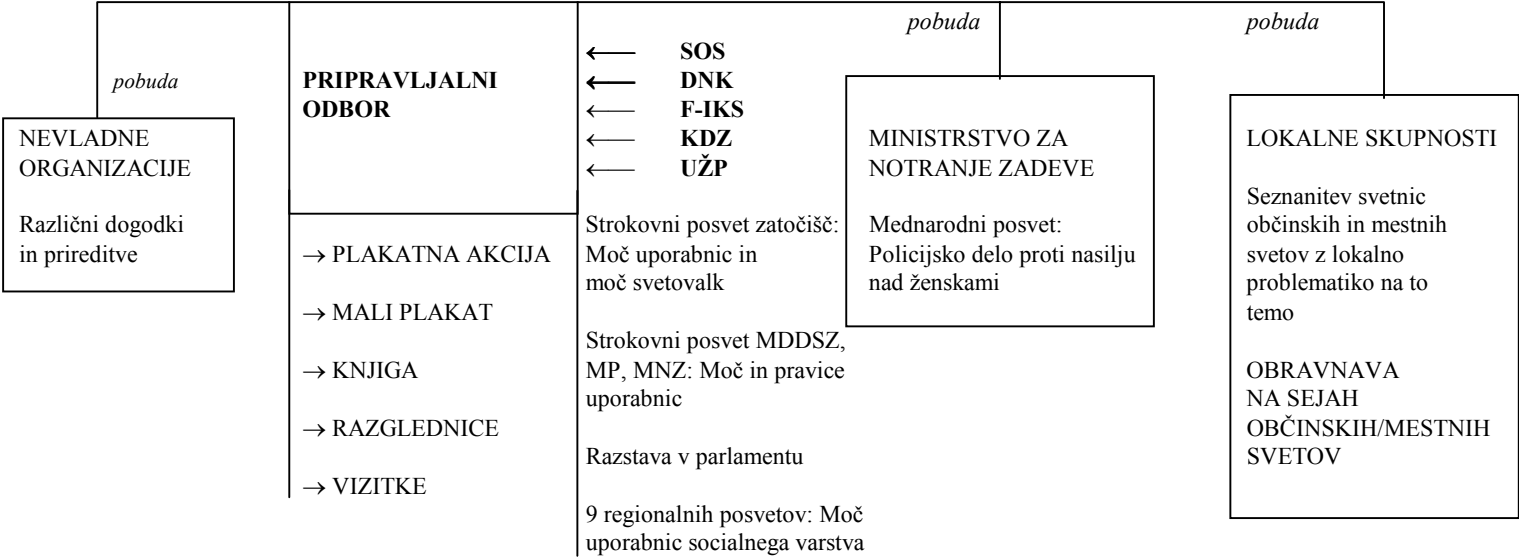
DRUŠTVO ZA NENASILNO KOMUNIKACIJO

FEMINISTIČNO INFORMACIJSKO KULTURNO SREDIŠČE

KOMISIJA DRŽAVNEGA ZBORA ZA POLITIKO
ENAKIH MOŽNOSTI

VLADNI URAD ZA ŽENSKO POLITIKO

KAJ TI JE, DEKLICA?
Slovenija, 16. november - 15. december 1999

KOMUNIKACIJSKA SHEMA PROJEKTA »KAJ TI JE, DEKLICA?«

DOGODKI

NACIONALNI

- mednarodni posvet »Polijsko delo proti nasilju nad ženskami«
- posvet zatočišč »Moč uporabnic - moč svetovalk«
- posvet »Državne institucije o moči uporabnic socialnega varstva«
- razstava plakatov v slovenskem parlamentu

REGIONALNI

- 9 posvetov po Sloveniji
- »Moč uporabnic socialnega varstva«

LOKALNI

- obravnava na sejah občinskih in mestnih svetov

DOGODKI NEVLADNIH ORGANIZACIJ

TISKANI MATERIAL

JUMBO PLAKAT

200 plakatnih mest

'MALI PLAKAT

notranje oglaševanje
30.000 plakatov

DOSJE: NASILJE NAD ŽENSKAMI

osnovna publikacija akcije
2000 izvodov

RAZGLEDNICA

naklada 30.000 izvodov

VIZITKE

prinašajo osnovno sporočilo akcije in nekaj nujnih naslovov, kamor se lahko obrnejo žrtve nasilja
naklada: 50.000

Uradni zaznamek št. 17

Prostitucija in trgovanje z ženskami in dekleti

Bangladeš: Ocenjujejo, da je bilo v zadnjih 10 letih prodanih v sosednji Pakistan najmanj 200.000 žensk in deklet.

Burma: Približno 10.000 žensk in deklet je letno prodanih za namen prostitucije, predvsem na Tajsko.

Filipini: Približno 30.000 žensk in 75.000 otrok je aktivnih v prostituciji.

Indija: Več kot 2,3 milijone žensk je aktivnih prostitutk.

Tajska: Približno 2,8 milijona žensk in deklic je aktivnih prostitutk.

(Vir: *Coalition against Trafficking in Women - Asia-Pacific*)

VIII. Zahvala financerjem, sponzorjem in donatorjem

Socialna akcija »Kaj ti je, deklica?« je finančno izredno zahteven podvig, ki seveda nima enega samega finančnega vira. V času, ko zaključujemo *Dosje*, tudi še nimamo povsem zaprte finančne konstrukcije in veliko energije vlagamo v iskanje sponzorjev in donatorjev. Natančen seznam vseh, ki so akcijo omogočili, bomo lahko naredile šele neposredno pred začetkom akcije. Takrat bomo javnost tudi obvestile o vseh, ki so jo podprli. Do sedaj so to storili: Urad Vlade RS za žensko politiko, Urad Vlade RS za informiranje, Zavod za odprto družbo - Slovenija, Ambasada kraljevine Nizozemske, Krka Novo mesto, Iskratel, Emona Merkur in 135slovenskih občin.

Zahvala občinam, ki so omogočile izvedbo plakatne akcije po Sloveniji

Po Zakonu o policiji imajo občine pomembno vlogo pri osveščanju občank in občanov, pri njihovem informiranju in izobraževanju za varnost in takšno kvaliteto življenja, ki je nasilje ne bo ogrožalo. Razumevanje te naloge in vloge je različno, od prepričanja »To je naloga države, občina nima s tem nič« (izjava nekega župana), preko »Saj bi res morali kaj narediti, pa nam država ne da denarja" (izjava nekega drugega župana) do »Seveda bomo sodelovali, akcij o tem je zmeraj premalo in če se jih lotimo sami, stanejo neprimerno več« (izjava še enega župana).

Osnovna ideja, ki smo ji sledile članice pripravljalnega odbora akcije »Kaj ti je, deklica?«, je bila zelo preprosta - spregovoriti o tem povsod, pokazati na stisko in nemoč vsem in vsakomur. Zato smo tudi povabile vse občine, da pri tem sodelujejo; da o tem spregovorijo na sejah svetov, se dogovorijo o svojih aktivnostih ter jasno in vidno sodelujejo v akciji, ki bo vsem pokazala, da nam ni in da nam ne sme biti vseeno.

Povabilo občinam, da sodelujejo v akciji tudi tako, da sofinancirajo objavo velikih (jumbo) plakatov, ki bodo v času akcije (od 16.11.-15.12.1999) pokazali, da velike socialne akcije niso samo potrebne, ampak tudi možne, je večina županov in županj sprejela naklonjeno in s pripravljenostjo na sodelovanje.

Brez vas akcija »Kaj ti je, deklica?« ne bi bila mogoča. Hvala v imenu članic pripravljalnega odbora akcije in hkrati v imenu vseh, ki jim je namenjena!

**Za sodelovanje in sofinanciranje plakatnih mest
se je odločilo 135 občin:**

Ajdovščina, Beltinci, Benedikt, Bistrica ob Sotli, Bled, Bohinj, Brda, Brežice, Cankova, Celje, Cerklje na Gorenjskem, Cerknica, Cerknovo, Cerkevjak, Črenšovci, Črnomelj, Dobrna, Dobrova - Polhov gradec, Dobrovniki, Domžale, Duplek, Gorenja vas - Poljane, Gorišnica, Gornji Petrovci, Grosuplje, Hajdina, Hoče - Slivnica, Hrastnik, Hrpelje Kozina, Idrija, Ilirska Bistrica, Ivančna Gorica, Izola, Jesenice, Kamnik, Kobarid, Kočevje, Komen, Komenda, Koper, Kostel, Kranj, Križevci, Krško, Kuzma, Laško, Lenart, Lendava, Litija, Ljubljana, Ljubno, Ljutomer, Logatec, Loška dolina, Loški potok, Luče, Lukovica, Maribor, Medvode, Metlika, Mežica, Miklavž na Dravskem polju, Mislinja, Moravče, Murska Sobota, Muta, Naklo, Nazarje, Nova Gorica, Novo mesto, Odranci, Ormož, Pesnica, Piran, Pivka, Podčetrtek, Podvelka, Postojna, Preddvor, Prevalje, Ptuj, Puconci, Rače - Fram, Radeče, Radenci, Radlje ob Dravi, Radovljica, Ravne na Koroškem, Ribnica, Rogaška Slatina, Rogatec, Semič, Sevnica, Sežana, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice, Sodražica, Starše, Sveti Jurij, Šalovci, Šempeter - Vrtojba, Razkrižje, Šenčur, Šentjernej, Šentjur pri Celju, Škocjan, Škofja Loka, Škofljica, Šmarje pri Jelšah, Šoštanj, Tabor, Tišina, Tolmin, Trbovlje, Trebnje, Trnovska vas, Trzin, Tržič, Turnišče, Velenje, Velika Polana, Velike Lašče, Vipava, Vitanje, Vojnik, Vrhnika, Vuzenica, Zagorje ob Savi, Zavrč, Zreče, Žalec, Žetale, Žirovnica.